

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

ÖZEL EĞİTİME İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARIN
EBEVEYNLERİNİN COVID-19 SALGINI SÜRECİNDE UZAKTAN
EĞİTİMLE GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZEL EĞİTİME İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ

HATİCE İLAY KÖKEN

TEZ DANIŞMANI

Prof.Dr. ELİF SAZAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOLU, AĞUSTOS - 2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

Hatice İlay KÖKEN tarafından hazırlanan “**Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocukların Ebeveynlerinin Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Görüşleri**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engellilerin Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir.
15/08/2022

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Elif SAZAK
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Emine ERATAY
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Deniz AKDAL
Ahi Evran Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
  - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
  - Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
  - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
  - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,
- aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin __/__/____ tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % ____ olarak tespit edilmiştir.

HATİCE İLAY KÖKEN

ÖZET

**ÖZEL EĞİTİME İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARIN
EBEVEYNLERİNİN COVID-19 SALGINI SÜRECİNDE UZAKTAN
EĞİTİMLE GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZEL EĞİTİME İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ZİHİN ENGELLİLERİN EĞİTİMİ BİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ELİF SAZAK)**

**BOLU, AĞUSTOS - 2022
(V + 114)**

Bu araştırmanın amacı Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarına sağlanan uzaktan eğitime ilişkin ebeveynlerin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın kapsamında 7-12 yaş arasında olan özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip olan 350 ebeveyne ulaşılmıştır. Araştırma için kullanılan veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilen Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri (Covid-19 UEGÖEG) isimli anket formudur. Veriler betimsel istatistik yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmada uzaktan özel eğitim hizmetlerinin düzenli olmasına rağmen çocukların öğrenme düzeylerinin farklı olması, ekonomik yük getirileri ve bakım için ayrılan süredeki artıştan dolayı uzaktan eğitimin verimli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Uzaktan özel eğitimle ilgili olarak ebeveynlerin yaşadıkları zorluklar; ödevleri tamamlamada ebeveynin konuyla ilgili bilgi eksikliği, uygun olmayan ev ortamı ve yetersiz zaman başlığı altında toplanmıştır. Araştırma kapsamında özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde aldıkları uzaktan eğitimden daha fazla yararlanmak için sunduğu öneriler ise daha uygun desteklerin verilmesi gerektiği, okul-ev ilişkisinin daha fazla olması gerektiği ve çalışmalar için daha esnek saatlerin ayarlanması gerektiği şeklindedir.

ANAHTAR KELİMELER: Covid-19 Salgını, Ebeveyn Görüşü, Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocuk, Uzaktan Eğitim.

ABSTRACT

THE OPINIONS OF THE PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATION ON SPECIAL EDUCATION REALIZED WITH DISTANCE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC

HATİCE İLAY KÖKEN

**BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF SPECIAL EDUCATION
(SUPERVISOR:PROF. DR.ELİF SAZAK)**

**BOLU, AĞUSTOS - 2022
(V + 114)**

The purpose of this study is to determine the opinion of parents regarding the distant method of education provided during the covid-19 pandemic for children who are in need of special education. Within the scope of this study, 350 parents have been reached, who have children whose age vary from 7 to 12, and who are in need of special education. The data collection tool used for the research is the survey form named Parent Opinions on Special Education Continuing with Distance Education during the Covid-19 Epidemic (Covid-19 UEGÖEG) developed by the researcher.

In the study, it was concluded that although distance special education services are regular, distance education is not efficient due to the different learning levels of children, economic burden returns and the increase in the time allocated for care. Difficulties experienced by parents in relation to distance special education; Parents' lack of knowledge about the subject, unsuitable home environment and insufficient time in completing homework were grouped under the headings. Within the scope of the research, the suggestions made by parents with children in need of special education in order to benefit more from the distance education they received during the Covid-19 epidemic are that more appropriate support should be provided, the school-home relationship should be more and more flexible hours should be arranged for studies.

KEYWORDS: Covid-19 Outbreak, Parental Opinion, Child in Need of Special Education, Distance Education.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	v
ETİK BEYAN	v
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİL LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ	v
KISALTMA ve SEMBOLLER LİSTESİ	v
TEŞEKKÜR	v
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.1.1 Problem Cümlesi.....	7
1.2 Amaç.....	7
1.3 Önem	8
1.4 Sayıtlar.....	10
1.5 Tanımlar.....	10
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ	
ARAŞTIRMALAR	11
2.1 Pandemi ve Pandemi Hakkında Genel Bilgiler	11
2.2 Covid-19 Salgını.....	12
2.2.1 Covid-19 Salgınının Eğitim Üzerindeki Etkileri	13
2.2.2 Uzaktan Eğitim	15
2.3 Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocuklar	18
2.3.1 Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocukların Sınıflandırılması.....	19
2.3.2 Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocukların İhtiyaçların Yönelik Eğitim Uygulamaları	21
2.3.3 Covid-19 Sürecinde Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Eğitim	25
2.3.4 Covid-19 Sürecinin Ebeveynler Üzerindeki Etkileri	28
2.4 İlgili Literatür	31
2.4.1 Covid 19 Salgını Sürecinin Etkilerine İlişkin Ebeveyn Görüşleriyle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	31
2.4.2 Covid 19 Salgını Sürecinin Etkilerine İlişkin Ebeveyn Görüşleriyle İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	34
3. YÖNTEM	36
3.1 Araştırmanın Modeli.....	36
3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	36
3.3 Veri Toplama Araçları.....	42
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu.....	42
3.3.2 Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri (Covid-19 UEGÖEG) Formu.....	42

3.3.3	Anketin hazırlanması ve maddelerin yazılması	43
3.3.4	Covid-19 UEGÖEG formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları.....	43
3.4	Verilerin Toplanması	46
3.5	Verilerin Analizi	46
4.	BULGULAR	47
4.1	Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecine Yönelik Görüşleri.....	47
4.2	Ebeveynlerin Covid-19 Sürecinde Uzaktan Özel Eğitime Yönelik Görüşleri	50
4.3	Karşılaştırma Analizleri.....	58
4.3.1	Uzaktan Eğitimin Verimliliği Bağlamında Karşılaştırmalar	59
4.3.2.	Uzaktan Eğitimin Düzenliliği Bağlamında Karşılaştırmalar.....	60
4.3.3.	Uzaktan eğitimde çocukların karşılaştığı zorluklar bağlamında karşılaştırmalar	62
5.	TARTIŞMA	67
6.	SONUÇ VE ÖNERİLER	77
6.1	Sonuç	77
6.2	Öneriler	78
7.	KAYNAKLAR.....	79
8.	EKLER.....	87

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1. Özel Eğitim Okul, Kurum, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020). 19

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Ebeveyne İlişkin Betimleyici İstatistikler	37
Tablo 3.2. Çocuklara İlişkin Betimleyici İstatistikler	38
Tablo 3.3. Değerlendirme Yapan Uzmanların Alan Bilgileri	44
Tablo 3.4. Maddeler Bağlamında Uzman Görüşü Sonuçları	45
Tablo 4.1. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecine Yönelik Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 1-10).....	48
Tablo 4.2. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecine Yönelik Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 11-14).....	49
Tablo 4.3. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecinde Sunulan Uzaktan Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 15-24).....	51
Tablo 4.4. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecinde Sunulan Uzaktan Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 25-32).....	53
Tablo 4.5. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecinde Sunulan Uzaktan Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 33-38).....	55
Tablo 4.6. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecinde Sunulan Uzaktan Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 39-41).....	57
Tablo 4.7. Covid-19 Sürecinde Sağlanan Uzaktan Eğitimin Verimliliğine İlişkin Karşılaştırma Analizleri	59
Tablo 4.8. Covid-19 Sürecinde Sağlanan Uzaktan Eğitimin Düzenli Olup Olmamasına İlişkin Karşılaştırma Analizleri.....	61
Tablo 4.9. Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Zorluklar Bağlamında Karşılaştırmalar	62
Tablo 4.10. Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Zorluklar Bağlamında Karşılaştırmalar	63
Tablo 4.11. Uzaktan Eğitimde Daha Yararlı Olması İçin Verilen Öneriler Bağlamında Karşılaştırmalar.....	66

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

Covid-19	: Coronavirus Disease 2019
EBA	: Eğitim ve Bilişim Ağı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OSB	: Otizm Spektrum Bozukluğu
SARS	: Severe Acute Respiratory Syndrome
SARS-CoV-2	: Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2
TRT	: Türkiye Radyo Ve Televizyon Kurumu
UEGÖEG	: Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri Anketi
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund
vd.	: Ve diğerleri
WHO	: World Health Organization (DSÖ)
ETF	:European Training Foundation (AEV)

M.KEMAL ATATÜRK'e...

TEŞEKKÜR

Danışmanlığımı kabul ettiği ilk günden bugüne kadar çalışmamızın bütün aşamalarında her türlü desteği sağlayan, ilgisi ve bilgisiyle bana rehberlik eden, uzaktan eğitim sürecinde olmamıza rağmen her saatte ve koşulda kendisine ulaşabildiğim sayın hocam Prof. Dr. Elif Sazak'a sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca üzerimde emeği olan bütün öğretmenlerime ve aldığım eğitimin temellerini atan lisans hocalarıma teşekkür ederim. Yüksek lisans sürecimde yanımda olan bütün arkadaşlarıma özellikle Kübra Aksu ve Yusuf Yılmaz'a çok teşekkür ederim. Değerli okul yöneticilerim, araştırmaya katkı sağlayan ebeveynler ve sınıf partner arkadaşıma katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Birlikte büyüdüğüm her anımda yanımda olan arkadaşlarım Aylin iller Akbaş, Huriye Toker ve İnci Sel ve Rabia Akdi'ye çok teşekkür ederim.

1 GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amaçları, önemi, sınırlılıkları, sayıltıları ve araştırmada bulunan tanımlar kısmı bulunmaktadır.

1.1 Problem Durumu

Covid-19 (Coronavirüs) olarak adlandırılan virüs 2019 aralık ayında ilk kez Çin'in Wuhan kentinde görülmüş, kısa süre içinde bütün dünyayı etkisi altına almaya başlamıştır. Bulaşıcı olan, yüksek ateş, solunum güçlüğü, eklem ağrıları gibi şikayetlerle ortaya çıkan ve bütün yaş gruplarında ortaya çıkabilen, özellikle kronik hastalığa sahip ve yaşlı kişilerde ölüme yol açan virüsün giderek yayılması sonucunda Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ tarafından, Mart 2020 tarihinde Covid-19 salgını (pandemi) ilan edilmiştir. (DSÖ, 2020a). Bütün dünya ülkeleri sağlık, eğitim, ekonomi gibi birçok alanda olumsuz etkiler yaşamış ve ülkeler salgın süreciyle baş etmek için farklı yollara başvurmuştur. Salgın hayatımıza girerken küresel yaşam düzenini de değiştirmiştir (Zhao, 2020). Virüsün etkisini önlemek ve yayılmasını kontrol altına almak için iş hayatında yeni çalışma saatleri uygulamaları başlamıştır. Ayrıca tüm dünyada sokağa çıkma yasakları, kişisel izolasyon, sosyal mesafeyi korumaya yönelik önlemler alınmıştır. Alınan tedbirlere göre insanların temas alanları kapatılmış, okullar ve üniversiteler de bu kapalı alanlara dahil edilmiştir (Bozkurt vd., 2020; Bozkurt ve Sharma, 2020; Doghonadze vd., 2020; Gupta ve Goplani, 2020). Eğitim kurumlarının kapatılması ve yüz yüze eğitimin durdurulması ile dünyadaki tüm öğrencilerin neredeyse yarısı olan 1,6 milyar öğrenci uzaktan eğitime yönelmiştir (UNESCO, 2020a; UNICEF, 2020;Bozkurt, 2020). Covid-19'un yayılmasını önemek amacıyla birçok ülkede okullar kapanmıştır (Lau vd., 2020).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO, 2020)'ne göre, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde okula giden 106 ülkede bulunan 1,05 milyardan fazla öğrenci (toplam kayıtlı olan öğrencilerin % 60,5'i) okulların kapanması durumundan etkilenmiştir. Etkilenmeyi en aza indirmek için öğretmenler öğrencilerin müfredata uzaktan eğitimle erişebilmelerini sağlamaya çalışmışlardır (Tran vd., 2020). Covid-19 salgını eğitim sürecinde değişiklik yaratmıştır. Tıpkı ekonomik, kültürel, siyasi, ya da teknolojik gelişmelerde olduğu

gibi salgın da eğitimi etkilemiştir (Şişman 2010). Salgının hızla yayılması ile birlikte yüz yüze gerçekleştirilen eğitim süreci, çocukların ve öğretmenlerin fiziksel temas olmadan iletişim kurmalarını sağlamak ve salgını kontrol altına almak amacıyla uzaktan uygulanmaya başlanmıştır. Covid-19 salgını sürecinde amaç, özellikle çocukların ve gençlerin sosyal mesafe kurallarına uyarak evde kalmalarını sağlayıp salgının yayılmasını önlemek olmuştur. Yüz yüze eğitime ara verilmesi kararı sonrasında öğrencilerin eğitim alma ihtiyacı düşünülerek, eğitimin devamlılığı için uzaktan eğitim sürecine geçilmiştir (Vallance, 2020).

Covid-19 salgınında Ülkemizde ilk vaka 11 Mart'ta görülmüş, ulusal anlamda bir dizi önlem alınması ihtiyacı doğmuştur. Okullarda, mevcut öğrenci nüfusunun hastalığın yayılma potansiyelini artırma olasılığı nedeniyle yüz yüze eğitime ara verilmiştir. Türkiye'de toplam 25 milyon öğrenciden ortalama 16,5 milyon ilköğretim ve ortaokul öğrencisinin bu durumdan etkilenmesi (UNESCO, 2020b) ülkemizde uzaktan eğitime geçilmesi gerektiğini göstermiştir. 23 Mart 2020'den itibaren ilköğretim ve ortaokullarda uzaktan eğitim uygulanmaya başlanmıştır (MEB, 2020). EBA (Eğitim Bilişim Ağı) platformunun altyapı çalışmaları tamamlanmış ve TRT EBA TV'nin üç farklı kanalından konferanslar oluşturularak uzaktan eğitim hazırlıkları yapılmıştır. Böylece tüm sınıf seviyelerine yönelik hazırlanan uzaktan eğitim programları ile ilkokuldan liseye kadar her kademedeki öğrencinin derslere katılımı internet ve televizyon aracılığı ile sağlanmıştır (MEB, 2020). Bu kanallarda 1. Sınıftan 12. sınıfa kadar olan bütün sınıflarda ders saatleri 20-25'er dakika olarak yayınlanmıştır ve tekrar yayınları gün boyunca vermeye devam etmiştir. Ders aralarında öğrenciler için eğlendirici ve eğitici etkinlikler sunması amacıyla "Etkinlik Kuşağı" yer almıştır (Başaran vd., 2020). Ülkemizde EBA canlı ders sisteminin yanısıra çeşitli uygulamalara başvurulmuş, bunlardan biri de Zoom Uygulaması olmuştur (Degges-White, 2020; Wiederhold, 2020). Zoom ile uygulanan uzaktan eğitim uygulamalarının başarılı olduğu ispatlanmış (Xiao, 2018) ve zamanla bu uygulamaya eğitimin vazgeçilmez bir parçası olarak kullanılmaya devam edilmiştir (Bozkurt, 2019).

Okulların aniden kapanması nedeniyle uzaktan eğitimin nasıl uygulanacağı konusunda öğrenci ve velilere yeterince bilgi verilememiştir ve bu durum belirsizliğe neden olmuştur. Bazı ebeveynler bilgi ve teknoloji becerilerindeki eksiklikler nedeniyle yeni duruma uyum sağlamakta zorlanırken, bazı ebeveynler daha fazla sorumluluk almaya başlamışlardır. Dolayısıyla eğitimin uzaktan olması

hem bireysel hem de aile üyelerinin evdeki rutin hayatın değişmesini ya da yeniden düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir (Başaran ve Aksoy, 2020). Covid-19 salgınıyla birlikte öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine geçmeleri ve evlerinde ebeveynleriyle birlikte zaman geçirmeleri, ebeveynlerin eğitsel olarak yeni roller almasını gerekli kılmıştır (Bozkurt vd. 2020). İlk başta, ebeveynler, ev ödevlerine destek vermek gibi çocuklarının eğitimine yüzeysel bir ilgi göstermişlerdir (Akbulut vd., 2020). Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim sürecine tanık olan birçok kişinin eğitimle ilgili düşünceleri ve eğitimi yorumlama tarzları değişmiştir (Bozkurt ve Sharma, 2020). Eğitimin ana kahramanı olarak görülen öğrenciler ile bu süreci birebir yaşayan ebeveynler uzaktan eğitimle bu zamana kadar okuldan uzak olmalarına rağmen salgınla birlikte eğitim sürecine birebir dahil olmuşlardır (Arslan vd., 2021).

Aslında Türkiye'de uzaktan eğitim, 1923'ten 1960' lara kadar kavramsal olarak tartışılmış, 1970'lerden itibaren çeşitli girişimlerle sınırlı da olsa ortaöğretim düzeyinde uygulanmaya başlanmıştır. 1980'lerde ve 1990'larda birçok öğrencinin kullandığı bir sistem haline gelmiştir. Uzaktan eğitimin bu yıllardaki gelişimi sayesinde, uzaktan eğitim çok fazla ilgi ve kabul görür hale gelmiştir. 1990'lardan itibaren 2000'lerin başına kadar, iletişim ve bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle sayesinde uzaktan eğitimin sunduğu eğitim olanakları çoğalmış ve milyonlarca kişiye ulaşan öğrenci sayısı ile ülkemizde bir akım haline gelmiştir (Bozkurt, 2017). Türkiye'de yaklaşık 50 senedir yürütülmekte olan uzaktan eğitim, salgın sürecine kadar esasen örgün eğitimden yararlanamayan ilkokul, ortaokul, lise eğitimi ve örgün eğitimini tamamlamış bireyler için üniversite eğitiminde kullanılmak üzere tasarlanmış ve uygulanmıştır (Mengi ve Alpdoğan,2020).

Covid-19 salgınında eğitimin uzaktan sürdürülmesinde en çok zorlanan grup arasında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarla ebeveynleri olduğu belirtilmiştir. Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar normal gelişim gösteren akranları gibi uzaktan eğitim hizmetlerinden yararlanmaları, daha önce öğrendiklerini unutmaları ve hayatlarında ilerleyememelerinden dolayı bilgi ve beceri kazanabilmeleri açısından önemli bir problem haline gelmiştir. Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar, yetersizlik türüne ve kapsamına bağlı olarak ekrana odaklanma, motive olma, etkinlikleri tamamlama konularında ciddi problemler yaşamış yüz yüze etkileşim ve fiziksel temas masından dolayı öğrenmekte zorlanabilmektedirler (Giunipero, 2020). Ayrıca özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar, günlük rutinleri

bozulduğunda yoğun kaygı yaşayabilir ve istenmeyen davranışlar sergileyebilmektedirler. Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar yeni rutine alışana kadar eğitim alamadıkları durumlarda gelişimleri durabilir ve yavaşlayabilmektedir (Lee ve Health, 2020). Bununla birlikte uzaktan eğitim sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlere daha fazla görev ve sorumluluk yüklenmiştir. Ebeveynler, çocuklarının eğitiminin birincil destekçisi olarak hizmet edecek konuma getirilmiştir. Bu durum özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar ve ebeveynleri için fiziksel ve ruhsal zorluklara sebep olmuştur (Frederick vd., 2020). Ebeveynler çocukların çalışmalara katılmak istememesi, problem davranışlarının artması ve rutinlerinin bozulması, gelişimlerinin desteklenememesi uzaktan eğitimden verimli şekilde yararlanamamaları gibi konularda zorluklar yaşamışlardır (Şenol ve Yaşar, 2020). Ebeveynler, çocuklarının eğitiminde birincil destekçisi olma konumuna gelmişlerdir ve bu pozisyon özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar ve ebeveynleri arasında bir takım zorluklara neden olmuştur (Frederick vd., 2020). Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara yönelik eğitim sürecinin uzaktan yürütülmesi mecburi bir durum olsa da eğitimin etkililiği ve verimliliği düşmüştür (Asbury vd., 2021). Özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip birçok ebeveyn eğitim ve sosyalleşme fırsatlarının, destek hizmetlerin kaybı düşünüldüğünde, Covid-19 salgını sürecinin çocuklarının gelişimiyle ilgili olarak uzun vadeli etkilerinden dolayı kaygı duyduklarını ifade etmişlerdir (Neece vd., 2020). Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ve ebeveynlerinin Covid-19 salgını sırasında normal gelişim gösteren çocuğa sahip ailelerden önemli ölçüde daha fazla baskı altında oldukları ve çocukların gelişimsel olarak gerileme gösterdikleri bildirilmiştir (Asbury vd., 2021).

Alanyazında Covid-19 salgınının eğitim üzerindeki etkilerine ilişkin araştırmalar bulunmaktadır. Alanyazında Covid-19 salgını döneminde okulların kapanmasıyla yurt dışında uygulanan eğitim uygulamaları (Viner vd., 2020; Fison, 2020; Thorell vd., 2020; Trzcińska-Król, 2020, Yang, 2020) incelenmiştir. Yapılan bir çalışmada Covid-19 döneminde özel gereksinimli çocuklara uzaktan eğitim veren özel eğitim öğretmenlerinin karşılaştıkları zorlukları belirlemek amaçlanmıştır. Öğretmenler iletişim eksikliği, ebeveynlerin teknolojik aletleri kullanmadaki yetersizliği ve ebeveynlerin çocuklara yardım etmek için sınırlı zamanı olması gibi zorluklardan bahsetmiştir (Supratiwi vd., 2021). Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ebeveynleriye yapılan çalışmada Covid-19 salgını

sürecinde, ebeveynlik stresi ve yetersiz sosyal desteğin kaygılarını artırdığı tespit edilmiştir (Ren vd., 2020). Uzaktan eğitime geçişteki hızlı değişime uyum sağlama konusunda ebeveynlerin bakış açılarını inceleyen araştırmada ebeveynler, uzaktan eğitim sırasında okulların ve öğretmenlerin desteğinin önemini vurgulamışlardır (Koskela vd., 2020). Narzisi (2020), otizm spektrum bozukluğuna sahip çocukların ebeveynlerinin, Covid-19 salgını sırasında yüz yüze eğitim desteği ve terapilere erişim eksikliği nedeniyle evde daha fazla sorunla karşılaştığını belirtmektedir. Nusser (2021) ise Almanya'da Covid-19 nedeniyle okulların kapanması sırasında özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ve normal gelişim gösteren çocukların evde öğrenme durumlarını araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlerin eğitime daha fazla zaman ayırmasına rağmen, çocuklarının yüz yüze eğitime kıyasla daha az öğrendikleri ve evde çocuklarını motive etmekte zorlandıkları görülmüştür. Livari ve arkadaşları (2020) yaptığı çalışmada tüm çocukların uzaktan eğitime katılmak için aynı fırsatlara sahip olmadığını ve çalışma sonucunda özel eğitime ihtiyacı olan çocukların uzaktan eğitim programına uyma, dikkat toplama ve ekrana odaklanma gibi konularda daha çok zorlandıklarını belirtmiştir.

Türkiye'de Covid-19 salgın sürecinde yürütülen uzaktan eğitimle ilgili sınırlı sayıda çalışma yapılsa da araştırma bulguları, yürütülen eğitimin yetersiz olduğu yönündedir. Yersel ve arkadaşlarının (2021) yaptığı araştırmaya 3-6 yaş arası 36 anne 4 baba olmak üzere 40 tane özel eğitime ihtiyacı olan çocuğu bulunan ebeveyn katılmıştır. Amacı ebeveynlerin, özel eğitime ihtiyacı olan çocukların Covid-19 salgınında günlük yaşam aktiviteleri hakkındaki görüşlerini incelemek olan araştırmada veriler Genel Bilgi Formu ve uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilen Aile Görüşme Formu yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar salgın sürecinde teknolojik araçları daha fazla kullanmışlar, ellerini yıkarken daha dikkatli davranmışlardır. Resim çizme, ev işleri gibi etkinliklerle ilgilenme süreleri ve oyun oynama süreleri artmıştır. Aile ilişkilerinin olumlu yönde etkilendiği görülmüştür. Çocukların fiziksel hareket ihtiyaçlarının karşılanmadığı, parça birleştirme gibi oyunları tercih ettiği; özbakım becerileri, beslenme düzeni, gece-gündüz uyku düzeni, sağlık durumları, teknolojiyi kullanma amaçları ve etkileşimli kitap okuma süresinde değişiklik olmadığı bulunmuştur. Başaran ve Aksoy (2020) yaptıkları çalışmada 19 anne ve 7 baba olmak üzere normal gelişim gösteren çocuğa sahip toplam 26 ebeveynin

Covid-19 salgını sürecinde ev ortamındaki aile yaşantılarına ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre ebeveynler bu sürecin aile içi iletişim anlamında olumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Eğitim sorunları, psikolojik sorunlar ve sağlık sorunları gibi konularda da olumsuzluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Şenol ve Yaşar (2020) ise yaptıkları çalışmada uzaktan eğitim sırasında ortaya çıkan zorlukların üstesinden gelmek amacıyla farklı uygulamalar denendiğini, ancak ebeveyn ve öğretmenler de yapılanların yeterli olmadığını ve uzaktan eğitim için daha çok çaba gösterilmesine ihtiyaç olduğunu dile getirmişlerdir. Görgülü Arı ve Arslan (2020) yaptıkları çalışmada altıncı sınıf öğrencilerinin Covid-19'a yönelik metaforik algılarını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmanın sonucunda Eğitimin dijitalleşmesi ve salgın sürecinde eğitim sektörüyle ilgili sorunlara çözüm olarak uzaktan eğitime geçiş kararı aileleri de önemli ölçüde etkilemiştir (Kırık ve Özkoçak, 2020). Yurtbakan ve Akyıldız (2020) yaptıkları çalışmada ise, ilköğrencilerinin, ebeveynlerinin ve sınıf öğretmenlerinin Covid-19 salgınında uygulanan uzaktan eğitim hakkında görüşlerini ortaya koymuşlardır. Çalışma altyapı eksikliği nedeniyle özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar çoğunlukta olmak üzere tüm çocukların uzaktan eğitime erişemediklerini, sağlanan uzaktan eğitimin yetersiz kaldığını, uzaktan eğitimin herkese eşit fırsat sunma beklentilerini henüz karşılamadığını göstermiştir (Güvercin vd., 2021).

Covid-19 salgını nedeniyle eğitimin uzaktan yürütülmesinin özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan eğitimi daha da zorlaştırmış gibi gözükmektedir. Bu süreçte yeni normaller olarak isimlendirilen okulların kapanması, eğitimin ve iş hayatının uzaktan sürdürülmesi, sokağa çıkma kısıtlamaları ve karantina şartları gibi durumlar özel eğitim ihtiyacı olan çocukların alışkanlıklarını ve rutinlerini derinden etkilemiştir. Yaşanan zorlukların daha net belirlenebilmesi, ülkemizde uzaktan eğitim sürecinin özel eğitime getirdiği sıkıntıların tespit edilmesi, ileriki yıllarda sürdürülecek uzaktan eğitim sürecinin iyileştirilmesine katkı sunabilecektir. Bu noktadan hareketle yapılan çalışmada Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara yönelik uzaktan eğitimin nasıl yürütüldüğü, öğretim yapmak için gerekli olan materyallerin nasıl sağlandığı, bu çocukların problem davranışlarında ne gibi değişikliklerin olduğu, çocukların motivasyonunda ve performanslarında ne tür değişimlerin gözlemlendiği, ebeveynlerin uzaktan eğitime ilişkin rollerinin nasıl gerçekleştiği gibi sorulara cevap aranmış,

çalışmada Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan uzaktan eğitime ilişkin ebeveynlerin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1.1 Problem Cümlesi

Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan uzaktan eğitime ilişkin ebeveynlerin görüşleri nedir?

1.2 Amaç

Bu araştırma Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarına sağlanan uzaktan eğitime ilişkin ebeveynlerin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecine yönelik görüşleri nelerdir?
2. Ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde uzaktan özel eğitime yönelik görüşleri nelerdir?
3. Ebeveynlerin görüşlerine göre Covid-19 salgını sürecinde 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan uzaktan eğitim düzenli midir?
4. Ebeveynlerin görüşlerine göre Covid-19 salgını sürecinde 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan uzaktan eğitimin düzenli olup olmaması çocukların;
  - a. Cinsiyetlerine göre,
  - b. Yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre,
  - c. Sahip oldukları yetersizlik sayısına göre,
  - d. Kendine ait bilgisayar/tablet olup olmama durumuna göre,
  - e. Bilgisayarı/tableti yardımsız kullanabilme becerilerine göre değişmekte midir?
5. Ebeveynlerin görüşlerine göre Covid-19 salgını sürecinde 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan uzaktan eğitim verimli midir?
6. Ebeveynlerin görüşlerine göre Covid-19 salgını sürecinde 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan uzaktan eğitimin verimli olup olmaması çocukların;
  - a. Cinsiyetlerine göre,
  - b. Yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre,
  - c. Sahip oldukları yetersizlik sayısına göre,

- d. Kendine ait bilgisayar/tablet olup olmama durumuna göre,
  - e. Bilgisayarı/tableti yardımsız kullanabilme becerilerine göre değişmekte midir?
7. Ebeveynlerin görüşlerine göre Covid-19 salgını sürecinde 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocukların karşılaştığı zorluklar nelerdir?
  8. Ebeveynlerin görüşlerine göre Covid-19 salgını sürecinde 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocukların karşılaştığı zorluklar çocukların;
    - a. Cinsiyetlerine göre,
    - b. Yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre,
    - c. Sahip oldukları yetersizlik sayısına göre,
    - d. Kendine ait bilgisayar/tablet olup olmama durumuna göre,
    - e. Bilgisayarı/tableti yardımsız kullanabilme becerilerine göre değişmekte midir?
  9. Ebeveynlerin görüşlerine göre 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan uzaktan eğitimin daha yararlı olması için neler yapılabilir?
  10. Ebeveynlerin görüşlerine göre 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan uzaktan eğitimin daha yararlı olması için getirilen öneriler çocukların;
    - a. Cinsiyetlerine göre,
    - b. Yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre,
    - c. Sahip oldukları yetersizlik sayısına göre,
    - d. Kendine ait bilgisayar/tablet olup olmama durumuna göre,
    - e. Bilgisayarı/tableti yardımsız kullanabilme becerilerine göre değişmekte midir?

1.3 Önem

Covid-19 salgını insanlık tarihi boyunca yaşanan en etkili salgın çeşitlerinden birisi olmuştur. Rose (2020) Covid-19 salgını için dünya üzerindeki etkilerinin derin olduğunu, koronavirüs hastalığının derin etkileri sonunda öğrencilerin geleceğinin değişebileceğini ifade etmektedir. Salgın sürecinde pek çok alanda olduğu gibi eğitim alanında da tüm öğrenciler ve öğretmenler farklı bir

durum içerisinde girmişler, alışılmadık bir öğrenme ve öğretme süreciyle baş başa kalmışlardır. Pek çok ülke öğrencilerin salgından dolayı yaşayacakları olumsuz etkileri azaltmak, alacakları eğitimin nitelik ve niceliğini aksatmamak ve öğretmenleri bu doğrultuda yönlendirebilmek için büyük çaba sarf etmiştir (Wang vd., 2020). Bu süreçte televizyon yayınları ve internet üzerinden yürütülen eğitim süresi tüm yılların rekor seviyesine çıkmışlardır. Öğretmenler yüzyüze gerçekleştirdikleri eğitimlerini uyarlamak zorunda kalmışlardır. Bu uyarlamaya en çok maruz kalan eğitim dallarından birisi de özel eğitim olmuştur. Ancak ülkemizde sürdürülen yüz yüze ve bireysel eğitimden uzaktan eğitime geçiş yeterince planlanmadan, internet alt yapısı sağlanmadan, öğrenciler için yeterli sayıda uzaktan eğitim aracı temin edilemeden, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere destek eğitim ve hizmetleri sunulmadan gerçekleştirilen uygulamalar yaşanan olumsuzlukları daha da artırmıştır.

Alanyazında yurtdışında (Viner vd., 2020; Fison, 2020; Thorell vd., 2020; Trzcińska-Król, 2020, Yang, 2020) ve Türkiye’de yapılan çalışmalara (Başaran ve Aksoy, 2020; Görgülü Arı ve Arslan, 2020; Güvercin vd., 2021; Kırık ve Özkoçak, 2020; Şenol ve Yaşar, 2020; Yurtbakan ve Akyıldız, 2020) rastlanmaktadır. Bu araştırmaların ortak bulgularına göre özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar ve ebeveynleri uzaktan eğitim sürecinde kaygılarının artması, öğrencilerde motivasyon eksikliği, öğrencilerin eşit fırsatlara sahip olmaması, teknolojik aletleri kullanmada ki yetersizlikler gibi çeşitli konularda sıkıntılar yaşamıştır. Bu araştırma Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan uzaktan eğitime ilişkin ebeveynlerin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca araştırmada özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara uzaktan eğitim sunarken destek hizmetlerin verilememesi, bireyselleştirilmiş materyallerin sağlanamaması, her bir çocuk için gereken bireysel öğretim uyarlamalarının yapılamamasının yol açtığı sorunlar da ortaya konulabilecektir. Böylece çalışmanın özel eğitimin bireysel olduğu ve uyarlamalar yapılması gerektiği vurgulanabilecek, ileriki çalışmalara yol gösterilebilecektir. Elde edilecek bulguların alanyazına katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Araştırmaya özel eğitim sürecinde önemli bir parça olan, uzaktan eğitim sürecinde çocuğuyla baş başa kalan ebeveynler dâhil edilmişlerdir. Ebeveynler çocuklarına eğitim vermektense daha çok onları destekleyen kişilerdir. Salgın sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocukların aldıkları eğitimin niteliğine ilişkin görüşlerin belirlenmesi uzaktan eğitim

sisteminin geliştirilmesi, çocuklara etkili bir öğretim sunulabilmesi, alt yapının ve materyallerin iyileştirilebilmesi açılarından oldukça önemli görülmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlerle sınırlıdır.

2. Araştırma, bu çalışma için geliştirilecek olan Covid-19 Sürecinde Uzaktan Eğitimle Sürdürülen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri Anketi ile sınırlıdır.

3. Çalışma Covid-19 salgını devam ettiği için verilerin online ve yüz yüze toplanması ile sınırlıdır.

1.4 Sayıtlar

1. Yapılan araştırmada katılımcıların soruları yansız şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.5 Tanımlar

Covid-19: Yeni bir tür koronavirüsünün neden olduğu hastalığa Covid-19 adı verilmiştir. Covid-19'un açılımı 'CO' korona (corona), 'VI' virüs (virus) ve 'D' hastalık (disease) şeklindedir. 19 ise 2019 yılını tanımlamaktadır. Covid-19 virüsü, Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS) ve bazı soğuk algınlığı türleriyle aynı virüs ailesine bağlı yeni bir virüstür (UNİCEF, 2020b).

Salgın (Pandemi): Yeni çıkan bir hastalığın dünya çapında yayılmasına salgın denilmektedir (WHO, 2010).

Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocuk: Eğitim yeterlilikleri, gösterdiği bireysel özellikler ve gelişim özellikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklı olan çocuklardır (MEB, 2018).

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Pandemi ve Pandemi Hakkında Genel Bilgiler

Pandemi, Yunanca hepsi anlamına gelen pandan ve halk anlamına gelen demostan gelir ve genellikle bir ülkenin tamamını veya aynı anda bir veya daha fazla kıtayı etkisi altına alan yaygın bir bulaşıcı hastalık salgınını ifade etmek için kullanılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nun altıncı seviye bir pandemi uyarısı vermesi için aynı anda en az iki bölgede sürekli bulaşma olması gerekir. Modern zamanların ilk pandemisi, dünya çapında yaklaşık 50 milyon insanı öldürdüğü tahmin edilen 1918–1919 tarihleri arasında ortaya çıkan İspanyol gribidir. Ancak kavramın mevcut kullanımı açısından daha ilginç olanı, 1889-1893 Rus gribidir. Telgraf ağının büyümesiyle aynı zamana denk gelen Rus gribi, basın tarafından halka bildirilmiştir ve bunun sonucunda hastalığın yayılma korkusu Paris, Londra ve New York'a hızlı bir şekilde ulaşmıştır. 1890'dan önce The Times pandemi kelimesini sadece iki kez kullanırken, 1890'dan sonra küresel iletişimin hızı ve modernitenin etkisi ile bağlantılı olarak pandemi artık sadece tüm insanları etkileyen bir salgın değil, küresel bir medya olayı haline gelmiştir (Honigsbaum, 2009). 1918'den bu yana, 1957 ve 1968'de ve 2009'da Domuz Gribi (H1N1)'de olmak üzere birkaç grip salgını yaşanmıştır. Diğer örnekler arasında 14.yüzyılda Hıyarcıklı Veba (Kara Ölüm), 2003'te Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) virüsü ve İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV/AIDS) sayılabilir (Grennan, 2019).

Tarih boyunca pandemi salgınları toplumların bilimde, ekonomide ve siyasi sistemlerde ilerlemelerin önünü açmıştır ve yeniliklerin oluşmasını sağlamıştır (Ivanov, 2020). Bu olumlu gelişmelerin yansısı toplumların büyük bir kısmını yok etmiştir, savaşların sonuçlarını belirlemiş, geri alınması zor ekonomik ve sosyal sorunlara da neden olmuştur. Salgınlar, yayıldığı ülkelerde birçok ölüme yol açmasının yansısı tarımsal faaliyetlerin duraklamasına aynı zamanda eğitim, teknoloji, turizm, sağlık teknoloji, finans, ekonomi vb. alanların büyük oranda duraklamasına da yol açmaktadırlar (Özkoçak vd., 2020).

2.2 Covid-19 Salgını

Coronavirüs, öncelikle insan solunum sistemine bulaşan başlıca organizmalardan biridir. Covid-19'dan önceki solunum hastalığı salgınları arasında, büyük bir halk sağlığı tehdidi olarak olarak nitelendirilen Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS)-CoV ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS)-CoV yer almıştır. Aralık 2019'un sonlarında, nedeni bilinmeyen zatürre ön tanısıyla bir grup hasta hastanelere kabul edilmiştir. Bu hastaların epidemiyolojik araştırma sonrasında Çin'in Hubei Eyaleti, Wuhan'daki bir deniz ürünleri ve canlı hayvan toptan satış pazarından virüs kaptıkları tespit edilmiştir (Bogoch vd., 2020). Araştırma raporları, yeni Coronavirüs (Covid-19, 11 Şubat 2020'de DSÖ tarafından adlandırılmıştır) için bulaşma sayısını tahmini şekilde göz önüne aldığına, potansiyel bir solunum hastalığı salgınının başlangıcını öngörmüştür (Zhao vd., 2020).

Covid-19 salgınının kronolojisi şu şekildedir: İlk vakalar Aralık 2019'da bildirilmiştir (Du Toit, 2020). 18 Aralık 2019 tarihinden 29 Aralık 2019 tarihine kadar, akut solunum sıkıntısı yaşayan beş hasta hastaneye kaldırılmıştır ve bu hastalardan biri ölmüştür (L.-L. Ren vd., 2020). 2 Ocak 2020 tarihine kadar hastaneye yatırılan 41 tane hastanın laboratuvar tarafından doğrulanmış Covid-19 salgını olduğu tespit edilmiştir, bu hastaların yarısından azında diyabet, hipertansiyon ve kardiyovasküler hastalık dahil olmak üzere kronik hastalıkları olduğu saptanmıştır (Huang vd., 2020). Bu hastaların, muhtemelen hastane enfeksiyonu nedeniyle o hastanede enfekte oldukları varsayılmıştır.

22 Ocak 2020 itibariyle, Çin'de 25 ilde yaklaşık 600 bin Covid-19 vakası bildirilmiştir (Lu, 2020). Çin Ulusal Sağlık Komisyonu, 22 Ocak 2020'ye kadar olan ilk 17 ölümün ayrıntılarını bildirmiştir. 25 Ocak 2020'de, Çin anakarasında yaklaşık 60 ölümlle toplam 2 bine vakanın Covid-19 ile enfekte olduğu doğrulanmıştır (Wang vd., 2020). 24 Ocak 2020 tarihli başka bir rapor, Çin'de yaklaşık olarak beş binin üstünde vaka olduğunu vurgulamıştır (Nishiura vd., 2020). 30 Ocak 2020 itibariyle Çin'de yedi binin üzerinde vaka doğrulanmıştır ve Singapur Malezya, Sri Lanka, Japonya, Tayvan, Nepal, Tayland, Vietnam, Kamboçya, dahil olmak üzere bir dizi ülkeden vakalar bildirilmiştir (Bassetti vd., 2020).

Virüs, Çin'in Wuhan kentinde ilk kez bildirildikten sonra beş ay içinde en az 187 ülke ve bölgeye yayılmıştır. Haziran 2020 itibariyle 6,2 milyondan fazla insanda Covid-19 virüsü (DSÖ, 2020). Salgın, dünya genelinde sadece sağlık sistemlerini etkilemekle kalmamış, hükümetleri de salgından kaynaklanan ekonomik ve sosyal zararları sınırlamak için önlemler almaya zorlamıştır.

Türkiye, Covid-19 salgınına 11 Mart'a kadar sınırlarının içinden uzak tutmuştur. Türkiye'ye geldiği zamandan beri ise vaka sayısı sürekli artmıştır. 15 Nisan itibariyle, ilk resmi Covid-19 vakasının açıklanmasından yaklaşık bir ay sonra, Türkiye'de 69.392 vaka, 1.518 ölüm ve 5.674 iyileşen hasta olmuştur (<https://Covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html>). Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulu, durumu sürekli olarak değerlendirmiş ve geri bildirimleri ile ihtiyati tedbirleri daha katı hale getirmiştir. Covid-19 salgınının ilk aşamalarından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulu ile iletişimi sürdürmüştür. Yaklaşık 1 milyon öğretmen ve 18 milyon öğrenciden oluşan bir eğitim sistemini göz önünde bulunduran MEB, tüm eğitim paydaşlarının sağlığını ve esenliğini ön planda tutarak Bilim Kurulu'nun önerileri doğrultusunda okulların Nisan 2020 sonuna kadar kapatılmasına karar vermiştir (Özer, 2020).

2.2.1 Covid-19 Salgınının Eğitim Üzerindeki Etkileri

DSÖ'nün 11 Mart 2020'de Covid-19 salgını ilan etmesinden sonra birçok ülke hazırlık yapmadan uzaktan eğitime geçmek zorunda kalmıştır. Bu durumdan özellikle eğitim sistemi etkilenmiştir (Akbulut vd., 2020). Bu ülkelerden biri olan Türkiye, anaokulundan liseye kadar tüm kademeler için uzaktan eğitim sürecini 23 Mart 2020'de sadece bir haftalık hazırlıktan sonra başlatmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2020 [MEB]).

Türkiye'de ilk Covid-19 vakasının bildirilmesinin ardından 16 Mart 2020'de okullar iki hafta süreyle kapatılmıştır. MEB, okul takviminde ilk haftanın tatil olacağını, ikinci hafta ise hazırlık yapılacağını duyurmuştur. Uzaktan eğitim iki şekilde gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki Eğitim Bilişim Ağı TV (EBA TV) adlı yeni kurulan bir televizyon kanalıdır. İkincisi ise MEB'in Eğitim Bilişim Ağı adlı uzaktan eğitim içerik ağıdır. Devlet televizyonu Türkiye Yayın ve Televizyon Kurumu (TRT), Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte tüm sınıflar için önceden kaydedilmiş derslerin gün boyunca yayınlandığı üç yeni kanal oluşturmuştur. Bu

dersler ilkokul ve ortaokul öğrencilerine 09:00-14:00 saatleri arasında, ders tekrarları ise 14:30'dan itibaren yayınlanmıştır. Lise öğrencileri için dersler 09:00-16:30 saatleri arasında, tekrarları ise 17:00'den itibaren verilmiştir (MEB, 2020).

Okulların kapanmasıyla birlikte Türkiye'de eğitim uzaktan yürütülmeye başlanmıştır. Uzaktan eğitim, MEB'in hizmetlerini sürdürmesi ve bu hizmetleri iletmesi için kilit unsur haline gelmiştir. MEB uzaktan eğitim kapsamında derslerin online eğitim içerik ağı EBA (Eğitim Bilişim Ağı) ve TRT aracılığıyla yapılmasına karar vermiştir. MEB ve TRT işbirliği ile ulusal kanallar üzerinden uzaktan eğitime yönelik öğrenme materyalleri oldukça kısa sürede hazırlanmıştır. 93 farklı branştan olmak üzere 674 öğretmen, dersleri bakanlığın Ankara ve İstanbul'daki stüdyolarında televizyona kaydetmişlerdir. EBA, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı başından itibaren kullanıma sunulan, MEB tarafından geliştirilen bir dijital eğitim portalıdır. Bu portalda okul öncesi düzeyden liseye kadar eğitimle ilgilenenlere eğitici videolar, dokümanlar, e-kitaplar, testler ve etkinlikler gibi çeşitli öğrenme materyalleri bulunmaktadır. EBA portalı üzerinden veliler, öğrenciler ve öğretmenler beş binden fazla kitaba, yüz binden fazla belgeye ve çizgi filme ulaşabilmektedir. EBA dinamik bir portal olma özelliği taşıdığı için öğretmenlere ve öğrencilere farklı deneyimler sunmaktadır. Öğretmenler, EBA yoluyla öğrencilere değerlendirme ödevleri atayabilmektedir. Ayrıca portal, öğrencilerin görevlere verdikleri yanıtlara dayalı verileri kullanarak öğrenme ihtiyaçlarını analiz etmektedir. Bu sayede öğrenciler, bireysel öğrenme ihtiyaçlarına göre materyallere erişebilmektedir. Öğrenciler odaklanmak istedikleri konuyu seçebilir ve konuyla ilgili çevrimiçi kurslar ve değerlendirmeler bulabilmektedir. EBA'ya derslerin video kayıtları da hazırlanarak yüklenebilmektedir.

EBA portalında uzaktan dersler okul seviyelerine göre yapılandırılmıştır. İlkokul ve ortaokullarda tüm dersler 09.00-14.00 saatleri arasında öğrencilere sunulmuş ve derslerin tekrarları 14.30-19.30 saatleri arasında aynı sırayla gösterilmiştir. Ortaokullarda öğrenciler için uzaktan dersler 09.00-16.00 saatleri arasında, derslerin tekrarları 16.30-23.30 saatleri arasında aynı sırayla gösterilmiştir. Uzaktan eğitim programının sonunda “ebeveyn saati” olarak adlandırılan özel bir program da sunulmuştur (Akbulut vd., 2020).

Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için EBA TV’de hafta içi her gün bir sınıf, ilkokul ve ortaokul öğrencileri için iki farklı sınıf, lise öğrencileri için ise en

fazla üç sınıf yayınlanmaktadır. EBA TV'de derslerin yanı sıra jimnastik çalışmaları, drama etkinlikleri, farklı hobilerle ilgili videolar, fen deneyleri, müzik molaları, veli programları, danışmanlık ve koçluk dersleri de yayınlanmaktadır. Lise ve üniversite sınavlarına hazırlanan 8.ve12. sınıflar için cevapları ve açıklamaları olan deneme sınavları da dahil olmak üzere özel bir program kullanılmıştır (Akbulut vd., 2020).

Sonuç olarak EBA, Covid-19 salgını döneminde tüm eğitim sistemi için önemli bir eğitim kaynağı haline gelmiştir. Eşzamanlı olarak tüm videolar TRT üzerinden televizyondan öğrencilere sunulmuştur. Evde internet bağlantısı olmayan öğrenciler televizyon aracılığıyla uzaktan eğitim olanaklarına katılabilmişlerdir. İlköğretim, ortaöğretim ve lise öğrencilerine yönelik TV programları üç farklı kanaldan iletilmiştir. Covid-19 salgın sürecinde EBA gibi bir dijital eğitim portalına sahip olmak ve portalı kullanabilen nitelikli eğitimcilerin olması kritik önem taşımıştır (Akbulut vd., 2020).

2.2.2 Uzaktan Eğitim

Ateş'in (2010) tanımına göre uzaktan eğitim, bilgi ve internet teknolojisinin eğitim ortamına getirdiği en büyük değişiklik olarak ifade edilmekte ve yüz yüze eğitime alternatif olarak geliştirildiği öne sürülmektedir. Bu tanımdan hareketle uzaktan eğitim, aile ortamında yüz yüze eğitim ve öğretim etkinliklerinin uygulanması için teknolojik araçların kullanılması olarak yorumlanabilir. İçten 'in (2006) tanımına göre uzaktan eğitim; geleneksel eğitim ve öğretim problemlerine çözüm olarak ortaya çıkarılmış, eğitim faaliyeti planlayarak, özel hazırlanmış öğretim birimi ve farklı ortamlar aracılığıyla belirli bir merkezin öğrenen ve öğrencileri arasında iletişim ve etkileşimi sağlayan bir öğretim yöntemidir.

Tarihsel süreçte eğitim sisteminin erişemediği yerlerde yaşayan yetişkinlerin eğitim sistemine girmelerini sağlamak amacıyla uzaktan eğitim, kullanılmıştır (Hawkins, 1999). Kavram olarak 1700'lü yıllara dayanan ve edebiyat öğretmenliği uygulamasıyla başlayan uzaktan eğitim, teknolojik gelişmelerle birlikte gelişmeye devam etmiş ve günümüzdeki anlam ve önemini bilgi dünyasının teknolojileri ile kazanmıştır (Özbay, 2015). Uzaktan eğitim terimi ilk olarak 1892 yılında University of Wisconsin kataloğunda yazılmıştır, terim olarak ise ilk defa William Lighty tarafından 1906 yılında yazılan bir makalede kullanılmıştır

(Adıyaman,2002). Daha sonra bu terim 1960' lar ve 1970'lerde Almanya'da eğitimci olan Otto Peters aracılığıyla tanımlanmıştır. Fransa'da uzaktan eğitim kurumları Télé Teaching olarak adlandırılmıştır.

Dünyanın ilk uzaktan eğitim uygulaması 1840 yılında Isaac Pitman aracılığıyla İngiltere'de başlatılmıştır (Mshvidobadze vd., 2012) İngiltere'de bir katip olan Pitman, stenografi öğretmeye başlamıştır. Pitman, öğrencilere uzaktan eğitim uygulamalarında İncil'in küçük kısımlarını hızlıca yazmayı öğretmiş ve öğrenci performansını notlara göre değerlendirmiştir. 1856 yılında Almanya'da Gustav Langenscheidt ve Charles Toussaint tarafından eğitim materyalleri yayınlayan ve uzaktan eğitim sağlayan bir dil okulu açılmıştır (Simonson ve Schlosser, 2009). Bu girişim uzaktan eğitim uygulamasında ilk kurumsal girişim olarak kabul edilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise uzaktan eğitim 1873 yılında Anna Eliot Ticknor tarafından kurulan "Evde Çalışmayı Destekleme Derneği" aracılığıyla hayata geçmiştir (Bergmann, 2001). Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk kurumsal uzaktan eğitim çalışmaları, lisans ve yüksek lisans dereceleri sunan Illinois Wesleyan Üniversitesi'nde 1873 yılında başlamış, 36 yıl sürmüş ve 1910 yılında sona ermiştir (Yalçinkaya, 2006). Avustralya'da ilk uzaktan eğitim uygulamaları 1910 yılında yükseköğretim düzeyinde uygulanmaya başlanmış ve 1949 yılında öğrenci faaliyetlerini denetlemek üzere "Üniversite Dışı Eğitim Fakültesi" kurulmuştur. (Kaya, 2002). Ayrıca Avustralya, ilk ve orta öğretimde uzaktan eğitimi uygulayan ilk ülke olmuştur (Alkan, 1996). Yeni Zellanda'da uzaktan eğitim uygulamaları 1922 yılında 'Yeni Zellanda Mektupla Öğretim Okulu' ile başlamıştır. Japonya'da, 1948 Eğitim Yasası'nın bir parçası olarak, askerler ve okula gidemeyenlere eğitim imkânı sağlamak için ortaokul, ortaokul ve daha yüksek okullarda uzaktan eğitim uygulamaları kullanılmıştır (Kırık, 2014).

Türkiye'de uzaktan eğitim ilk kez 1927'de eğitim alanındaki sorunların tartışıldığı bir toplantıda ortaya çıkmıştır. Halkın bir bölümünü okuma yazma bilirden hale getirmek amacıyla başlamıştır. Mektupla yapılması planlanan bu uygulama başlatılamamıştır (Alkan, 1987). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte 1968 yılında TRT tarafından eğitim programları yayınlanmaya başlanmıştır. 1973 yılında Radyo Televizyonla Eğitim Merkezi tarafından ilk, orta ve liselere yönelik eğitim programları yayınlanmaya başlanmıştır. 1975 yılında Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu ihtiyaç duyulan birçok alanda eğitim programları yayınlamayı planlamıştır (İşman, 2005). 1981'de Üniversite düzeyinde ilk açıköğretim fakültesi Anadolu

Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur (Gelişli, 2015). 1990'dan sonra diğer üniversiteler uzaktan eğitim uygulamasına başlamıştır. 1992 yılında MEB'e bağlı bir açık lise, 1998 yılında ise 6. , 7. ve 8.sınıflarda eğitim veren bir açık öğretim okulu açılmıştır (Demiray ve Adıyaman, 2002). MEB tarafından eğitim içeriği sunumu ve yönetimi kapsamında oluşturulan ve EBA altyapısını kullanan Uzaktan Eğitim Merkezi (UZEM) kurulmuştur. Bu anlamda UZEM, MEB tarafından tüm öğretmenlere değişen beklentilere cevap verebilecek yaşam boyu öğrenme fırsatları sağlamak üzere tasarlanmıştır (Özbay, 2015).

Uzaktan eğitimin doğası gereği, televizyon ve internet sürecin temel bileşenleridir. Bu bileşenler aynı zamanda modern dünyada en çok kullanılan iletişim araçlarıdır. Yüksek kullanım oranına rağmen, ne tüm öğrenciler ne de tüm öğretmenler bunlara erişebilirler.

Uzaktan eğitim sürecinin etkili yürütülebilmesi pek çok faktöre bağlıdır. Uzaktan eğitimin etkililiğini artırmak için öğretmenin dersleri daha etkili planlaması, okul yöneticilerinin yapılanları denetlemesi, aileler ile olumlu iletişim kurulması ve aile eğitimi yapılması çok önemlidir. Bir diğer faktör ise eğitimin devamlı olmasıdır (Şenol ve Yaşar, 2020)..Bu faktörlerden birisi olan ebeveyn desteği, ilkökul dönemindeki çocukların evde, uzaktan eğitimle öğrenim görmelerinde önemlidir. Uzaktan eğitime geçişin ani olması, ebeveynlerin gerekli bilgi ve deneyime sahip olmamaları bir takım zorluklarını gündeme getirmiştir (Griffith, 2020) Çocukların uzaktan eğitim sırasında ekran başında kalma süresinin artması, bilgisayar, cep telefonu, tablet gibi teknolojik aletlere bağlanma gibi davranışlar göstermeye başlamışlardır ve bu durum onların gelişimlerine zarar verebilmektedir (Bruni vd., 2015; De Jong vd., 2013.)

Uzaktan eğitim özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitimi için nadiren önerilen bir eğitim şeklidir. Çünkü özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara yönelik eğitim ve sosyal ihtiyaçlarının, alanında yetkin özel olarak yetiştirilmiş personel, kişiye özel hazırlanmış eğitim programları ve öğretim yöntemleri, bu çocukların tüm gelişim alanlarında sahip oldukları performanları ile akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri doğrultusunda seçilmiş uygun ortamlarda yüz yüze eğitimle yapılmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Nusser, 2021). Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar yeni rutinlere alışmakta zorlanabilmektedir. Alışana kadar geçen sürede ise gelişimleri yavaşlayabilmekte ve gerileyebilmektedir (Lee ve Health, 2020) Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların

eğitiminde süreklilik ve yoğunluk önemli etkenlerdendir. Örgün eğitimin Covid-19 salgını süreci nedeniyle kısıtlanması ve okulların kapanması, gerekli eğitimin sağlanmasını sınırlamıştır (Ayda vd., 2020). Öğretmenler yüz yüze eğitimde sınıf ortamında pek çok öğretim yöntemi kullanabilir fakat Uzaktan eğitim sürecinde ise video konferans ve canlı ders gibi yöntemlerle evden öğrenmeyi kolaylaştırmaya çalışmışlardır. Bu durum da özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitimlerini önemli derecede etkilemiştir (Ingersoll ve Berger, 2015).

2.3 Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocuklar

Her çocuğun kendine özgü vücut yapısı ve işlevi, farklı öğrenme özellikleri ve hızı, duygusal özellikleri vardır. Bu farklılıklar belirli sınırlar içinde kaldığında çocuklar genel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Ancak genel eğitim hizmetleri daha farklı özellikleri olan çocuklar için yeterli olmamaktadır. Genel eğitim hizmetlerinden çeşitli nedenlerle yararlanamayan ve yaşlarından önemli ölçüde farklı olanlar ise "özel eğitime ihtiyacı olan çocuk" olarak tanımlanmaktadır (Kırcaaliİftar, 1998). Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de " özel eğitime ihtiyacı olan birey" olarak tanımlanmıştır. Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar gelişim özellikleri ile akademik becerileri açısından akranlarından anlamlı derecede farklılık gösteren bireylerdir (MEB, 2018). 2016 yılında yapılan çalışmaya göre toplam nüfusun %6,9'unun görme sorunu yaşadığı; %4,5'i işitme sorunu yaşadığı; %6,5'in yürüyemediği; %8,7'nin merdiven inip çıkamadığı ve %5,1'in öğrenme güçlüğü çektiği tespit edilmiştir. Bu oran toplam nüfus içinde küçümsenemeyecek kadar yüksektir.

Kurum Türü	Kurum Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı
		Erkek	Kız	Toplam	
Okul Öncesi (Ana Sınıfı Dâhil)	110	2.593	1.428	4.021	963
İlkokul (Görme Engelliler)	18	287	208	495	184
İlkokul (Hafif Düzey Zihinsel Engelliler)	33	514	262	776	234
İlkokul (İşitme Engelliler)	31	420	288	708	202
İlkokul (Bedensel Engelliler)	2	141	107	248	33
Ortaokul (Görme Engelliler)	18	381	267	648	265
Ortaokul (Hafif Düzey Zihinsel Engelliler)	39	868	517	1.385	506
Ortaokul (İşitme Engelliler)	31	604	406	1.010	394
Ortaokul (Bedensel Engelliler)	2	123	106	229	47
Meslek Lisesi (İşitme Engelliler)	20	876	532	1.408	349
Meslek Lisesi (Bedensel Engelliler)	1	84	64	148	18
Özel Eğitim Uygulama Okulu (I. Kademe)	347	7.021	3.583	10.604	2.891
Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe)	347	5.843	3.385	9.228	3.172
Özel Eğitim Okulu (III. Kademe)	285	7.700	4.182	11.882	3.666
Özel Eğitim Meslek Okulu (Görme Engelliler)	2	23	8	31	15
Özel Eğitim Meslek Okulu (Zihinsel Engelliler)	182	7.929	4.473	12.402	2.522
Rehberlik ve Araştırma Merkezi	252	0	0	0	3.701
Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM)	185	31.027	30.982	62.009	2.543
Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi Ortaokulu	1	86	61	147	25
Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi Lisesi	1	82	54	136	35
TOPLAM	1.907	66.601	50.913	117.514	21.765

Şekil 2.1. Özel Eğitim Okul, Kurum, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020).

2.3.1 Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocukların Sınıflandırılması

Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar yetersizlikten etkinlenme çeşidine göre sınıflandırılmaktadır. Türkiye'de de kullanılan bu sınıflandırmada, çocuklar zihin yetersizliği olan, işitme yetersizliği olan, bedensel yetersizliği olan, otizm spektrum bozukluğu olan, görme yetersizliği olan özel yetenekli olan şeklinde isimlendirilmiştir (T.C Resmi Gazete, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 07.07.2018, 30471).

- *Otizm spektrum bozukluğu olan birey:* İlgi ve etkinliklerdeki sınırlılıkları nedeniyle sözel olmayan ve sözel iletişim, sosyal etkileşim alanlarında

özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyaç duyan bireylerdir. Alınan desteğe ihtiyaç yoğunluğu doğrultusunda hafif, orta, ağır ve çok ağır şeklinde sınıflandırılır.

- *Zihin yetersizliği olan birey:* Zihinsel işlevlerin yetersizliği sebebiyle kavramsal, pratik uyum ve sosyal becerilerde zorluk yaşayan özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyaç duyan bireylerdir. Alınan desteğe ihtiyaç yoğunluğu doğrultusunda hafif, orta, ağır ve çok ağır şeklinde sınıflandırılır.
- *Bedensel yetersizliği olan birey:* Sinir, iskelet ve kas sisteminde var olan bozukluklar sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmeti alması gereken bireylerdir.
- *İşitme yetersizliği olan birey:* İşitme becerisinin kısmen yada tamamen kaybedilmesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmeti alması gereken bireylerdir.
- *Görme yetersizliği olan birey:* Görme becerisinin kısmen ya da tamamen kaybedilmesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmeti alması gereken bireylerdir.
- *Özel yetenekli birey:* Akranlarına kıyasla daha çabuk öğrenen, sanatsal beceriler, yaratıcılık ve liderlik becerilerinde yüksek kapasiteye sahip, özel akademik yeteneği olan, soyut fikirleri idrak edebilen, ilgi alanlarından bağımsız bir şekilde hareket edebilen ve yüksek düzeyde performansa sahip bireylerdir.

Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarda olan öğrenme süreçleri ve davranış kalıpları, normal gelişim gösteren bireylerden farklıdır. Bu fark, fiziksel, zihinsel veya duyuşsal alanlarda olabilir. Bireysel özellikleri nedeniyle aldıkları eğitiminden bazıları tam olarak yararlanamayabilir, bazıları ise kısmen yararlanabilir. Bu kişiler bireysel özelliklerine göre eğitim almalıdırlar (Güven, 2011). Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitim alırken normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı ortamda bulunması çok sık kullanılan bir yöntemdir ve alanyazında etkili olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Normal gelişim gösteren çocuklar, özel eğitime ihtiyacı olan akranlarını tanıma ve tutumlarını değiştirme fırsatları bulabilirler. Bu noktada öğretmenin rolü de oldukça önemlidir (Kuzu, 2011).

Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların gereksinimleri, özellikle psikolojik, dilsel ve fiziksel gelişimleri bağlamında her yaşa özgü şekilde farklılıklar göstermektedir. Çocuklar, özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar da dahil olmak üzere farklı hızlarda öğrenirler. Özel gereksinimli çocuklara sağlanan özel eğitim desteğinin her zaman ayrıntılı olarak analiz edilmesi, çocuk için uygun eğitim uygulamalarının planlanması, çocuğun ebeveynleri ile yakın işbirliği içinde olması gerekmektedir. Verimli bir eğitim ortamı oluşturmak çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayan uygun bir eğitim stili seçilmesi sayesinde olmaktadır (Bendová vd., 2014; Heiskanen vd., 2018)

2.3.2 Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocukların İhtiyaçların Yönelik Eğitim Uygulamaları

Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar değerlendirme sürecinden geçerek yetersizliklerinin türüne ve derecesine göre belirlenmiş eğitim ortamlarına yerleştirilmektedir. Çocukların değerlendirme süreci Türkiye'de Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde yer alan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu sorumluluğunda yapılmaktadır. Bu kurul çocuğu tüm gelişim alanları veya devam ettiği dersleri doğrultusunda ayrıntılı olarak değerlendirir. Sağlık kurumundan da alınan değerlendirme sonucuyla birlikte kendisinin gerçekleştirdiği değerlendirme sonuçlarını birleştirir ve çocuğun tanısı, yetersizliğinin derecesi ve önerilen eğitim ortamının yer aldığı "Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu" adı verilen bir raporu oluşturur. Bu rapor Milli Eğitim Müdürlükleri içerisinde yer alan Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu tarafından incelenir ve uygun bulunması durumunda çocuğun eğitim ortamını onaylar. Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu'ndan çocuğun yerleştirilmesine ilişkin üç tür karar çıkabilir: (a) herhangi bir tanı almadan genel eğitim sınıfına devam etmesi, (b) tanı alarak kaynaştırma eğitimi adı altında genel eğitim sınıfına devam etmesi, (c) tanı alarak özel eğitim sınıfına veya özel eğitim okuluna devam etmesidir. Yerleştirme kararı b ve c olan özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP) hazırlanır ve çocukların eğitimleri bu programlar doğrultusunda, bireyselleştirilerek ve çeşitli uyarlamalara yer verilerek gerçekleştirilir. Yine b ve c yerleştirilmesine tabi olan çocukların başarılarının değerlendirmeleri BEP'leri doğrultusunda ve devam ettikleri okulun bu konudaki yönetmelikleri çerçevesinde gerçekleşir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 7). Ayrıca zorunlu eğitim çağına gelmiş, sağlık sorunları nedeniyle evde kalmak zorunda

kalan veya hastanede tedavi görmesi gereken ve bu nedenle örgün eğitim kurumlarından yararlanamayan özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar da evde veya hastanede eğitim hizmeti alabilmektedirler (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde. 14, 15). Özel eğitim ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanacağı ortamı ifade etmek için en az kısıtlayıcı ortam felsefesi ile en azdan en çok kısıtlayıcı olana doğru sırayla verilmiştir.

- Tam zamanlı genel eğitim sınıfı
- Öğretmene danışmanlık sağlandığı tam zamanlı genel eğitim sınıfı
- Sınıf içinde uzmanın öğretime katıldığı tam zamanlı genel eğitim sınıfı
- Yarı zamanlı genel eğitim sınıfı ve yarı zamanlı destek ya da gezici hizmetler
- Yarı zamanlı genel eğitim sınıfı ve yarı zamanlı özel eğitim sınıfı
- Tam zamanlı özel eğitim sınıfı ve okuldaki akranları ile sosyal beraberlik
- Tam zamanlı özel eğitim sınıfı
- Tam zamanlı özel eğitim okulu
- Tam zamanlı yatılı eğitim kurumu
- Ev ya da hastanede eğitim.

2.3.2.1 Kaynaştırma Eğitimi

Alanyazına bakıldığında “kaynaştırma” terimi için birden fazla tanım ortaya çıkmıştır. Kaynaştırma, bir tanıma göre “Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitimleri faaliyetlerini, akranlarının bulunduğu okullarda ve onların olduğu sınıflarda sürdürmesi ‘’ (Sucuoğlu ve Kargın, 2006) olarak ifade edilirken diğer bir tanımda ise; “Kaynaştırma, özel eğitime ihtiyacı olan çocukların mümkün olduğunca normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı ortamda bulunması ve olabildiğince az sınırlandırılmış ve gereksinimlerini en işlevsel şekilde karşılayabilecekleri eğitim ortamına kavuşturmasıdır” (Fairchild ve Henson, 1993). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018) ise kaynaştırmayı; “Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara, her tür ve kademedeki akranlarıyla karşılıklı etkileşime girmelerini sağlayacak ve eğitim hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştıracak şekilde destek eğitim hizmetlerini en üst düzeyde sunarak özel eğitim sınıflarında tam zamanlı veya yarı zamanlı olarak verilen eğitim.” şeklinde tanımlamıştır.

Kaynaştırma, özel eğitime ihtiyacı olan çocukların genel eğitim sınıflarına ve okullarına tam olarak dahil edilmesi gerektiğini ve eğitimlerinin özel eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak değil yetenekleri doğrultusunda olması gerektiği inancını ve felsefesini içerir. Kaynaştırma, çocukların normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı sınıfa yerleştirilmesi durumu olan fizikse kaynaştırmayı, çocukların yetişkinlerle ve yaşlılarıyla ilişkilerini desteklemeyi amaçlayan sosyal kaynaştırmayı ve çocuklara önceden belirlenmiş öğretim olan eğitimsel kaynaştırmayı kapsamaktadır (Eripek, 2012).

Kaynaştırma eğitim programına yerleştirilen özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar, sosyal yaşamda ve eğitim sürecinde akranlarıyla bütünleşme fırsatı bulurlar. Bu fırsat, yetersizliği olan öğrencilerin diğer çocukları akademik, yaşam becerileri ve sosyal beceriler konusunda model almalarında önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal ortamlarda normal gelişim gösteren çocuklarla paylaşılan deneyimler, yetersizliği olan öğrencilerin gelecek yaşamlarında toplumun onlardan ne beklediğini öğrenmelerinin ve bu beklentileri karşılamalarının önünü açmaktadır (Saylan ve Pekçağlıyan, 2002). Kaynaştırma eğitimi, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara yardımcı olurken, normal gelişim gösteren çocuklara da engellilerle yaşamaya yönelik olumlu davranış ve tutumlar kazandırmaktadır. Bu durum, toplumsal bütünleşme sürecine de önemli katkı sağlamaktadır (Kılıç, 2010).

Kaynaştırma eğitimi alan çocukların kendilerini içinde buldukları ortamın bir parçası olarak görmeleri ve dolayısıyla değerli olduklarını hissetmeleri için dikkat edilmesi gereken bazı önemli noktalar vardır. Bu önemli noktalar içinde öğrenci ihtiyaçlarını karşılayacak programların oluşturulması ve hazırlanan programların öğrenci ihtiyaçlarına göre uyarlanması, öğretim yapmak için etkili yöntem ve tekniklerin kullanılması, sınıf içinde ve sınıf dışında destek hizmetlerden yararlanılması gibi konular yer almaktadır (Smith vd., 2014).

Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların kapsayıcı bir ortamda kaliteli bir eğitim almalarının sağlanması tüm ülkeler için bir öncelik olmalıdır. Çünkü Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi ve Salamanca Bildirgesi gibi birçok uluslararası sözleşmede özel eğitime ihtiyacı olan çocukların genel eğitim sistemine dahil olma ve ihtiyaç duydukları bireysel destek eğitimi alma hakları bulunmaktadır. Kaynaştırma eğitimi doğrultusunda özel eğitime ihtiyacı olan çocukların genel eğitim sisteminin içinde bulunmaları ve destekleyici eğitim hizmetlerinden yararlanmaları oldukça önemlidir (DSÖ, 2011).

2.3.2.2 Özel Eğitim Sınıfları

Özel eğitim sınıfı, okullar ve kurumlarda diğer öğrencilerle aynı ortamda eğitim göremeyen, mevcut koşulların öğrencinin ayrı bir sınıfta devam etmesini zorunlu kıldığı durumlarda; çocuğun yetersizlik türüne, akademik performansına ve bireysel özelliklerine bağlı olarak açılan sınıflardır (MEB, 2012). Özel eğitim sınıfları ve özel eğitim okulları gibi daha kısıtlayıcı eğitim ortamları, özel eğitime ihtiyacı olan çocukların daha az kısıtlayıcı ortamlarda eğitilmesini sınırlandırılmıştır. Ancak özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanabilmesi için gerekli eğitim ve desteğin sağlanabilmesi için genel eğitim sisteminin okul veya sınıf dışındaki ortamlarda eğitim görmeleri gereken durumlar olabilir. Diğer bir deyişle, özel eğitime ihtiyacı olan bir çocuk ihtiyaçlarının ve öğrenmesinin karşılanacağı özgün ve farklılaştırılmış bir öğrenme ortamına ihtiyaç duyuyorsa, özel eğitim sınıflarına öncelik verilmelidir (Kauffman vd., 2002).

2.3.2.3 Özel Eğitim Okulları

Genel eğitim sisteminde bazen öğretmenler özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitiminde yeterli olmayabilmektedirler. Ders içeriklerini özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarına göre düzenlemekte zorlanabilmektedirler. Çünkü özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitiminde, ders içeriğinin uyarlanması kadar davranış yönetimi açısından da öğrenciyi sürekli izlemek ve anında geri bildirim sağlamak önemlidir. Ancak genel eğitim sınıflarında normal gelişim gösteren çocuklarla çalışan öğretmenler, öncelikle ders içeriğine odaklanır ve müfredatın özelleştirilmiş planlarını oluşturarak öğretmenlik uygulamalarına devam etmektedirler. Sonuç olarak, özel eğitime ihtiyacı olan çocukların genel eğitim sınıflarında uygun bir eğitim alma fırsatı bulamayabilmektedirler (Hocutt, 1996).

Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların alacakları eğitime erişim sağlayabilmeleri için; kurumların olduğu yerin özellikleri, kurumlara ulaşım imkanları ve kurumdaki bireylerin sayısı dikkate alınarak okul ve kurumlar açılır (MEB, 2018). Özel eğitim okullarında özel eğitim hizmetleri, disiplinler arası bir yaklaşımla verilmektedir. Bu nedenle yöneticilere, öğretmenlere ve diğer tüm personele özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde önemli sorumluluklar düşmektedir (Sachs vd., 1992; Akt. Schechter ve Feldman, 2013).

Özel eğitim okullarına ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla düzenlenen 28296 sayılı Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nde, özel eğitim okullarında verilen eğitim hizmetlerinin amaçları aşağıda belirtilmiştir (Madde 4):

- a) Öğrencilerin, ilgi ve yeteneklerine uygun eğitim hakkına erişim;
- b) Öğrencinin çevresine uyum sağlamasına, başkalarıyla ilişkiler kurmasına ve toplumdaki rolünü yerine getirmesine katkıda bulunmak;
- c) Öğrencilerin özerk ve uyumlu olabilmeleri için bağımsız yaşam becerilerini, özbakım ve işlevsel öğrenme becerilerini geliştiren öğrenciyi merkeze alan programlar aracılığıyla fiziksel, görsel, zihinsel, duygusal, işitsel ve davranışsal alanlarda karşılaşılan sorunları en aza indirmek;
- d) Öğrenci ihtiyaçları ve seviyeleri çerçevesinde uygun eğitim programları ve yöntemleri, araç ve gereçleri kullanarak öğrencileri mesleki ve yaşam alanlarına hazırlamak şeklindedir.

2.3.3 Covid-19 Sürecinde Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Eğitim

Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren internet üzerinden yapılan uzaktan eğitim uygulamalarının birçok alanda kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Bu alanlardan biri de özel eğitimidir (Kesim, 2010). Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarına yönelik hazırlanmış eğitim hizmetine özel eğitim denilmektedir. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim profesyonellerinin yanı sıra çeşitli uzmanlar ve özel eğitime ihtiyacı olan çocukların aile üyelerinin de dahil olduğu tüm paydaşlar tarafından sağlanmaktadır (Özyürek, 2008). Bundan dolayı özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara, çocukların ailelerine ve uzmanlara özel eğitim alanında eğitim verilmeli, aileler ve profesyoneller farklı yöntem ve teknikleri özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için uygulayabilmelidir. Son yıllarda özel eğitim alanında uygulamalı eğitim programlarının internet ortamında özellikle ailelere yönelik uygulanmaya başlandığı fark edilmiştir (Ardıç, 2015). Özel eğitimde internet tabanlı uzaktan eğitim uygulamaları nispeten yeni olsada geleneksel eğitimin çeşitli sınırlılıklarının üstesinden gelmek için bir seçenek haline gelmiştir (Kizir, 2018). Bu sınırlılıklar, özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ve ebeveynlerinin eğitim kurumlarına erişimde yaşadıkları güçlükler, zaman ve maliyet gibi konularda yaşanmaktadır (Cason,2009.Kizir; Little vd., 2018).

Covid-19 sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitim süreçlerinin risk altında olduğu belirtilmektedir (Lee, 2020). Uzaktan eğitimle birlikte özel

eğitime ihtiyacı olan çocuklar, normal gelişim gösteren akranları gibi uzaktan eğitimden faydalanamama, beceri ve bilgileri edinememe, önceden öğrendiklerini unutmama ve göstermiş oldukları gelişimlerinin duraklaması gibi büyük problemler yaşamışlardır. Avrupa Eğitim Vakfı özel eğitime ihtiyacı olan çocukların sahip oldukları yetersizliklerin derecesi ve türüne göre yapılan çalışmalara odaklanmada, çalışmaları tamamlamada, fiziksel temas ve yüz yüze etkileşim olmadan öğrenmede ve ekranı takip etmekte zorlanabildiklerini ifade etmiştir (ETF, 2020). Bunların yanı sıra özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar günlük rutinleri değiştğinde yoğun kaygı yaşayabilmekte ve problem davranışlar gösterebilmektedirler. Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar yeni rutinlerine alışana kadar geçen zamanda verimli bir şekilde eğitim alamadıkları için gelişimleri duraklayabilmekte ya da gerileyebilmektedir. Bu durum ise çocukların gelişim sürecini yavaşlatabilmektedir (Lee, 2020).

Yaygınlığı ve etkisi nedeniyle Covid-19 salgını dünyada ilk defa halk sağlığını etkilemekle kalmamış (OECD, 2020), aynı zamanda günlük hayatımızın tüm yönlerini de etkilemiştir. Covid-19 salgınından en çok etkilenen alanlardan biri eğitim olmuştur (Bozkurt vd, 2020; UNESCO, 2020a, 2020b). Dünyadaki hemen hemen tüm eğitim kurumları da Covid-19 salgınının yayılmasını yavaşlatmak için kapatılmıştır. Sonuç olarak, dünya çapında 1,6 milyar öğrencinin (öğrenci nüfusunun yaklaşık %90'ının) eğitimi sekteye uğramıştır (UNESCO, 2020a; 2020b; UNICEF, 2020). Birçok ülkede okullar kapatılmıştır ve eğitim uzaktan eğitim platformları aracılığıyla sağlanmıştır (ETF, 2020; Reimers, 2020).

Uzaktan eğitim ve diğer dijital çözümler Covid-19'la başa çıkmanın en iyi yolu olsa da bu yöntemler eğitimde eşitsizliğin artması riskini de beraberinde getirmiştir (Moreno ve Gortazar, 2020). Covid-19'un eğitim fırsatları üzerindeki etkisi, eğitim sisteminin karşı karşıya olduğu büyük zorluklardan biri olmuş ve dünya çapında devlet yönetiminde büyük bir baskıya sebep olmuştur. Türkiye dahil çoğu ülke eğitim süreçlerine devam etmek için uzaktan eğitim platformları oluşturmuş, hazırda bulunan platformları güncellemiş veya yeni platformlar geliştirmeye çalışmıştır (Goldschmidt, 2020; OECD, 2020; Özer, 2020).

Uzaktan eğitim kapsamında modern eğitim teknolojilerinden yararlanılarak birçok kişinin katılımına olanak sağlayan çevrimiçi yüz yüze dersler ve web sitelerinde çevrimdışı dersler kullanıma sunulmuştur (Onyema vd., 2020; World

Bank, 2020a). Ancak öğretmenlerin uzaktan eğitim araçlarını işlevsel olarak kullanabilecekleri altyapı ve teknoloji bilgisi, uzaktan eğitimin başarısında önemli bir noktadır. Örneğin güçlü bir teknolojik altyapısı olan Çin uzaktan eğitim sağlamada başarılı olmuştur ancak Vietnam ve Moğolistan gibi bazı ülkelerin düşük internet ağları, akıllı telefonlar veya televizyonlar ile uzaktan eğitim sürecini yürütmekte güçlüklerle mücadele ettiği bildirilmiştir (World Bank, 2020b). Öte yandan Covid-19'dan önce bile dünyadaki tüm öğrencilerin bilgisayar, tablet ve internet gibi cihazlara erişim konusunda aynı imkanlara sahip olmadığı bilinmektedir (Fry-Bowers, 2020). Özellikle düşük gelirli ailelerin çocukları veya kırsal kesimdeki çocuklara hizmet veren okul bölgelerinin çoğu, uzaktan eğitime etkili bir geçiş için gerekli kaynaklardan yoksundurlar (Fishbane ve Tomer, 2020; Van Lancker ve Parolin, 2020).

Uzaktan eğitimin başarısı üzerinde etkili olan faktörleri dikkate almadan hızlı bir geçişin mevcut eşitsizlikleri artırabileceği vurgulanmıştır (Onyema vd., 2020; World Bank, 2020b). Bu bağlamda, tüm dünyada eğitim kalitesi, salgın döneminde okulların kapanmasından olumsuz etkilenmiştir. Her öğrencinin uzaktan eğitime eşit erişimi olmadığı gerçeğiyle birleştiğinde, salgının sonuçları eğitimde eşitlik konusunda sorunlar oluşturmuştur (Andrew vd, 2020; Doyle, 2020; Mustafa, 2020; Onyema vd., 2020; Sahu, 2020; Zhou vd., 2020). Ayrıca salgın, özel eğitim öğretmenleri, konuşma ve dil terapistleri ve psikologlar gibi uzmanlar tarafından özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sağlanan destek hizmetlerini önemli ölçüde azaltmak durumunda kalmıştır (Petretto vd., 2020).

Salgın sürecinin etkilediği öğrenciler içinde özel eğitime ihtiyacı olan çocukların bu süreçten çok daha fazla etkilendiği düşünülmektedir. Karip (2020), özel eğitime ihtiyacı olan çocukların salgından en çok etkilenen gruplardan biri olduğuna işaret ederek, süreç sona erdikçe öğrenme açıklarının artması nedeniyle normalleşme sürecinde bu açıkların kolay kolay kapanmayacağını belirtmiştir. Kara (2020), salgının tüm dünyayı etkilediğini ancak dezavantajlı grupları daha çok etkilediğini vurgulayarak bu gruplarda özel eğitime ihtiyacı olan çocukların bulunduğu dikkat çekmiştir. Her bireyde çeşitli farklılıklar varolabilir. Bu bireysel farklılıklar nedeniyle bazı bireylerin öğrenmeleri olağan şekilde gerçekleşirken bazılarının ise daha fazla süre ve daha çok tekrarlarla gerçekleşmektedir (Kot, Sönmez vd., 2015; Arı, 2015).

Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar dikkate alındığında, yetersizliğin türüne, boyutuna ve çocuğun bireysel başarısına göre durum değişebilmektedir. Literatürde özel eğitime ihtiyacı olan çocukların daha fazla desteğe, zamana ve tekrara ihtiyaç duyduğu vurgulanmaktadır (Aslan vd., 2016; Üzümcü, 2018; Atlan, 2019).

Uzaktan eğitime çok hızlı geçiş yapılması, özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitimlerinde sorunlara neden olmuştur. Özellikle televizyonda yayınlanan ve çoğunlukla ortalama öğrenci düzeyinde hazırlanan dersler, özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için doyurucu ve uygun bulunmamıştır. Açıkçası, diğer öğrencilerden farklı öğretim yöntemlerine ihtiyaçları vardır. Halktan gelen talepler sonucunda MEB yeni eğitim materyalleri ve içerikleri üretmeye başlamış, özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar öğrenciler ve velileri için kullanıma sunulmuştur. MEB tarafından özel gereksinimli öğrenciler için Özelim Eğitimdeyim adlı ücretsiz bir uygulamanın kurulduğu açıklanmıştır (Türkten, 2020). Yine “Özel Çocuklarımızla Eğlenceli Etkinlikler Takvimi” isimli kitap hazırlanmıştır. MEB’e göre, bu son uygulamada özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için gerekli olan sosyal bilgiler, sosyal aktiviteler, iletişim, matematik, günlük yaşam ipuçları gibi bazı dersler vardır. Ayrıca bu yeni uygulamada, özel yetenekli öğrencilerin sosyal, akademik ve duygusal gelişimlerini destekleyecek bazı akademik makaleler, eğitici videolar ve etkinlikler bulunmaktadır. İyileştirmelere rağmen, sosyal medyada özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için oluşturulan uzaktan eğitim materyallerinin yeterliliğine ilişkin bazı olumsuz yorumlar yayınlanmıştır. (Akbulut vd., 2020) Tüm bu desteklere rağmen uzaktan eğitimin yetersiz olduğu ve istenilen verimliliği sağlayamadığı vurgulanmıştır (Akbulut vd., 2020; Salman, 2020) Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların yeterli eğitim almadıkları ve bunun sonucunda bazı alışkanlıklarının bozulduğu ve sahip oldukları bazı becerileri unutup geriledikleri ortaya çıkmıştır (Karabulut, 2020).

2.3.4 Covid-19 Sürecinin Ebeveynler Üzerindeki Etkileri

Aile sadece ebeveynler ve çocuklardan ibaret değildir. Aile sevgi, saygı, işbirliği, paylaşım, güven ve kaybetmekten korkmamak demektir. Bu kavramlar ailenin temelini oluşturur. Çocuğun yetersizliği belirlenir belirlenmez yani tanı konulduğunda aileye destek süreci başlar. Her çocuğun doğumu ailede birçok değişiklik getirir. Çocuğun büyümesi ve gelişmesiyle birlikte aileler de büyüme ve gelişme aşamalarından geçerler. Çocuk okul çağına geldiğinde aile de çocuğu okula hazırlamaya başlar. Fakat özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların büyüme ve

gelişimleri, normal gelişim gösteren çocukların büyüme ve gelişimlerinden farklıdır. Bu farklılıklar aileler arasında değişiklik göstermekle birlikte ebeveynlerin kişilik özellikleri, eşlerin desteği, yakın çevrenin desteği, kardeşlerin uyumu ve ebeveynlerin tepkileri bir bütün olarak bu durumu etkiler. Aynı zamanda toplumun ve devletin özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara ve ailelerine sunduğu hizmetler aile için önemlidir (Akkök, 1997). Alınan eğitim ebeveynlerin çevrelerinde bulunan olanaklardan yararlanmalarına fırsat vermektedir. Bundan dolayı özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip aileler için eğitim etkinliklerinin geliştirilmesi son derece önemlidir. Eğitim bir bütünden oluşur, eğitimciler ve ebeveynler bunun bir parçasıdır (Eripek, 1991).

Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara sahip ailelerin, çocukları okula başlayana kadar çocukları ile nasıl iletişim kuracakları, tuvalet ve beslenme becerilerini nasıl öğrenecekleri, çocukların davranış problemleriyle nasıl baş edecekleri gibi konularda yardıma ihtiyaçları vardır. Çocuk okula başladığında okulda verilen eğitime evde devam edilmeli ve okulda öğrenilen beceriler ev ortamında genellenmelidir. Bu nedenle aile eğitimi çok önemlidir (Varol, 2000).

Aile bireylerinin özel eğitime ihtiyacı olan çocukların durumunu anlamalarına yardımcı olmak, çocuklara yönelik olumlu tutumların oluşmasına katkıda bulunmak, ebeveynlerin kapasitelerini geliştirmek, aile bireylerinin olumlu uyum sağlaması ve etkin bir şekilde işlev görmesi için etkili bir müdahale yöntemine aile eğitimi denir (Kaner, 2009). Aileyi çocuğun ilk ve yaşam boyu eğitimcisi olarak gören aile eğitim programları, çocuğun yetişme sürecinde aileye aktif rol vermekte, aile katılımının çocuk gelişimindeki önemine vurgu yapmakta, ailelerin bu konulardaki bilgi/eğitim ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Aile eğitim programları çocukların davranış problemleriyle başa çıkmakta ve iletişim problemlerini azaltmada ebeveynlere yardımcı olmaktadır (Sardohan Yıldırım, 2017).

Özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlere hem psikolojik süreçlerde hem de çocuğun yetiştirilmesiyle ilgili durumlarda ortaya çıkabilecek sorunlarla baş etmeye çalışırken dört temel hedef önerilmektedir. Bu hedefler; ebeveynlerin çocuklarının eğitimine katılımının sağlanması, ebeveynlerin psikolojik yönden desteklenmesi, diğer ailelerle bilgi alışverişi yapılması ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin iyileştirilmesidir. Bu hedefler doğrultusunda ailelerin çocukları ile birlikte uygulayacakları özel eğitimle ilgili teknik ve yöntemlerin

işlendiği aile eğitimi faaliyetleri kapsamında bulunması gereken hizmetler; ebeveynlerin aktif olarak diğer aileler ile bilgi alışverişinde bulunması ve duygularını paylaşması, birbirlerinin deneyimlerinden faydalanarak ailelere çocuklarını tanıtmaları için fırsatlar sunulması, çocuğun eğitim hizmetlerine ulaştığı kurumlarda verilmesi gereken danışmanlık ve rehberlik hizmetleridir (Fırat, 2000).

Okullar ve eğitim sistemleri, ebeveynleri destekleyici olmayan ve ev ortamı eğitim için uygun olmayan öğrencilere destek olmak için özel çaba göstermelidirler. Covid-19 salgını nedeniyle insanlar evlerine kapatıldığından, ebeveynler ekonomik gelecekleri hakkında derinden endişe duymuşlardır. Uzaktan eğitim, özellikle motivasyonu az olan çocuklar için kolay değildir (Daniel, 2020).

Covid-19 salgını sırasında okulların kapatılmasından dolayı değişen koşullar özel eğitime ihtiyacı olan çocukları ve ailelerini olumsuz etkilemiştir (Asbury vd., 2020). Bu etkileri şu şekilde ifade etmek mümkündür: Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların bakımı ve finansmanı sahip oldukları davranış problemleri gibi birçok etken ebeveynler üzerindeki stresi artırırken (Kırcaali-İftar, 2019) salgın nedeniyle öğretmen rolünde çocuklarının eğitimleriyle de birebir ilgilenmek durumunda kalmaları (Karip, 2020), fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde olumsuz etkilere neden olmuştur (Salman, 2020; Başaran ve Aksoy, 2020). Aileler, uzaktan eğitim esnasında çocuklarının beceri ve davranışlarındaki aksaklıklardan endişe duyanın yanı sıra artan sorunlar, çocuklarının uyku ve davranış sorunları nedeniyle bu süreç karşısında kendilerini yalnız ve çaresiz hissetmişlerdir (Stankoviç vd., 2020). Özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip aileler normal koşullar altındayken bile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ailelere göre daha fazla stresle karşılaşmaktadırlar (McConnell ve Savage, 2015; McStay vd., 2014).

Covid-19 salgını sürecinde hayatın ne zaman normale döneceğinin belirsiz olması öğrencilerin ve ailelerinin kaygı seviyelerini artırmıştır (Fiorillo ve Gorwood, 2020). Covid-19 nedeniyle şüphesiz özel eğitime ihtiyacı olan çoğu çocuğun problemlerinin artmasına neden olabilecek hızla değişen sosyal bir duruma neden olmuştur (Colizzi vd., 2020; Stankovic vd., 2020). Her şeyden önce, bilinmeyen bir sürecin etkisi, düşük sosyoekonomik statüye sahip çocuklar ve aileler için daha da olumsuz şekilde yaşanmıştır (Cluver vd, 2020; Nicola vd., 2020; Nicola vd., 2010). Aileler, farklı sosyo-demografik değişkenlere, aile yaşamına, özellikle cinsiyet rolleri ve yükümlülüklerine bağlı olarak psikososyal bağlamlarda

bu süreçten etkilenmektedir (Işık ve Akbaş, 2019). Ayrıca karantinanın uzaması, ebeveynlerin işlerini ve gelirlerini kaybetmeleri, uzun süreli tatiller, çocuklarının eğitim ve günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılayamamaları gibi nedenlerle kendilerini bunalmış hissetmiş olabilmektedirler (Akoğlu ve Karaaslan, 2020; Fry-Bowers, 2020).

Ayrıca uzaktan eğitim sürecinde aile desteğinin niteliğinin ve süresinin ailenin eğitim düzeyine ve sosyoekonomik durumuna bağlı değişiklik gösterdiği bildirilmektedir (World Bank, 2020b). Yalnızca okulda bulunan materyal ve ekipmanlarla, profesyonel destek alarak eğitim gören özel eğitime ihtiyacı olan çocukların okulların kapanması ve kısıtlamalar nedeniyle normal gelişim gösteren yaşlılarına göre daha fazla olumsuzlukla karşılabileceklerini söylemek mümkündür (Kuper vd., 2020; Sunagül vd.2020).

2.4 İlgili Literatür

Covid 19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarının uzaktan eğitimle sürdürülen özel eğitime ilişkin ebeveynlerinin görüşlerinin incelendiği bu çalışmayla ilgili olarak yurt dışında ve Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.1 Covid 19 Salgını Sürecinin Etkilerine İlişkin Ebeveyn Görüşleriyle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Mengi ve Alpdoğan (2020) ise Covid-19 salgını sırasında özel eğitime ihtiyacı olan çocukların uzaktan eğitim sürecinin nasıl gittiğine ilişkin öğretmenlerin görüşlerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma amaçlı örnekleme tekniği kullanılarak 19 özel eğitim öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, katılımcıların planlama, eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürütmeye sorun yaşadıkları, özel eğitimde kullanılan yardımcı teknoloji ve ekipmanların amacına hizmet etmediği, öğrencileri motive etmede ve problem çözmede önemli güçlükler yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırmada, uzaktan eğitim sürecinde evde eğitim ve teknoloji altyapısının çok önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

OSB’li çocuklara uygulanan önlemleri anlama ve bunlara uyum açısından Covid-19’a nasıl tepki verdiği, davranış problemlerinde oluşan değişiklikler ve bakıcılarının sahip olduğu kaygı düzeylerinin problem davranışlarda yaşanan değişikliklerle nasıl ilişkili olduğuyla ilgili yapılan bu araştırmaya otizm spektrum bozukluğu olan 3-29 yaş arasındaki 87 kişi katılmıştır. Katılımcıların çoğunun Covid-19 salgınının ne olduğunu ve gerektirdiği önlemleri anlamada sorun

yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca katılımcıların Covid-19 salgının gerektirdiği hijyen kuralları ve sosyal mesafeyle ilgili düzenlemeleri uygulamada zorluk yaşadıkları bulunmuştur. Çalışmada ayrıca katılımcıların büyük kısmının salgın sürecinde özel eğitim almayı bıraktığı belirlenmiştir. Çocukların uyuduğu saat sayısı, Covid-19 öncesinden önemli ölçüde azalmıştır. Bakım verenlerin kaygı düzeyleri yüksek ve çocuklarının mevcut davranış sorunu düzeyleriyle ilişkili çıkmıştır, ancak salgın öncesi davranış sorunları düzeyiyle ilişkili olmadığı görülmüştür. Covid-19 sürecinin OSB'li çocukların ve bakıcılarının bazı zorluklar yaşamasına sebep olduğunun ve bu durum sonucunda uzaktan özel eğitim müdahalelerine ve diğer destek hizmetlerine duyulan ihtiyacın arttığı altını çizmiştir (Mutluer vd., 2020).

Akbayrak ve arkadaşları (2021) Covid-19 sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarla gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecini öğretmenlerin görüş ve deneyimleri doğrultusunda incelemişlerdir. Çalışmanın katılımcıları özel eğitim ve genel eğitim okullarında eğitim gören özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarla çalışan on beş özel eğitim öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin Türkiye’de Covid-19 sürecinde sağlanan uzaktan eğitim hizmetlerinin özel eğitime ihtiyacı olan çocukların günlük yaşam becerilerinin geliştirilmesine yönelik katkıları olduğu ancak sunulan eğitimin birbirlerinden farklı eğitsel gereksinimleri olan özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere uyarlamada güçlükler yaşadıkları ifade ettikleri görülmüştür.

Arslan ve arkadaşları (2021) yaptıkları çalışmada ise 15 ortaokul öğrencisinin ebeveynlerinin Covid-19 salgını sürecinde yürütülen uzaktan eğitime yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanı sonucunda ebeveynlerin uzaktan eğitimdeki uygulamaları tam olarak kullanamadıkları, internet kullanımı ve teknolojik cihazlar konusunda eksiklikler yaşadıkları, derse bağlanamadıkları ve ders materyallerine ulaşamadıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin sorumluluk duygusunda azalma, öğrencilerin teknoloji ve sosyal medya bağımlılıklarında artış olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin çoğu uzaktan eğitimi verimli gördüklerini ve süreç hakkında bilgi vermek için iletişimin sağlandığını belirtmişlerdir ancak yine de ödevlerin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bakan (2021), İstanbul’da bulunan özel eğitime ihtiyacı olan çocuğu olan 11 anneden oluşan bir araştırma yapmıştır. Araştırma bulgularına göre özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip anneler Covid-19 salgını sürecinde duygusal anlamda olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Anneler eğitsel, maddi ve psikolojik

açından destek ihtiyacı duyduklarını belirtmişlerdir. Salgın sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar duyuşsal problemler ve davranış problemleri göstermişlerdir. Özel eğitimden yararlanamamak çocukların göstermiş oldukları ilerlemeyi kaybetmelerine ve çocuklarının eğitimi konusunda annelerin kaygılanmasına neden olmuştur.

Çetin ve Ercan (2021) tarafından yürütölen bir çalışmada Covid-19 salgınında uzaktan eğitim alan otizm spektrum bozukluğuna sahip ergen öğrencilerin ebeveynlerin görüşleri incelenmiştir. Çalışmaya sekiz ebeveyn katılmıştır. Ebeveynler, uzaktan eğitimin verilen derslerin telafi edilmesine olanak sağlaması, mekan ve zamana göre yeniden ayarlanarak verilen ödevlerle desteklenmesi konusunda çocuklarına fayda sağladığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin ders yapmada isteksiz olduğunu ifade etmişlerdir. Mevcut rutinlerin değişiminden dolayı zorlanmışlardır. Değişen rutinlerin, yeni rollerin, ortaya çıkan olumsuz davranışların ve sağlık problemlerinin ister istemez kaygıya sebebiyet verdikleri ifade edilmiştir.

Covid 19 salgınında Türkiye'de özel eğitim alanında uygulanan uzaktan eğitimin ebeveynlerin bakış açılarıyla incelendiği bir başka çalışmada araştırmannın katılımcılarını özel eğitim sınıfında öğrenimin gören 9 tane öğrencinin gönüllü ebeveynleri oluşturmuştur. Katılımcıların çocukları hafif düzeyde zihin yetersizliği tanısı alan ve özel eğitim sınıflarında öğrenimine devam eden öğrencilerdir. Çalışmanın bulgularına ebeveynlerin uzaktan eğitim sürecinde bazı güçlüklerle karşılaştıklarını ve bu zorluklar karşısında desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermiştir. Ayrıca ebeveynlerin yüz yüze eğitimi tercih ettikleri vurgulanmıştır (Erdem vd., 2021).

Covid 19 salgını sırasında özel eğitime ihtiyacı olan çocukların sorunlu davranışlarını yönetme konusundaki görüşlerini belirlemeyi amaçlayan araştırmaya özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine giden çocuğa sahip 11 anne katılmıştır. Evde kalma sürecinde ev içi iletişimde sorumluluğu yoğun olarak annelerin aldığı gözlenirken; hissettikleri duygular kendilerini yalnız hissetme, çoğu zaman eş ve akrabalarından destek görememe olarak belirlenmiştir. Anneler çocuklarının sıklıkla kendine zarar verme, agresif davranma ve kendini kontrol edememe davranışları sergilediklerini ifade etmişler; özel eğitim kurum yöneticilerinin ve öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecine yönelik mesleki yeterliliklerinin güçlendirilmesi, aile

temelli etkili müdahale programlarının gerçekleştirilmesini önermişlerdir. (Karahana vd., 2021).

Üresin ve arkadaşlarının (2021) yaptığı araştırmada Covid-19 salgın sürecinde uzaktan eğitim alan özel eğitime ihtiyacı olan çocukların etkilenme düzeylerinin ebeveyn görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Konya ve Iğdır illerinde resmî özel eğitim sınıf ve okullarında eğitim gören 20 tane özel eğitime ihtiyacı olan çocuğun ebeveyni katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerden bir kısmı online içerikleri faydalı gördüklerini ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin bir kısmı ise online içeriklerin çocukların gelişim seviyelerine uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bulgularda ortaya çıkan diğer bir sonuç ise ebeveynlerin çocukların derse katılımı için pekiştirici ve ceza yöntemleri kullandığı yönündedir. Diğer bir bulgu ise çocukların büyük bir kısmının online içeriklerle etkileşimin artmasının sonucunda uyku ve yemek düzensizlikleri yaşadıklarını göstermiştir. Ebeveynler zararlı online içeriklerden çocuklarını korumak için çeşitli yöntemlere başvurduklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde çocuklarının aldığı uzaktan özel eğitim hizmetleriyle ilgili olumlu ve olumsuz görüşlerinin olduğu tespit edilmiştir. Uzaktan eğitimin olumlu sonuçlarının; ders tekrarı sağlanması, yeni kazanımlar edindirmesi ve sosyalleşme sağlanması yönünde olduğu vurgulanmıştır.

2.4.2 Covid 19 Salgını Sürecinin Etkilerine İlişkin Ebeveyn Görüşleriyle İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Yurt dışında gerçekleştirilen geniş çaplı bir araştırmaya 25 bin ebeveyn katılmış ve katılımcıların %83,5'inin uzaktan eğitimden ziyade yüz yüze eğitimi daha etkili buldukları görülmüştür (Fison, 2020).

Bir başka araştırmada ise California ve Oregon'da zihinsel yetersizliği ve gelişimsel geriliği olan 77 çocuğun ebeveynlerinin etnik, dilsel ve sosyoekonomik açıdan Covid-19 salgının etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ebeveynler en büyük zorluğun; birçok hizmetin kaybedilmesiyle birlikte çocuklarına evde bakmak yükümlüğünün artması olarak bildirmişlerdir. Ebeveynler, özellikle aile olarak bir arada olmak gibi salgının bazı olumlu yönleri olduğunu ifade etmişlerdir. Durumun olumlu yönleri olmasına rağmen, birçok ebeveyn, hizmetlerin, eğitimin ve sosyal katılım fırsatlarının kaybı göz önüne alındığında, salgının çocuklarının gelişimi üzerindeki uzun vadeli etkileri konusundaki endişelerini dile getirmişlerdir (Neece vd., 2020).

Avrupa genelinde zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan veya olmayan ailelerde Covid-19 salgını sırasında ebeveynlerin evde eğitim deneyimlerini inceleyen bir çalışmaya yedi Avrupa ülkesinden 6720 ebeveyn dahil edilmiştir. Bu ebeveynlerden 2002 tanesi zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveyn ve 4718 normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveyn olmuştur. Birçok ebeveyn, okullardan gelen yetersiz destek nedeniyle hem çocuklar hem de ebeveynler üzerinde genel olumsuz etkileri olduğunu ve evde eğitimin kalitesiz olduğunu söylemiştir. Ebeveynler ayrıca stres ve endişe düzeylerinin arttığı, sosyal izolasyon nedeniyle aile içi çatışma düzeylerin de arttığını ifade etmiştir. Ülkeler arasında bazı farklılıklar bulunmuştur ve zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan ailelerde bazı etkiler daha belirgin bulunmuştur (Thorell vd., 2020).

Uzaktan eğitim sırasında çocuklarının eğitim süreçlerine güçlü bir şekilde dahil olan ve çođu zaman anne baba rolü üstlenen velilerin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise uzaktan eğitimin çocuklar üzerinde büyük strese sebep olduğu görülmüş, ebeveynler tarafından uzaktan eğitim araçlarının çocukların odaklanmasına elverişli olmadıkları değerlendirilmiştir (Trzcińska-Król, 2020).

Wood ve Papadopoulos (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuğu olan ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde karşılaştıkları zorlukları incelemek amacıyla 449 kişiye anket aracılığı ile ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda katılımcıların % 86'sının ihtiyaçlarının Covid-19 salgınında yeterince dikkate alınmadığını düşündükleri, %46'sının çocuklarının ve kendilerinin genel nüfusa göre Covid-19 sürecinde daha yüksek risk altında olduğunu belirttikleri, %70'inin günlük rutinlerini değiştirdikleri ve %58'inin ise en az bir uzmandan destek aldıkları ancak alınan desteğin yeterli gelmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Asbury ve arkadaşlarının (2021) yaptığı bir araştırmada ise İngiltere'de özel eğitime ihtiyacı olan 241 çocuğun ebeveyninden Covid-19 salgınının kendi zihinsel sağlıkları ve çocuklarının üzerindeki etkisini tanımlamaları istenmiştir. Ebeveynlerin büyük bir bölümü kendilerini bunalmış hissettiklerini, Covid-19 salgınının kendi ruh sağlıklarını etkilediğini ve genellikle endişe ve korkuda artışa yol açtığını bildirdikleri bulunmuştur.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarının uzaktan eğitimle sürdürülen özel eğitime ilişkin ebeveynlerin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli; verilen bir durumu aydınlatan, olaylar arasında bulunan olası ilişkileri ortaya çıkaran ve standartlar doğrultusunda değerlendirme yapan bir modeldir (Fraenkel ve Wallen, 2006, Büyüköztürk, 2018).

Çalışmada ebeveyn görüşlerine anket yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Anket yönteminin temelinde bir evren ya da örnekleme oluşturulan birimlerden sistematik biçimde bilgi elde edebilmek amacı bulunmaktadır. Bu nedenle, sözlü veya yazılı sorular sorularak yanıtlara ulaşılmaya çalışılmaktadır (Odabaşı; 1999). Araştırmada anket yöntemi için araştırmacı tarafından geliştirilen “Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri (Covid-19 UEGÖEG) Formu” kullanılmıştır.

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini 7-12 yaş arasında olan özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip 350 tane ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma Covid-19 salgını sürecinde yapıldığı için çalışmada katılımcıların özelliğini belirleme de amaçlı, ulaşmada kolay/uygun örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Kolay örnekleme yönteminde her bir birimin örnekleme olarak seçilme olasılığı eşit ve bağımsızdır. Bir birimin örnekleme seçilme olasılığı diğer bir birimi etkilemez. Bu örnekleme yöntemine göre araştırmacılar ulaşılması daha kolay ve pratik olan örneklemleri tercih etmektedirler (Çingir, 1994; Glesne, 2015). Amaçlı örnekleme ise bilgilendirici olması gereken durumları araştırmayı sağlar. Seçilen durumlar bağlamında doğal ve sosyal olayları veya olguları anlamaya; bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye ve açıklamaya çalışır (Büyüköztürk vd. 2009; Patton, 2002). Bu çalışmada da araştırma için oluşturulan anket formu elektronik ortamda hazırlanarak sosyal medya platformları aracılığı ile araştırmaya katılmak isteyen ebeveynlere ulaştırılmıştır. Araştırmada yer alan ebeveynlerin özellikleri Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Ebeveyne İlişkin Betimleyici İstatistikler

Kategorik Değişkenler	<i>n</i>	%		
Yakınlık Derecesi				
Anne	249	71,1		
Baba	89	25,4		
Vasi	12	3,4		
Yaş				
24 yaş ve altı	2	0,6		
25-35 yaş	72	20,6		
36-45 yaş	139	39,7		
46-59 yaş	132	37,7		
60 yaş ve üzeri	5	1,4		
Eğitim Durumu				
İlkokul	29	8,3		
Ortaokul	57	16,3		
Lise	119	34,0		
Ön Lisans	49	14,0		
Lisans	88	25,1		
Lisansüstü	8	2,3		
Meslek				
Tarım	23	6,6		
Gıda	29	8,3		
Otomotiv	13	3,7		
Turizm	15	4,3		
Hizmet	67	19,1		
Gayrimenkul	14	4,0		
Sağlık	33	9,4		
Ulaşım	13	3,7		
Madencilik	6	1,7		
Ulaşım ve Lojistik	10	2,9		
Eğitim	48	13,7		
Teknoloji Yazılım	7	2,0		
Ev Hanımı	65	18,6		
Diğer	7	2,0		
Gelir Düzeyi				
Asgari Ücretten Az	27	7,7		
Asgari Ücret	49	14,0		
1-2 Asgari Ücret Arası	138	39,4		
2 Asgari Ücret ve Üzeri	136	38,9		
Çocuk Sayısı^a/ Uzaktan Eğitimden Yararlanan Çocuk Sayısı^b				
1	37	10,6	97	27,7
2	130	37,1	171	48,9
3	160	45,7	81	23,1
4 ve Üzeri	23	6,6	1	0,3

Tablo 3.1’de yer alan ebeveynlere ilişkin betimleyici istatistikler incelendiğinde araştırmamızda yer alan ebeveynlerin büyük çoğunluğunu (%71,1) çocukların annelerin oluşturduğu görülmektedir. Yaş değişkeni bağlamında sunulan dağılımda ise ebeveynlerin en çok 36-45 yaş (%39,7) ve 46-59 yaş (%37,7) aralığında oldukları görülmektedir. Katılımcı ebeveynlerde en yüksek frekansa sahip eğitim durumu lise (n=119, %34) iken meslek olarak %19,1’inin hizmet sektöründe çalıştığı %18,6’sının ise ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin bildirimine göre katılımcıların çoğunluğunun asgari ücretten daha yüksek bir gelir seviyesine sahip olduğu ve katılımcılar %45,7’sinin 3 çocuğu olduğu, uzaktan eğitimden yararlanan çocuk sayısının ise %48,9 oranında 2 çocuk olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Araştırmada yer alan ebeveynlerin özellikleri Tablo 3.1’de ve çocukların özellikleri ise Tablo 3.2.’de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Çocuklara İlişkin Betimleyici İstatistikler

Kategorik Değişkenler	<i>n</i>	%
Yaş		
7	51	14,6
8	87	24,9
9	80	22,9
10	65	18,6
11	31	8,9
12	36	10,3
Eğitim Durumu		
Okulöncesi	25	7,1
İlkokul	235	67,1
Ortaokul	90	25,8
Cinsiyet		
Kız	171	48,9
Erkek	179	51,1
Yetersizlik Türü		
Zihinsel Yetersizlik	138	39,4
Özel Öğrenme Güçlüğü	17	4,9
Bedensel Yetersizlik	1	0,3
Dil ve Konuşma Güçlüğü	6	1,7
İşitme Yetersizliği	4	1,1
Görme Yetersizliği	2	0,6
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	9	2,6
Yaygın Gelişimsel Bozukluk	6	1,7
Üstün ve Özel Yetenek	1	0,3

Kategorik Değişkenler	<i>n</i>	%		
Süreğen Hastalık	1	0,3		
Duygu Davranış Bozukluğu	3	0,9		
Otizm Spektrum Bozukluğu	72	20,6		
Çoklu Yetersizlik (İki Yetersizlik)	83	23,7		
Çoklu Yetersizlik (Üç ve Daha Fazla Yetersizlik)	7	2,0		
Yetersizlikten Etkilenme Derecesi				
Hafif	110	31,4		
Orta	185	52,9		
Ağır	49	14,0		
Çok Ağır	6	1,7		
Yetersizlik Sayısı				
1	260	74,3		
2	83	23,7		
3	3	0,9		
4 ve üzeri	4	1,1		
Ek Sağlık Sorunu				
Var	62	17,7		
Yok	288	82,3		
Düzenli Kullanılan İlaç/Cihaz				
Var	58	16,6		
Yok	292	83,4		
Kullanılan İlaç/Cihaz Çalışma Süresine Engel Oluyor mu?				
Evet	27	7,7		
Hayır	323	92,3		
Özel Eğitim Hizmetleri Alma Süresi				
1 yıldan az	19	5,4		
1-3 yıl	142	40,6		
3-5 yıl	161	46,0		
5-8 yıl	27	7,7		
9 yıl ve üzeri	1	0,3		
Özel Rehabilitasyon Hizmeti Alma Süresi				
Hiç Almadı	13	3,7		
1 yıldan az	33	9,4		
1-3 yıl	165	47,1		
3-5 yıl	116	33,1		
5-8 yıl	21	6,0		
9 yıl ve üzeri	2	0,6		
Okulda ^a /Rehabilitasyonda ^b Sunulan Özel Eğitim Hizmeti	<i>n</i> ^a	% ^a	<i>n</i> ^b	% ^b
Bireysel Eğitim	121	34,6	135	40,6
Grup Eğitimi	169	48,3	71	20,5
Bireysel ve Grup Eğitimi	30	17,1	131	38,9

Kategorik Değişkenler	<i>n</i>	%
Problem Davranış Sergileme		
Evet	247	70,6
Hayır	103	29,4
Sergilenen Problem Davranış (n=247)		
Saldırganlık	47	19,0
Fiziksel Olarak Problem Davranışlar	55	22,3
Sosyal Olarak Problem Davranışlar	50	20,2
Meydan Okuyucu Davranışlar	23	9,3
Kendine Yönelik Problem Davranışlar	26	10,5
Dersi Olumsuz Etkileyen Problem Davranışlar	46	18,6
Uzaktan Eğitim İçin Kendine Ait Tablet/Bilgisayar		
Evet	142	40,6
Hayır	208	59,4
Uzaktan Eğitimde Tablet/Bilgisayarı Yardımsız Kullanabilme		
Evet	155	44,3
Hayır	195	55,7
Ders Çalışırken Devam Ettirilen Ortalama Dikkat Süresi		
1 Dakikadan az	2	0,6
1-3 Dakika	31	8,9
3-5 Dakika	90	25,7
5-8 Dakika	84	24,0
8-10 Dakika	63	18,0
10-15 Dakika	44	12,6
15-20 Dakika	19	5,4
20-30 Dakika	14	4,0
30 ve üzeri Dakika	3	0,9
Uzaktan Eğitimde Devam Ettirilen Ortalama Dikkat Süresi		
1 Dakikadan az	19	5,4
1-3 Dakika	73	20,9
3-5 Dakika	82	23,4
5-8 Dakika	71	20,3
8-10 Dakika	42	12,0
10-15 Dakika	36	10,3
15-20 Dakika	17	4,9
20-30 Dakika	10	2,9
30 ve üzeri Dakika	--	--
Evde Kullanılabilecek Tablet/Bilgisayar Sayısı		
Her Kişiye 1 Tane	61	17,4
İki Çocuğa 1 Tane	133	38,0
Üç Çocuğa 1 Tane	58	16,6
Evimizde Sadece 1 Tane Var	98	28,0

Tablo 3.2’de sunulan çocuklara ilişkin betimleyici istatistikler incelendiğinde araştırmamız da 3-19 yaş üzeri skalada araştırdığımız yaş değişkeninin 7-12 aralığında değiştiği, çocukların çoğunluğunu ifade eden %67,1’lik oranının ilkokula devam ettiği görülmektedir. Katılımcı çocukların cinsiyet dağılımlarının birbirine yakın olduğu, yetersizlik türlerinde ise en çok yer alan yetersizliklerin zihin yetersizliği ve otizm spektrum bozukluğu olduğu görülmektedir. Ayrıca çocukların %25,7’sinde (n=90) iki ve daha fazla yetersizlik olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Çocukların ifade edilen yetersizlik türlerinden %52,9 oranında orta düzeyde etkilendiği, %17,7 (n=62) oranında ise çocuklarda ek bir sağlık sorunu olduğu ebeveynler tarafından ifade edilmiştir.

Düzenli olarak ilaç ya da cihaz kullanan çocuk sayısı 58 (%16,6), kullanılan ilaç ya da cihazın masa başı çalışma süresine olumsuz etkisi olduğunu bildiren çocuk sayısı ise 27 (%7,7) olarak tespit edilmiştir. Katılımcı çocukların %86,6’sının 1-5 yıl arasında özel eğitim hizmeti alma süresi olduğu, özel rehabilitasyon hizmetlerinden ise 13 (%3,7) çocuğun yararlanmadığı belirlenmiştir. Okullarda sunulan özel eğitim hizmetlerinin genellikle (%48,3) grup eğitimi şeklinde devam ederken rehabilitasyon hizmetlerinde sunulan eğitimin genellikle (%40,6) bireysel eğitim şeklinde sunulduğu görülmektedir.

Problem davranış sergileyen çocuk sayısı 247 (%70,6) olarak belirlenmiş ve en sık sergilenen problem davranışın fiziksel davranışlar oldukları belirtilmiştir. Katılımcı çocuklar içinde kendi tablet/bilgisayarına sahip olanların oranı %40,6, tablet/bilgisayarı yardımsız kullanabilen çocukların oranı ise %44,3 olarak tespit edilmiştir.

Çocukların hem çalışırken hem de uzaktan eğitim sürecinde sergiledikleri ortalama dikkat süreleri incelendiğinde der çalışma bağlamında %49,7’sinin 3-8 dakika arası; uzaktan eğitim bağlamında ise %44,3’ünün 1-5 dakika arası bir dikkat sürdürme sürelerine sahip oldukları görülmektedir. Evde sahip olunan ve kullanılan tablet/bilgisayar sayısı olarak ise sadece %17,4 oranında ailede kişi sayısı kadar tablet/bilgisayar olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının demografik verilerini elde etmek için araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Uzaktan eğitimle sürdürülen özel eğitime ilişkin ebeveyn görüşlerini belirlemek için yine araştırmacı tarafından bu çalışmada geliştirilmiş “Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri (Covid-19 UEGÖEG) Formu” kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara ilişkin verileri toplayabilmek için “Ebeveyne İlişkin Demografik Bilgiler” (Ek 2) araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. İlgili form anne ve babanın; yaşı, çalışma durumu, gelir düzeyi, mesleği, öğrenim düzeyi, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun; yaşı, cinsiyeti, okul dönemi, yetersizlik türü, yetersizlikten etkilenme düzeyi, yetersizlik sayısı ve yetersizlikten etkilenme düzeyi bilgilerini içermektedir.

3.3.2 Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri (Covid-19 UEGÖEG) Formu

Araştırma için araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama aracı “Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri (Covid-19 UEGÖEG)” isimli anket formudur. Anket ile kişilerin, ne gibi kişisel özelliklere sahip oldukları, neler yaptıkları, nelere inandıkları, neleri sevdikleri ve neler bildikleri taranır. Bir araştırmada örneklemin tutumları, performansları, değerleri veya görüşlerinin yanı sıra demografik özellikleri de belirlenmeye çalışılır. Bu nedenle hazırlanan anket, ölçülmek istenilen özelliklere uygun olarak bölümlere ayrılır ya da her amaca uygun ayrı bir anket hazırlanır (Aiken,1997). Covid-19 UEGÖEG formu araştırmacı tarafından, Türkiye’ nin çeşitli illerinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlere uygulanmak üzere; uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (Ek 2). Covid-19 UEGÖEG formu 42 tane likert, 26 tane çoktan seçmeli olmak üzere toplam 68 sorudan oluşmaktadır. Covid-19 UEGÖEG formundaki sorular, Türkiye’ nin 7 farklı şehrinde yaşayan, özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip 350 ebeveyne ulaştırılmıştır. Covid-19 UEGÖEG Formu uzmanlardan gelen geri dönüşlere göre düzenlenmiş ve ön hazırlığın son hali verilmiştir. Anketin birinci bölümü özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar ile

ebeveynlerine demografik bilgilerini öğrenmeye yöneliktir. İkinci bölümü ebeveynlerin Covid-19 sürecine yönelik görüşleri ile ilgilidir. Üçüncü bölümü ise ebeveynlerin Covid-19 sürecinde uzaktan özel eğitime yönelik görüşlerini ölçmeyi hedeflemektedir. Sorulan soruların kapsam geçerliliği için, 5 farklı uzmandan görüş alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenen ve son şeklini alan sorular, Covid-19 UEGÖEG formu eklenmiş, eşzamanlı yanıtlanmak üzere özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlere dağıtılmıştır. Covid-19 UEGÖEG formu 5 aşamada oluşturulmuştur. Bu aşamalar; ankete koyulacak sorular için alanyazı taraması yapılması, soruların oluşturulması, uzman görüşlerinin alınması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ve ankete son şeklinin verilmesidir.

3.3.3 Anketin hazırlanması ve maddelerin yazılması

Bu aşamada; alanyazın taraması, gözlemler ve görüşmeler yapılmıştır. Anketin geliştirilmesine alanyazın taraması ile başlanmıştır. Yapılan alanyazın taramasıyla, ebeveyn görüşlerinin tespit edilmesi için yapılan diğer araştırmalar (Ayaz, 2021; Çelik, 2004; İvrendi ve Işıkoğlu, 2008; Özyürek ve Çetinkaya, 2021; Sönmez vd., 2020; Yersel, Akbaş ve Duralp, 2021) incelenmiştir. İnceleme sonucunda ebeveyn görüşlerinin daha çok görüşme yoluyla (Arslan, Arı ve Kanat, 2021; Demirbaş ve Koçak, 2020; Dolmaz ve Metin, 2021; Erdem, Ünal ve Çakıroğlu; Erol ve Erol, 2020; Kaya ve Dilekçi, 2021; Lau vd., 2021; Şenol ve Yaşar, 2020; Tarkoçin, Alagöz ve Boğa, 2020; Tuzcuoğlu, Aydın ve Balaban, 2021; Uzunçayor ve İlkan, 2020; Üresin, İlik, Anıl ve Alıcıoğlugil, 2021) alındığı tespit edilmiştir. Covid-19 UEGÖEG formunun hazırlanmasında alanyazında var olan anketlerden yararlanıldığı gibi, konu ile ilgili kuramsal açıklama ve bilgilerden (Cavkaytar, 2002) de faydalanılmıştır. Bu kapsamda, sorulacak sorular için yapılan literatür çalışmaları sonucunda soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu sorular için uzman görüşüne tekrardan başvurulmuştur. Sonuç olarak ölçme değerlendirme, özel eğitim ve dilbilgisi alanlarında uzman toplam beş kişinin görüşleri de alınarak anket formu son haline getirilmiştir.

3.3.4 Covid-19 UEGÖEG formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları

Araştırma kapsamında geliştirilen “Covid-19 Pandemisinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Aile Görüşleri” anketinin geliştirilmesi sürecinde ankete ilişkin kapsam ve görünüş geçerliliği amacıyla farklı alanlarda görev alan 5 uzmandan her bir maddenin amacına uygunluk durumlarını

değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman önerileri dikkate alınarak likert tipli sorular için seçenek sayısı 4'ten 2'ye düşürülmüştür. Görünüş geçerliğine yönelik form yeniden düzenlenmiştir. Ankette soruların yerleri, sorulma sırası ve şıkların dağılımı için gerekli düzenlemeler uzman görüşleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Anket hazırlandıktan sonra 10 tane ebeveynin katılımıyla yüz yüze pilot çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot çalışmalar sonrasında ölçeğin son hali oluşturulmuştur.

Uzman görüş formu madde değerlendirme skalasında her bir maddenin anlaşılabilirliği, konuya uygunluğu, maddenin ve cevap seçeneklerinin net ve anlaşılabilirliği uygun evet/hayır tarzında dikotomik bir yapıyla sınıanmıştır. Uzmanların görüşleri; evet=görüş birliği, hayır= görüş ayrılığı olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda Miles ve Huberman (1994) modelinde içsel tutarlılık/güvenirlik olarak ifade edilen ve uzmanlar arasındaki tutarlılık olarak kabul gören formül kullanılmıştır:

$$\text{Güvenirlik} = \text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})$$

Anketimizin ilk formu 78 maddeden oluşmaktadır. Bu durum 5 uzman bağlamında 390 (5*78 madde) değerlendirmeyi ifade etmektedir. Elde edilen değerlendirme sonuçlarına göre uzmanlar 390 değerlendirmenin 340'una "evet (Görüş birliği)", 50'sine "hayır (Görüş ayrılığı)" cevabını vermiştir. Yapılan hesaplama sonucunda ölçeğimizin uzman görüş tutarlılığı %87,18 [340/(340+50)] olarak belirlenmiştir. %80 ve üzeri ulaşılan değerler güvenilir olarak değerlendirilmektedir, bu çerçevede ulaşılan %87.18 değeri ankete ilişkin uzman görüşlerinin güvenilir ve tutarlı olduğu ifade etmektedir. Değerlendiren uzmanlara ve maddelere ilişkin detaylı sonuçlar Tablo 3.3 ve 3.4'de sunulmuştur.

Tablo 3.3. Değerlendirme Yapan Uzmanların Alan Bilgileri

No	Uzmanlık Alan Bilgisi
1	Özel Eğitim Alan Uzmanı (Prof. Dr.)
2	Özel Eğitim Alan Uzmanı (Prof. Dr.)
3	Özel Eğitim Alan Uzmanı (Dr. Öğr. Üyesi)
4	Özel Eğitim Alan Uzmanı
5	Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı (Doç.Dr.)

Tablo 3.4. Maddeler Bağlamında Uzman Görüşü Sonuçları

Madde	Evet	Hayır	%	Madde	Evet	Hayır	%	Madde	Evet	Hayır	%
Madde 1	5	0	100	Madde 28	4	1	80	Madde 55	5	0	100
Madde 2	5	0	100	Madde 29	5	0	100	Madde 56	5	0	100
Madde 3	4	1	80	Madde 30	3	2	60	Madde 57	5	0	100
Madde 4	5	0	100	Madde 31	5	0	100	Madde 58	5	0	100
Madde 5	4	1	80	Madde 32	5	0	100	Madde 59	5	0	100
Madde 6	5	0	100	Madde 33	4	1	80	Madde 60	5	0	100
Madde 7	5	0	100	Madde 34	5	0	100	Madde 61	4	1	80
Madde 8	5	0	100	Madde 35	4	1	80	Madde 62	5	0	100
Madde 9	5	0	100	Madde 36	5	0	100	Madde 63	4	1	80
Madde 10	5	0	100	Madde 37	2	3	40	Madde 64	5	0	100
Madde 11	3	2	60	Madde 38	5	0	100	Madde 65	4	1	80
Madde 12	5	0	100	Madde 39	5	0	100	Madde 66	5	0	100
Madde 13	5	0	100	Madde 40	4	1	80	Madde 67	4	1	80
Madde 14	4	1	80	Madde 41	4	1	80	Madde 68	5	0	100
Madde 15	5	0	100	Madde 42	5	0	100	Madde 69	4	1	80
Madde 16	4	1	80	Madde 43	4	1	80	Madde 70	5	0	100
Madde 17	5	0	100	Madde 44	5	0	100	Madde 71	5	0	100
Madde 18	3	2	60	Madde 45	4	1	80	Madde 72	4	1	80
Madde 19	2	3	40	Madde 46	4	1	80	Madde 73	5	0	100
Madde 20	5	0	100	Madde 47	5	0	100	Madde 74	4	1	80
Madde 21	5	0	100	Madde 48	5	0	100	Madde 75	3	2	60
Madde 22	4	1	80	Madde 49	4	1	80	Madde 76	3	2	60
Madde 23	5	0	100	Madde 50	5	0	100	Madde 77	4	1	80
Madde 24	5	0	100	Madde 51	4	1	80	Madde 78	4	1	80
Madde 25	4	1	80	Madde 52	2	3	40	Toplam	340	50	87,18
Madde 26	5	0	100	Madde 53	2	3	40				
Madde 27	3	2	60	Madde 54	4	1	80				

Tablo 4.2’de sunulan bulgular incelendiğinde uzman görüşü için ele alınan 78 maddeden 42’sine bütün uzmanların uygun olarak görüş bildirdiği görülmektedir. Başka bir ifade ile maddelerin %53,84’üne tüm uzmanlar tarafından uygun olarak değerlendirilmiştir. Kabul sınır oranı olan %80’in altında uygun bulunan toplam 10 madde ankette çıkarılmıştır. Toplam madde sayısı olarak 68 madde ile çalışılmış ve oran olarak görüş birliği %92 şeklinde elde edilmiştir.

3.4 Verilerin Toplanması

Yapılan araştırmanın verileri internet üzerinden toplanmıştır. Bunun için öncelikle araştırma izni ile etik kurul izni alınmıştır. Ardından veri toplama aracı olan Covid-19 UEGÖEG anketi çevrimiçi ortamlar aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılımcılara anketin duyurulması ise özel eğitim öğretmenleri aracılığıyla yapılmış, bunun için özel eğitim öğretmenlerinden yardım istenmiş, ankete internet üzerinden katılabilecek, anketteki soruları yanıtlamaya gönüllü ebeveynler belirlenmiştir. Anket ebeveynlerle paylaşılırken katılımın tamamen gönüllülük üzerine olduğu belirtilmiştir. Katılımcılara sorulara samimi ve içten bir şekilde cevap vermelerinin önemi vurgulanmıştır. Anket formunun hazırlanması, paylaşılması ve cevapların alınması 12 haftalık süreçte tamamlanmıştır. Anketi yanıtlayan ebeveynlerin sayısı yeterli sayıya ulaştığında veri toplama aşaması bitirilip elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırmanın istatistiksel analizlerine başlanılmadan önce veri seti uç değerler ve kayıp değerler çerçevesinde incelenmiştir. Veri toplama süreci online olarak gerçekleştirildiği için kayıp ya da uç değer verisi olmadığı belirlenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını oluşturan hem ebeveynlere hem de çocuklara ilişkin tanımlayıcı istatistiklerde demografik özellikler frekans ve yüzde değerler olarak hesaplanarak raporlaştırılmıştır. Araştırmada sorularına yönelik yapılan karşılaştırma analizlerinde Ki-kare analizleri kullanılmıştır. Analizlerde I. tip hata olasılığının maksimum değeri olarak %5, yani $p \leq .05$ eşik değeri kabul edilmiştir. Daha küçük hata olasılıklarına duyarlılık açısından raporlaştırmalarda $p \leq .01$ ve $p \leq .001$ anlamlılık düzeyleri de dikkate alınarak p değerleri analiz sonuçlarında ulaşılan tam değerleri şeklinde belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmaya ilişkin elde edilen bulgulara, araştırmanın amaçlarına uygun olarak araştırma kapsamında geliştirilmiş olan Covid-19 sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri (Covid-19 UEGÖEG) anketi ile toplanan veriler analiz edilerek ulaşılmıştır. Covid-19 UEGÖEG formu dört ana yapıdan oluşmaktadır:

- Ebeveyne İlişkin Demografik Bilgiler
- Çocuğa İlişkin Demografik Bilgiler
- Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecine Yönelik Görüşleri
- Ebeveynlerin Covid-19 Salgın Sürecinde Uzaktan Özel Eğitime Yönelik Görüşleri

Ebeveyn ve çocuğa ilişkin betimleyici istatistikler araştırmanın yöntem bölümünde katılımcı özelliklerinde sunulmuştur. Bu bölümde ebeveynlerin Covid-19 salgın sürecine ve bu süreçte uzaktan eğitim ile sunulan özel eğitim hizmetlerine ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgular sunulmuştur. Ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecine yönelik görüşleri tamamı evet/hayır seçeneklerinden oluşan toplam 14 madde ile; Covid-19 salgın sürecinde uzaktan özel eğitime yönelik görüşleri ise 20'si evet/hayır seçeneklerinden ve 7'si çoktan seçmeli olmak üzere 27 maddeden oluşmaktadır. Covid-19 UEGÖEG formu ebeveyn ve çocuğa ilişkin demografik bilgiler dışında toplam 41 maddeden oluşmaktadır. Maddelere ilişkin bulgular kendi alt boyutları içinde sunulmuştur.

4.1 Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecine Yönelik Görüşleri

Araştırmaya katılan toplam 350 ebeveynin Covid-19 salgın sürecine yönelik bilgi ve görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan 14 maddelik bölüme ilişkin betimleyici istatistikler maddeler özelinde dağılımlar şeklinde Tablo 4.1 ve 4.2'de sunulmuştur.

Tablo 4.1'de yer alan bulgular incelendiğinde madde1 bağlamında ki dağılımlara göre katılımcıların büyük çoğunluğunu (%98,6) ifade eden 345 kişinin Covid-19'un ne olduğunu bildiği görülmektedir.

Tablo 4.1. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecine Yönelik Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 1-10)

Madde 1. Covid-19'un ne olduğunu biliyorum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	345	98,6
Hayır	5	1,4

Madde 2. Covid-19'un bulaşma yollarını biliyorum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	342	97,7
Hayır	8	2,3

Madde 3. Covid-19 hastalık belirtilerini biliyorum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	344	98,3
Hayır	6	1,7

Madde 4. Covid-19'dan korunma yollarını biliyorum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	340	97,1
Hayır	10	2,9

Madde 5. Covid-19'dan korunmak için ellerimi sık sık yıkıyorum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	341	97,4
Hayır	9	2,6

Madde 6. Covid-19'dan korunmak için maske kullanımına dikkat ediyorum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	343	98
Hayır	7	2

Madde 7. Covid-19'dan korunmak için sosyal mesafeye dikkat ediyorum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	336	96
Hayır	14	4

Madde 8. Covid-19'dan korunmak için pandemi sürecinde çok az kişiyle görüşüm.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	337	96,3
Hayır	13	3,7

Madde 9. Covid-19 öncesinde yaşamdan daha çok keyif alıyordum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	333	95,1
Hayır	17	4,9

Madde 10. Covid-19 öncesinde çocuğum daha mutluydu.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	331	94,6
Hayır	19	5,4

Tablo 4.1’de sunulan madde 2’ye ilişkin dağılımlarda katılımcıların %97,7’si (n=342) Covid-19’un bulaşma yollarına bildiğini ifade etmiştir. Benzer bir şekilde madde 3’de katılımcı ebeveynlerin %98,3’ünü ifade 344 kişinin Covid-19 belirtilerini bildikleri görülmektedir. Katılımcı ebeveynlerin Covid-19’dan korunma yollarını büyük oranda bildikleri (%97,1; n=340); korunma amacıyla salgın döneminde yüksek oranda ellerini sık sık yıkadıkları (%97,4; n=341); maske kullanımına dikkat ettikleri (%98; n=343); sosyal mesafe kurallarına riayet ettikleri (%96; n=336) görülmektedir.

Genel olarak çok yüksek oranda Covid-19 sürecine ilişkin farkındalığa ve gerekli tedbirlere özen göstermeye çalışan katılımcıların madde 8 de sunulan Covid-19 salgını sürecinde yine yüksek oranda (%96,3; n=337) çok az kişiyle görüştükleri ve sosyal izolasyona dikkat ettikleri; bu tedbirler ve yaşanan süreçten dolayı Covid-19 öncesi yaşamlarında çok daha keyifli (%95,1; n=333) ve mutlu olduklarını (%94,6; n=331) ifade ederek Covid-19 sürecinin yaşam kalitelerine olan olumsuz etkilerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4.2. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecine Yönelik Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 11-14)

Madde 11. Covid-19 sürecinde çocuğuma eğitimi konusunda daha fazla destek verdim.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	322	92
Hayır	28	8
Madde 12. Covid-19 sürecinde çocuğumla eskisine oranla daha fazla vakit geçiriyorum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	303	86,6
Hayır	47	13,4
Madde 13. Covid-19 aile içi ilişkilerimizi olumsuz yönde etkiledi.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	263	75,1
Hayır	87	24,9
Madde 14. Covid-19 sürecinin biteceğine inanıyorum.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	292	83,4
Hayır	58	16,6

Ebeveynlerin Covid-19 salgın sürecine ilişkin görüşlerinin alınmaya devam edildiği ve sonuçlarının Tablo 4.2’de sunulduğu maddelere ilişkin dağılımlar incelendiğinde; ebeveynlerin pandemi sürecinde yüzyüze eğitim dönemine kıyasla çocuklarının eğitimine %92 (n=322) oranında daha fazla destek verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu oran ebeveyn ve çocuk etkileşimine yansımıştır ve ebeveynlerin %86,6’sı eskiye kıyasla çocukları ile daha fazla vakit geçirdiklerini bildirmişlerdir. Ancak Covid-19 salgın sürecinde hem çocukla geçirilen vakitte hem de derslerine olan destekte ciddi oranda bir artış görünmüş olsa da aile üyelerinin pandemi sürecinde yaşananlardan dolayı aile içi ilişkilerde %75,1 oranında bir olumsuz etki yaşadıkları görülmektedir. Katılımcı ebeveynlerin Covid-19 sürecine ilişkin görüşleri arasında yer alan son madde yani madde 14’e göre ebeveynlerin %83,4’ünün (n=292) Covid-19 salgın sürecinin biteceğine inandıkları görülmektedir.

4.2 Ebeveynlerin Covid-19 Sürecinde Uzaktan Özel Eğitime Yönelik Görüşleri

Araştırma kapsamında geliştirilen Covid-19 UEGÖEG formunun dördüncü ve son kısmını ile Covid-19 salgını sürecinde uzaktan sağlanan özel eğitim hizmetlerine yönelik ebeveynlerin görüşlerinin belirlenmesini de amaçlanmaktadır. Bu çerçevede 20 evet-hayır maddesi ve 7 çoktan seçmeli madde ile ebeveynlerin uzaktan özel eğitim hizmetlerini değerlendirmeleri istenmiştir. Çoktan seçmeli 7 maddenin 3 tanesi farklı formatlarda likert tarzı ile derecelendirme şeklinde cevaplanmaktadır. Geriye kalan 4 madde ise birden fazla seçenek işaretlenmesine olanak sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu bağlamda ifade edilen maddelerin her bir seçeneği ayrı birer madde şeklinde çalışmaktadır. Örneğin uzaktan özel eğitim sırasında çocuğun karşılaştığı zorlukların sorgulandığı madde 34’ün seçenekleri incelendiğinde; yetersiz zaman, ev ortamının müsait olmayışı, kaynak eksikliği vs. bulunmaktadır. Dolayısıyla aslında ebeveyne “çocuğunuz uzaktan özel eğitim alırken yetersiz zamandan kaynaklı zorluk yaşadı mı?” ya da “çocuğunuz uzaktan özel eğitim alırken kaynak eksikliğinden dolayı zorluk yaşadı mı?” şeklinde sorulmaktadır. Bu nedenle ilgili bölümde 27 madde yer almasına karşın 53 soruya cevap aranmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.3, 4.4, 4.5 ve 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.3. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecinde Sunulan Uzaktan Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 15-24)

Madde 15. Covid-19 sürecinde çocuğum uzaktan eğitime ulaşmada herhangi bir sorun yaşamadı.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	204	58,3
Hayır	146	41,7

Madde 16. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde çocuğuma gerekli olanakları sağladım (internet, tablet, bilgisayar, vb. gibi)		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	261	74,6
Hayır	89	25,4

Madde 17. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde devlet çocuğuma gerekli olanakları sağladı (internet, tablet, bilgisayar, vb. gibi).		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	178	50,9
Hayır	172	49,1

Madde 18. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde okul çocuğuma gerekli olanakları sağladı		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	212	60,6
Hayır	138	39,4

Madde 19. Covid-19 sürecinde çocuğum uzaktan eğitime bilgisayardan/tabletten her gün katıldı.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	202	57,7
Hayır	148	42,3

Madde 20. Covid-19 sürecinde çocuğum uzaktan eğitime televizyondan her gün katıldı.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	168	48
Hayır	182	52

Madde 21. Covid-19 sürecinde çocuğumun uzaktan eğitime katılmadığı günler çok oldu.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	216	61,7
Hayır	134	37,3

Madde 22. Covid-19 sürecinde çocuğumun eğitimi yüz yüze eğitim kadar verimliydi.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	121	34,6
Hayır	229	65,4

Madde 23. Covid-19 sürecinde çocuğum eğitimde gerileme gösterdi.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	249	71,7
Hayır	101	28,3

Madde 24. Covid-19 sürecinde çocuğumun gelişimi düzenli olarak değerlendirildi.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	219	62,6
Hayır	131	37,4

Tablo 4.3’de yer alan maddelere ilişkin bulgular incelendiğinde ebeveynlerin bildirimine dayalı olarak özel gereksinimli çocukların %41,7’sinin (n=146) uzaktan sağlanan özel eğitim hizmetlerine ulaşmakta sorun yaşadığı; ebeveynlerin dörtte birinin (%25,4) internet, tablet ve bilgisayar gibi uzaktan eğitim için gerekli olanakları sağlayamadığı görülmektedir. İfade edilen gerekli olanakların %50,9’unun devlet tarafından sağlandığı, teknik olarak gerekli olanaklar dışında ders araçları, ek kitaplar ve ek derslerin ise %60,6 oranında çocukların okulları tarafından sağlandığı ifade edilmiştir.

Covid-19 salgın sürecinde bilgisayar ve tablet aracılığı ile her gün derslere katılım sağlayan öğrenci oranı %57,7 (n=202); televizyon aracılığı ile derse katılım oranının ise %48 (n=168) olduğu hesaplanmıştır. Ebeveynler her ne kadar çocuklarının her gün bilgisayar/tablet ya da televizyon ile uzaktan eğitim hizmetlerine katıldıklarını beyan etseler de madde 21 de ebeveynlerin %61,7’si ifade eden 216’sı çocuklarının uzaktan eğitime katılmadığı günlerin çok olduğunu ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim ile sunulan özel eğitim hizmetlerinin verimliliğinin sorgulandığı madde 22 de ise ebeveynlerin sadece %34,6’sı (n=121) uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar verimli olduğunu ifade etmişlerdir. Başka bir ifade ile katılımcıların yaklaşık üçte ikisi (%65,4) uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla daha az verimli olduğunu belirtmişlerdir. Madde 23’e ilişkin bulgular bu sonucu destekler nitelikte olup ebeveynlerin %71,7’si Covid-19 salgın sürecinde çocuğunun eğitiminde gerileme yaşadığını ifade etmiştir. Ancak tablonun son maddesini ifade eden 24. madde de ebeveynler %62,6 oranında çocuklarının gelişimlerinin yüz yüze eğitimde olduğu kadar düzenli bir şekilde değerlendirildiğini belirtmişlerdir. Yani çocuklar düzenli olarak öğretmenler tarafından değerlendirilip izlense dahi uzaktan eğitimin getirdiği dezavantajlardan kaynaklı olarak çocuklarda gerileme yaşandığı ebeveynler tarafından bildirilmektedir.

Ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde sunulan uzaktan özel eğitim hizmetlerine ilişkin görüşlerine ilişkin bulguların devamı Tablo 4.4’de sunulmaya devam etmektedir.

Tablo 4.4. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecinde Sunulan Uzaktan Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 25-32)

Madde 25. Covid-19 sürecinde çocuğuma yüz yüze eğitimde olduğu gibi düzenli bir eğitim sağlandı.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	236	67,4
Hayır	114	32,6
Madde 26. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde çocuğumla ilgili sorunlarda öğretmenimize ulaşabildim.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	265	75,7
Hayır	85	24,3
Madde 27. Çocuğumun öğretmeni Covid-19 hakkında bana gerekli bilgilendirmeleri yaptı. (n=344)		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	262	76,2
Hayır	82	23,8
Madde 28. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde öğretmenimiz çocuğumu sürekli takip etti.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	260	74,3
Hayır	90	25,7
Madde 29. Uzaktan eğitimde gördüğüm uygulamaların Covid-19 süreci sonrası yüz yüze eğitim döneminde de devam etmesini isterim.		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	176	50,3
Hayır	174	49,7
Madde 30. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuz tablet/bilgisayar kullanırken, ne sıklıkla bir yetişkin tarafından denetlendi?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Hiçbir zaman	31	8,9
Nadiren	65	18,6
Ara sıra	119	34
Çoğu zaman	99	28,3
Her zaman	36	10,3
Madde 31. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuzun günlük ortalama ödev sayısı nedir?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Hiç	51	14,6
1-2 ödev	201	57,4
3-4 ödev	86	24,6
5 ve daha fazla ödev	12	3,4
Madde 32. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuzun ödevlerini evde tamamlamada zorlandı mı?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	302	86,3
Hayır	48	13,7

Tablo 4.4’de yer alan maddelere ilişkin dağılım bulguları incelendiğinde; madde 25 ile uzaktan eğitim ile sunulan özel eğitim hizmetlerinin düzenli olup olmadığı sorulmuş ve ebeveynlerin %67,4’ü (n=236) evet cevabını vermiş yani sunulan eğitimin yüz yüze eğitimde olduğu gibi düzenli olduğunu ifade etmişlerdir.

Ebeveynlerin %75,7’si Covid-19 salgını sürecinde çocukları ile ilgili sorunlarda öğretmene ulaşabildiğini, %76,2 oranında da öğretmenlerin Covid-19 salgını sürecini hakkında bilgi paylaşımında bulduklarını ifade etmişlerdir. Yine benzer bir oranla (%74,3) ebeveynler öğretmenlerin Covid-19 salgını sürecinde çocuklarını sürekli olarak takip ettiklerini ifade etmişlerdir.

Covid-19 salgını süreci geçtikten sonra uzaktan eğitim hizmetlerinin yüz yüze eğitim döneminde de devam etmesini isteyen (%50,3) ve istemeyen (%49,7) ebeveynlerin oranı neredeyse eşit olarak elde edilmiştir.

Covid-19 salgını sürecinde sağlanan uzaktan eğitim hizmetlerine bilgisayar/tablet kullanarak erişen çocuklar için ne sıklıkla bir yetişkin tarafından denetlendiğinin sorulduğu madde 30’da en yüksek oranda verilen cevabın %34 ile ara sıra olduğu, ikinci en yüksek seçeneğin %28,3 ile çoğu zaman olduğu görülmektedir. Çoğu zaman ve her zaman cevabını veren ebeveynlerin oranı toplam %38,6; hiçbir zaman ve nadiren cevaplarını veren ebeveynlerin toplam oranı ise %27,5 olarak elde edilmiştir. Ulaşılan bulgular çerçevesinde ebeveynlerin denetim sıklıkları üçlü olarak ele alınacak olursa en yüksek cevap seçeneğinin çoğunlukla ya da her zaman seçeneği olduğu görülmektedir.

Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim aracılığı ile verilen ödev sayısına ilişkin bir değerlendirme yapılmaları istenen ebeveynlerin %57,4’ü günlük 1-2 ödev verildiğini ifade etmişlerdir. Hiç ödev verilmediğini ifade eden ebeveynlerin oranı ise %14,6 (n=51) olarak belirlenmiştir. Verilen ödevleri tamamlamada çocukların zorlanıp zorlanmadığının sorulduğu madde 32’ye ise ebeveynlerin %86,3’ü çocuklarının zorlandıkları şeklinde cevap vermişlerdir. Madde 31’de, sayısından bağımsız olarak günlük ödev verildiğini ifade edenlerin toplam oranının %85,4 olduğu göz önünde bulundurulduğunda neredeyse ödev verilen tüm çocukların ödevlerini tamamlarken zorlandıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde sunulan uzaktan özel eğitim hizmetlerine ilişkin görüşlerine dair bulguların devamı Tablo 4.4’de sunulmaya devam etmektedir.

Tablo 4.5. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecinde Sunulan Uzaktan Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 33-38)

Madde 33. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuzun ödevlerini evde tamamlamadaki zorlanma düzeyi nedir? (n=302)		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Düşük	57	18,9
Orta	140	46,4
Yüksek	88	29,1
Çok yüksek	17	5,6

Madde 34. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuzun karşılaştığı zorluklar nelerdir?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Yetersiz zaman	69	19,7
Ev ortamının müsait olmayışı	114	32,6
Kaynak eksikliği (örneğin, yazıcı, tablet)	111	31,7
Net olmayan ödev talimatı	79	22,6
Sizin konuyla ilgili bilgi eksikliğiniz	111	31,7
Sizin fazla vaktinizin olmaması	104	29,7
Diğer aile üyeleri tarafından dersin bölünmesi	87	24,9
Çocukların odaklanma / ilgi eksikliği	94	26,9

Madde 35. Uzaktan eğitim sürecinde, çocuğunuzun okulu herhangi bir çevrimiçi öğrenme etkinliği sağladı mı?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	259	74
Hayır	91	26

Madde 36. Uzaktan eğitim sırasında okul tarafından sağlanan çevrimiçi öğrenme etkinliklerinin süresinden memnun musunuz?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	226	64,6
Hayır	124	35,4

Madde 37. Uzaktan eğitim sırasında okul tarafından sağlanan çevrimiçi öğrenme etkinliklerinin sıklığından memnun musunuz?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	220	62,9
Hayır	130	37,1

Madde 38. Uzaktan eğitim sırasında okul tarafından sağlanan çevrimiçi öğrenme etkinliklerinin içeriğinden memnun musunuz?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Evet	102	29,1
Hayır	248	72,9

Tablo 4.5’de ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde sunulan uzaktan özel eğitim hizmetlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde ebeveynler çocuklarının verilen ödevleri tamamlarken yaşadıkları zorluk düzeylerini likert olarak dört düzeyde ifade etmişlerdir. En yüksek sıklığa sahip cevap %46,4 oranı ile orta düzey seçeneği

olmuştur. Yüksek ve çok yüksek düzeyde zorluk yaşandığı ifade eden ebeveynlerin toplam oranı ise %34,7 (n=105) olarak belirlenmiştir. Çocuklarının düşük düzeyde zorluk yaşadığını ifade eden ebeveynlerin oranı ise %18,9'dur.

Madde 34 ile ebeveynlere uzaktan özel eğitim hizmetleri uygulamasında çocuklarının karşılaştıkları zorlukları sorulmuş ve gelen cevaplar incelendiğinde en çok karşılaşılan zorluğun ev ortamının müsait olmayışı olduğu (%32,6) bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca ebeveynler %31,7 oranlarında kaynak eksikliği ve kendisinin konuyla ilgili bilgi eksikliğinden dolayı da zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Birden fazla seçenek işaretlemenin mümkün olduğu ilgili maddede karşılaşılan zorluklar içinde en az belirtileni %19,7 ile zaman yetersizliği olmuştur. Diğer seçeneklerin dağılımları incelendiğinde oluşturulan seçeneklerin tamamında %22,6 ile %29,7 arasında ebeveynlerin yaşantılarını temsil ettikleri görülmektedir.

Madde 35 ile Covid-19 salgını sürecinde çocuğun okulunun herhangi bir çevrimiçi öğretim etkinliği sağlayıp sağlamadığı sorulmuş ve ebeveynlerin %74'ü okulların öğretim etkinliği sağladığını ifade etmişlerdir. Sağlanan çevrimiçi öğretim etkinliklerinin süresi (%64,6) ve sıklığı (%62,9) ebeveynlerinin çoğunluğunu memnun etmiş olsa da sunulan öğretim etkinliğinin içeriği sadece %29,1'lik bir oranda ebeveynlerin memnuniyetini karşılamıştır.

Ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde sunulan uzaktan özel eğitim hizmetlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi Tablo 4.6'da yer alan ve tamamı birden fazla seçenek işaretlenebilen maddeler ile devam etmektedir.

Tablo 4.6'da yer alan 39. madde ile okulunun sağladığı çevrimiçi öğretim etkinliğinden memnun olmama nedenleri araştırılmıştır. Ebeveynlere sunulan seçenekler arasında en çok işaretlenen %31,9 oranı ile "ders içindeki tekrar sayısı gereğinden azdır" seçeneği olmuştur. Seçeneklerin dağılımları arasında belirli bir tutarlılık söz konusu iken bu tutarlılığa uymayan seçenek %9,3 ile "okulun desteği azdır" seçeneği olmuştur. Diğer seçeneklerin dağılımları %17,7 ile %31,9 arasında değişmektedir. İkinci en çok tercih edilen seçenek %30,6 oranı ile "ders içindeki tekrar sayısı gereğinden fazladır" seçeneği olmuştur. En çok tercih edilen ilk iki seçenek örneğinde olduğu gibi seçeneklerde yer alan ifadeler genellikle birbirinin tam tersi olarak oluşturmuştur. İfadeler tam tersi olsa da öğretim etkinliğinden memnun olmama durumu dağılımlarında aynı ifadenin iki farklı (azdır-fazladır vb.) formatını da benzer oranlarda ebeveynler işaretlemiştir.

Tablo 4.6. Ebeveynlerin Covid-19 Salgını Sürecinde Sunulan Uzaktan Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Betimleyici İstatistikleri (Madde 39-41)

Madde 39. Uzaktan eğitim sırasında, okul tarafından sunulan çevrimiçi öğrenme etkinliklerinden memnun olmama nedeni nelerdir?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Bir ders saati için verilen süre çok uzundur.	73	29,4
Bir ders saati için verilen süre yetersizdir.	76	30,6
Ders içinde ki tekrar sayısı gerektiğinden fazladır.	77	31
Ders içindeki tekrar sayısı gerektiğinden azdır.	79	31,9
Dersin içeriği çocuk için zor gelmektedir.	61	24,6
Ders içindeki etkinlik çeşitliliği gerektiğinden fazladır.	62	25
Ders içindeki etkinlik çeşitliliği gerektiğinden azdır.	67	27
Ev-okul iletişimi yetersizdir.	44	17,7
Okul desteği yetersizdir.	23	9,3

Madde 40. Uzaktan eğitimle ilgili endişeleriniz nelerdir?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Çocuğum fazla bir şey öğrenemedi.	124	35,4
Çocuğumun eğitimi için ek masraflar çıktı.	96	27,4
Çocuğumun bakımına ayrılan süre arttı.	114	32,6
Çocuğumun ders dışında da bilgisayar/tablet kullanırken geçirdiği süre arttı.	135	38,6
Çocuğumun uzaktan eğitimi için uygun çalışma ortamı oluşturamadım.	118	33,7
Çocuğumun uzaktan eğitim sırasında verilen molalarda yeterince dinlenmesini sağlayamadım.	102	29,1
Çocuğumun ders dışında çeşitli oyun, etkinlik, kitap okuma gibi boş zamanlarını faydalı değerlendirmesine yardımcı olamadım.	90	25,7
Çocuğumun uzaktan eğitime devamlı katılmasını sağlayamadım.	35	10

Madde 41. Uzaktan eğitimden daha fazla verim alabilmek için aşağıdaki seçeneklerden hangilerinin daha yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?		
Seçenekler	<i>n</i>	%
Esnek çalışma saatleri	131	37,4
Finansal destek	123	35,1
Evde eğitim için daha uygun destek	167	47,7
Daha fazla ev-okul iletişimi	148	42,3
Yüz yüze eğitime geçildikten sonra telafi derslerinin yapılması	111	31,7

Ebeveynlerin Covid-19 salgını süreci öncesinde deneyimlemedikleri uzaktan eğitim ile özel eğitim hizmetleri için birtakım endişeler yaşamışlardır. 40. madde ile olası endişelerin neler olabileceği ebeveynlere sunulmuş ve kendilerine uygun olanları işaretlemeleri istenmiştir. Ebeveynlerin en çok tercih ettiği seçenek %38,6 ile “Çocuğumun ders dışında da bilgisayar/tablet kullanırken geçirdiği süre arttı.” İfadesi olmuştur. Bir nokta da ebeveynlerin öz eleştirileri mahiyetinde olan seçenekler içinden en az ifade edilene %10 ile “Uzaktan eğitime devamlı katılımını

sağlayamadım” seçeneği olmuştur. Diğer seçeneklerin temsil ettikleri oranlar %25,7 ile %35,4 arasında değişiklik göstermektedir. Farklı bir ifade ile derse devamlı katılımları haricinde; çocukların öğrenme düzeyleri, ekonomik yük getirileri, bakım için ayrılan sürede ki artış, uygun ortam koşullarının oluşturulamaması gibi seçenekler genellikle katılımcıların üçte bir ile dörtte birinde yaşanan endişeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmamızın son sorusu niteliğinde olan madde 41 ile uzaktan eğitimden daha fazla fayda sağlayabilmek için ebeveynlerin sunacağı öneriler araştırılmıştır. Katılımcı ebeveynlerin %47,7’si daha uygun desteklere ihtiyaç duyduklarını ve sağlanması gerektiğini; %42,3’ü okul-ev ilişkisinin daha fazla olması gerektiğini, %37,4’ü ise çalışmalar için daha esnek saatlerin ayarlanmasının süreçten sağlanan verimi artıracaklarını ifade etmişlerdir.

4.3 Karşılaştırma Analizleri

Araştırma kapsamında katılımcı ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarına sağlanan uzaktan eğitime ilişkin görüşleri arasından seçilen;

- Covid-19 sürecinde sağlanan uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar verimli olup olmaması,

- Covid-19 sürecinde sağlanan uzaktan eğitimin düzenli olup olmaması

- Uzaktan eğitim sırasında, çocukların karşılaştığı zorluklar

- Uzaktan eğitimin daha yararlı olması için getirilen öneriler maddeleri yine çocuklara ilişkin olarak belirlenmiş olan demografik özellikler açısından karşılaştırılmıştır. Ele alınan demografik özellikler;

- Cinsiyet

- Yetersizlikten etkilenme düzeyi (Hafif- orta- ağır ve çok ağır)

- Yetersizlik sayısı (Tek ve çoklu yetersizlik)

- Kendine ait bilgisayar/tablet olup olmama durumu

- Bilgisayar/tableti yardımsız kullanabilme becerisi şeklindedir.

Yukarıda ifade edilen araştırmanın 4.,6.,8.ve 10. Amaç ve alt amaçlarını oluşturan madde ve değişkenlere ilişkin karşılaştırma sonuçları sırası ile sunulmuştur.

4.3.1 Uzaktan Eğitimin Verimliliği Bağlamında Karşılaştırmalar

Araştırma kapsamında ele alınan karşılaştırma analizlerinin ilki ebeveynlerin Covid-19 sürecinde sağlanan uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar verimli olup olmadığına ilişkin görüşleri bağlamında yapılarak Tablo 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Covid-19 Sürecinde Sağlanan Uzaktan Eğitimin Verimliliğine İlişkin Karşılaştırma Analizleri

Madde 22. Covid-19 sürecinde çocuğumun eğitimi yüz yüze eğitim kadar verimliydi.						
Cinsiyet	Hayır		Evet		ki-kare	p
	n	%	n	%		
Kız	113	66,1	58	33,9	,063	.802
Erkek	116	64,8	63	35,2		
Yetersizlikten etkilenme düzeyi	Hayır		Evet		ki-kare	p
	n	%	n	%		
Hafif	78	70,9	32	29,1	3,485	.175
Orta	120	64,9	65	35,1		
Ağır ve Çok Ağır	31	56,4	24	43,6		
Etkilenilen yetersizlik sayısı	Hayır		Evet		ki-kare	p
	n	%	n	%		
Tek yetersizlik grubu	161	68,8	73	31,2	3,555	.059
Çoklu yetersizlik	68	58,6	48	41,4		
Kendine ait bilgisayar/tableti var mı?	Hayır		Evet		ki-kare	p
	n	%	n	%		
Hayır	151	72,6	57	27,4	11,644	.001***
Evet	78	54,9	64	45,1		
Bilgisayar/tableti yardımsız kullanabiliyor mu?	Hayır		Evet		ki-kare	p
	n	%	n	%		
Hayır	143	73,3	52	26,7	12,157	.000***
Evet	83	55,3	67	44,7		

Not: * = $p \leq 05$; ** = $p \leq 01$; *** = $p \leq 001$.

Tablo 4.7’de sunulan ki-kare karşılaştırma analiz sonuçlarına göre ebeveynlerin sunulan uzaktan eğitimin verimli olup olmasına yönelik belirttikleri görüşleri çocuklarının bilgisayar/tabletinin olup olmaması [$X^2 (sd=1, n=350) = 11.644, p \leq .001$] ve çocuklarının bilgisayar/tableti yardımsız kullanıp kullanamamasına göre [$X^2 (sd=1, n=350) = 12,157, p \leq .001$] istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir. Ebeveynlerin eğitimin verimliliğine ilişkin belirttikleri görüşleri; çocuklarının cinsiyetleri, yetersizlikten etkilenme düzeyleri ve etkilenilen yetersizlik sayısı açısından anlamlı farklılık göstermemektedir.

Anlamlı farklılık elde edilen analiz sonuçlarına ilişkin dağılımlar incelendiğinde çocuğun kendine ait bilgisayar/tableti olmayan ebeveynlerin

%72,6'sı eğitimi verimli bulmadığı %27,4'ü yüz yüze eğitim kadar verimli olduğu ifade etmiştir. Bilgisayarı/tableti olanlar da ise eğitimin verimli olduğunu düşünen ebeveynlerin oranı %45,1 olarak belirlenmiştir.

Bilgisayar/tableti yardımsız kullanamayan çocuk ebeveynlerinin %26,7'si sunulan uzaktan eğitim hizmetlerinin yüz yüze eğitim kadar verimli olduğunu ifade ederken, yardımsız bilgisayar/tablet kullanabilen çocukların ebeveynlerinde bu oran % 44,7'ye yükselmektedir. Farklı bir ifade ile hem çocuğun kendisine ait bilgisayar/tabletinin olması hem de bilgisayar/tableti yardımsız olarak kullanabilen çocukların ebeveynleri sunulan uzaktan eğitim hizmetlerini daha verimli bulmuşlardır.

4.3.2 Uzaktan Eğitimin Düzenliliği Bağlamında Karşılaştırmalar

Araştırma kapsamında incelenen bir diğer madde ebeveynlerin Covid-19 sürecinde sağlanan uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar düzenli olup olmadığına ilişkin belirttikleri görüşleridir. Bu çerçevede ele alınan demografik özellikler kapsamında gerçekleştirilen karşılaştırma analizlerini Tablo 4.8'de sunulmuştur.

Tablo 4.8. Covid-19 Sürecinde Sağlanan Uzaktan Eğitimin Düzenli Olup Olmamasına İlişkin Karşılaştırma Analizleri

Madde 25. Covid-19 sürecinde çocuğuma yüz yüze eğitimde olduğu gibi düzenli bir eğitim sağlandı.

	Hayır		Evet		ki-kare	p
	n	%	n	%		
Cinsiyet						
Kız	49	28,7	122	71,3	2,335	.126
Erkek	65	36,3	114	63,7		
Yetersizlikten etkilenme düzeyi						
Hafif	30	27,3	80	72,7	2,308	.304
Orta	63	34,1	122	65,9		
Ağır ve Çok Ağır	21	38,2	34	61,8		
Etkilenilen yetersizlik sayısı						
Tek yetersizlik grubu	67	28,6	167	71,4	4,988	.026*
Çoklu yetersizlik	47	40,5	69	59,5		
Kendine ait bilgisayar/tableti var mı?						
Hayır	75	36,1	133	63,7	2,837	.092
Evet	39	27,5	103	72,5		
Bilgisayar/tableti yardımsız kullanabiliyor mu?						
Hayır	72	36,9	123	63,1	3,540	.060
Evet	41	27,3	109	72,3		

Not: * = $p \leq 05$; ** = $p \leq 01$; *** = $p \leq 001$.

Tablo 4.8’de yer alan analiz sonuçları incelendiğinde katılımcı ebeveynlerin Covid-19 sürecinde çocuğuna uzaktan eğitim ile sunulan eğitimin yüz yüze eğitimde olduğu gibi düzenli olup olmadığına ilişkin görüşleri; çocuklarının cinsiyeti, yetersizlikten etkilenme düzeyleri, kendisine ait bilgisayar/tabletinin olup olmaması ve bilgisayar/tableti yardımsız kullanıp kullanamaması açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Ancak ebeveynlerin sunulan eğitimin düzenli olup olmadığına ilişkin ifade ettikleri görüşleri çocuklarının tek ya da çoklu yetersizlikten etkilenmiş olmalarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılık göstermektedir [$\chi^2 (sd=1, n=350) = 4,988, p \leq 05$]. İlgili analize ilişkin dağılımlar incelendiğinde tek yetersizlikten etkilenmiş olan çocukların ebeveynlerinin %28,6’sı sunulan eğitimi düzenli bulmazken, bu oran çoklu yetersizlikten etkilenmiş çocuk ebeveynlerinde %40,5’e yükselmektedir. Çocuklar etkilenmiş olduğu yetersizlik sayısı birden fazla olduğu durumda ebeveynlerin eğitimin düzenliliği noktasında ki görüşleri azalmaktadır.

4.3.3 Uzaktan eğitimde çocukların karşılaştığı zorluklar bağlamında karşılaştırmalar

Araştırma çerçevesinde ulaşılan ebeveynlerin uzaktan eğitim sürecinde çocuklarının karşılaştığı zorlukları ifade etmesi istenmiştir. Birden fazla seçenek işaretlenmenin mümkün olduğu maddede yer alan seçenekleri işaretleyerek ilgili zorluğu yaşadıklarını ifade eden ebeveynlerin görüşleri çocuklarının demografik özellikleri kapsamında karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma analizlerine ilişkin sonuçları Tablo 4.9 ve Tablo 4.10’da sunulmuştur. Elde edilen analiz sonuçlarının görsel olarak kolaylık sağlaması ve daha anlaşılır olması nedeniyle iki seçeneqli değişkenler ve üç değişkenli değişken olarak ayrılmıştır.

Tablo 4.9. Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Zorluklar Bağlamında Karşılaştırmalar

Madde 34. Uzaktan eğitimde çocukların karşılaştığı zorluklar								
Yetersizlikten etkilenme düzeyi	Hafif (110)		Orta (185)		Ağır ve Çok Ağır (55)		ki-kare	p
	n	%	n	%	n	%		
Seçenekler								
Yetersiz zaman	24	21,8	39	21,1	6	10,9	3,220	.200
Ev ortamının müsait olmayışı	38	34,5	56	30,3	20	36,4	1,001	.606
Kaynak eksikliği (örn; yazıcı, tablet)	40	36,4	56	30,3	15	27,3	1,777	.411
Net olmayan ödev talimatı	27	24,5	37	20	15	27,3	1,641	.440
Sizin konuyla ilgili bilgi eksikliğinizi	29	26,4	62	33,5	20	36,4	2,280	.320
Sizin fazla vaktinizin olmaması	33	30	55	29,7	16	29,1	,015	.993
Diğer aile üyeleri tarafından dersin bölünmesi	27	24,5	47	25,4	13	23,6	,079	.961
Çocukların odaklanma / ilgi eksikliği	32	29,1	51	27,6	11	20	1,643	.440

Not: * = $p \leq 05$; ** = $p \leq 01$; *** = $p \leq 001$.

Tablo 4.9’da sunulan karşılaştırma analizi çocukların yetersizlikten etkilenme düzeyleri ile karşılaşılan zorluk türleri arasındadır. Her bir seçeneğe ilişkin dağılımlar kendi içlerinde analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre Covid-19 sürecinde sunulan uzaktan eğitimde çocukların karşılaştıkları zorluklar çocukların yetersizlikten etkilenme düzeyleri açısından anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.10. Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Zorluklar Bağlamında Karşılaştırmalar

Madde 34. Uzaktan eğitimde çocukların karşılaştığı zorluklar						
Cinsiyet	Kız (171)		Erkek (179)		ki-kare	p
Seçenekler	n	%	n	%		
Yetersiz zaman	33	19,3	36	20,6	.037	.848
Ev ortamının müsait olmayışı	65	38	49	27,4	4,506	.034*
Kaynak eksikliği (örn; yazıcı, tablet)	50	29,2	61	34,1	,945	.331
Net olmayan ödev talimatı	38	22,2	41	22,9	,023	.879
Sizin konuyla ilgili bilgi eksikliğiniz	58	33,9	53	29,6	,750	.387
Sizin fazla vaktinizin olmaması	48	28,1	53	31,3	,433	.511
Diğer aile üyeleri tarafından dersin bölünmesi	50	29,1	37	24,3	3,438	.064
Çocukların odaklanma / ilgi eksikliği	50	29,1	44	27,8	,966	.326
Etkilenilen yetersizlik sayısı	Tek Yetersizlik (234)		Çoklu Yetersizlik (116)		ki-kare	p
Seçenekler	n	%	n	%		
Yetersiz zaman	55	23,5	14	12,1	6,407	.011*
Ev ortamının müsait olmayışı	71	30,9	43	37,1	1,598	.206
Kaynak eksikliği (örn; yazıcı, tablet)	79	33,8	32	27,6	1,365	.243
Net olmayan ödev talimatı	52	22,2	27	23,3	0,49	.824
Sizin konuyla ilgili bilgi eksikliğiniz	71	30,3	40	34,5	,614	.433
Sizin fazla vaktinizin olmaması	76	32,5	28	24,1	2,583	.108
Diğer aile üyeleri tarafından dersin bölünmesi	57	24,4	30	25,9	0,94	.759
Çocukların odaklanma / ilgi eksikliği	67	28,6	27	23,3	1,133	.287
Kendine ait bilgisayar/tableti var mı?	Hayır (208)		Evet (142)		ki-kare	p
Seçenekler	n	%	n	%		
Yetersiz zaman	42	20,2	27	19	,074	.789
Ev ortamının müsait olmayışı	76	36,5	38	26,8	3,674	.055
Kaynak eksikliği (örn; yazıcı, tablet)	74	35,6	37	26,1	3,532	.060
Net olmayan ödev talimatı	50	24	29	20,4	,631	.427
Sizin konuyla ilgili bilgi eksikliğiniz	79	38	32	22,5	9,296	.002**
Sizin fazla vaktinizin olmaması	60	30,8	42	28	,312	.576
Diğer aile üyeleri tarafından dersin bölünmesi	58	27,9	29	20,4	2,516	.113
Çocukların odaklanma / ilgi eksikliği	64	30,8	30	21,1	3,994	.046*
Bilgisayar/tableti kullanabiliyor mu?	yardımsız		Hayır (195)		Evet (155)	
Seçenekler	n	%	n	%	ki-kare	p
Yetersiz zaman	37	19	30	20	,057	.811
Ev ortamının müsait olmayışı	62	31,8	49	32,7	,030	.864
Kaynak eksikliği (örn; yazıcı, tablet)	67	34,4	41	27,3	1,964	.163
Net olmayan ödev talimatı	53	27,2	24	16	6,112	.013*
Sizin konuyla ilgili bilgi eksikliğiniz	67	34,4	41	27,3	1,964	.163
Sizin fazla vaktinizin olmaması	60	30,8	42	28	,312	.576
Diğer aile üyeleri tarafından dersin bölünmesi	52	26,7	32	21,3	1,309	.253
Çocukların odaklanma / ilgi eksikliği	56	28,7	36	24	,965	.326

Not: * = $p \leq 05$; ** = $p \leq 01$; *** = $p \leq 001$.

Karşılaşılan zorlukların diğer demografik özellikler arasında anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenme için yapılan analiz sonuçları Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10’da yer alan analiz sonuçları incelendiğinde uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan zorluklar içinden sadece “Ev ortamının müsait olmayışı” seçeneğinin çocukların cinsiyetleri açısından dağılımı anlamlı farklılık göstermiştir [$X^2 (sd=1, n=350) = 4,506, p \leq 0,05$]. Seçeneğin dağılımları incelendiğinde kız çocukları ebeveynlerinin %38’si evin müsait olmamasından kaynaklı zorluk yaşadığını ifade ederken bu oran erkek çocuk ebeveynleri arasında %27,4 olarak belirlenmiştir.

Yaşanılan zorlukların çocuğun tek ya da çoklu yetersizlikten etkilenmiş olma durumu açısından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan analiz sonuçları göre sadece “yetersiz zaman” seçeneğinin dağılımında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa ulaşılmıştır [$X^2 (sd=1, n=350) = 6,407, p \leq 0,05$]. Seçeneğe ilişkin dağılım oranları incelendiğinde tek yetersizlik etkilenmiş çocuk ebeveynlerinin %23,5’i zamanın yetersiz olduğunu ifade ederken, çoklu yetersizlikten etkilenmiş çocuk ebeveynlerinde bu oran %12,1 olarak elde edilmiştir.

Çocukların karşılaştığı zorluklar arasında, çocuğun kendi bilgisayar/tabletine sahip olup olmaması açısından farklılık gösteren tek seçenek “ebeveynin konuyla ilgili bilgi eksikliği” seçeneği olmuştur [$X^2 (sd=1, n=350) = 9,296, p \leq 0,05$]. Çocuğun kendi bilgisayar/tableti olan ebeveynlerin %22,5’i kendi bilgi eksikliğinden kaynaklı zorlandıklarını ifade ederken, çocuğunun bilgisayar/tableti olmayan ebeveynlerde bu oran %38’e yükselmektedir.

Covid-19 sürecinde sunulan uzaktan eğitimde çocukların karşılaştıkları zorlukların yine çocukların bilgisayar/tableti yardımsız kullanabilme durumu açısından gerçekleştirilen analiz sonuçlarında sadece “net olmayan ödev talimatı” seçeneğinde anlamlı farklılık elde edilmiştir [$X^2 (sd=1, n=350) = 6,112, p \leq 0,05$]. İfade edilen zorluğa ilişkin dağılımlar incelendiğinde bilgisayar/tableti yardımsız olarak kullanabilen çocuk ebeveynlerinin %16’sı zorluk yaşadığını ifade ederken bilgisayar/tableti yardımsız kullanamayan çocuk ebeveynlerinin %27,2’si ödev talimatlarının net olmamasın dolayı zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

4.3.4 Uzaktan eğitimin daha yararlı olması için getirilen öneriler bağlamında karşılaştırmalar

Covid-19 sürecinde sunulan uzaktan eğitimin daha yararlı olması için ebeveynlerin önerilerine başvurulmuştur. Yine birden fazla seçenek işaretlenebilen

maddenin analizinde her seçenek kendi içinde ayrı ayrı karşılaştırılmıştır. Sunulan önerilerin çocuklara ilişkin demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için gerçekleştirilen analiz sonuçları Tablo 4.11’de yer almaktadır.

Tablo 4.11’de sunulan karşılaştırma sonuçları incelendiğinde ebeveynlerin uzaktan eğitimin daha yararlı olması için sundukları önerilerinin çocuklarının; cinsiyeti, etkilendikleri yetersizlik sayısı, kendine ait bilgisayar/tabletinin olup olmaması ve yetersizlikten etkilenme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

İstatistiksel olarak anlamlı farklılığa sadece çocuğun bilgisayar/tableti yardımsız olarak kullanıp kullanamamasına göre ve sadece bir seçenekte ulaşılmıştır. “Esnek çalışma saatleri” önerisinde bilgisayar/tableti yardımcı ve yardımsız kullanabilen çocukların ebeveynleri arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir [$X^2 (sd=1, n=350) = 6,668, p \leq .05$]. Anlamlı farklılığa ilişkin seçenek dağılımları incelendiğinde çocuğu yardımsız olarak bilgisayar/tablet kullanabilen ebeveynlerin %31,3’ü esnek çalışma saatlerinin daha yararlı olacağını bildirmiştir. Bu oran çocuğu yardımsız olarak bilgisayar/tablet kullanamayan çocuk ebeveynlerinde %43,6’ya yükselmektedir. Farklı bir ifade ile uzaktan eğitim hizmetlerinin daha yararlı olması için bilgisayar/tablet kullanımında yardıma ihtiyaç duyan çocukların ebeveynleri, yardımsız bilgisayar/tablet kullanabilen çocuk ebeveynlerine kıyasla esnek çalışma saatleri önerisine daha fazla ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.11. Uzaktan Eğitimde Daha Yararlı Olması İçin Verilen Öneriler Bağlamında Karşılaştırmalar

Madde 41. Uzaktan eğitimin daha yararlı olması için getirilen öneriler								
Cinsiyet	Kız (171)		Erkek (179)		<i>ki-kare</i>	<i>p</i>		
Seçenekler	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%				
Esnek çalışma saatleri	61	35,7	70	39,1	,440	.507		
Finansal destek	59	34,5	64	35,8	,060	.806		
Evde eğitim için daha uygun destek	85	49,7	82	45,8	,533	.466		
Daha fazla ev-okul iletişimi	50	29,2	61	34,1	,945	.331		
Yüz yüze eğitime geçildikten sonra telafi derslerinin yapılması	52	30,4	59	33	,263	.608		
Etkilenilen yetersizlik sayısı	Tek Yetersizlik (234)		Çoklu Yetersizlik (116)		<i>ki-kare</i>	<i>p</i>		
Seçenekler	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%				
Esnek çalışma saatleri	91	38,9	40	34,5	,643	.423		
Finansal destek	81	34,6	42	36,2	,086	.769		
Evde eğitim için daha uygun destek	108	46,2	59	50,9	,689	.406		
Daha fazla ev-okul iletişimi	79	33,8	32	27,6	1,356	.243		
Yüz yüze eğitime geçildikten sonra telafi derslerinin yapılması	76	32,5	35	30,2	,190	.663		
Kendine ait bilgisayar/tableti var mı?	Hayır (208)		Evet (142)		<i>ki-kare</i>	<i>p</i>		
Seçenekler	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%				
Esnek çalışma saatleri	83	39,9	48	33,8	1,341	.247		
Finansal destek	74	35,6	49	34,5	,042	.837		
Evde eğitim için daha uygun destek	99	47,6	86	47,9	,003	.957		
Daha fazla ev-okul iletişimi	74	35,6	37	26,1	3,532	.060		
Yüz yüze eğitime geçildikten sonra telafi derslerinin yapılması	70	33,7	41	28,9	,891	.345		
Bilgisayar/tableti yardimsız kullanabiliyor mu?	Hayır (195)		Evet (155)		<i>ki-kare</i>	<i>p</i>		
Seçenekler	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%				
Esnek çalışma saatleri	85	43,6	45	31,3	6,668	.010*		
Finansal destek	65	33,3	57	38	,808	.369		
Evde eğitim için daha uygun destek	94	48,2	69	46,8	,165	.684		
Daha fazla ev-okul iletişimi	67	34,4	41	26,3	1,946	.163		
Yüz yüze eğitime geçildikten sonra telafi derslerinin yapılması	64	32,8	43	28,7	,684	.408		
Yetersizlikten etkilenme düzeyi	Hafif (110)		Orta (185)		Ağır ve Çok Ağır (55)		<i>ki-kare</i>	<i>p</i>
Seçenekler	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%		
Esnek çalışma saatleri	40	36,4	68	36,8	23	41,8	,541	.763
Finansal destek	47	42,7	56	30,3	20	36,4	4,739	.094
Evde eğitim için daha uygun destek	53	48,2	91	49,2	23	41,8	,937	.626
Daha fazla ev-okul iletişimi	40	36,4	56	30,3	15	27,3	1,777	.411
Yüz yüze eğitime geçildikten sonra telafi derslerinin yapılması	43	39,1	51	27,6	17	30,9	4,249	.119

Not: * = $p \leq 05$; ** = $p \leq 01$; *** = $p \leq 001$

5. TARTIŞMA

Araştırma kapsamında katılımcı ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde 7-12 yaş aralığında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarına sağlanan uzaktan eğitime ilişkin görüşleri arasından seçilen; Covid-19 salgını sürecinde sağlanan uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar verimli olup olmaması, Covid-19 salgını sürecinde sağlanan uzaktan eğitimin düzenli olup olmaması sorularına yanıtlar aranmıştır. Diğer bir taraftan ise uzaktan eğitim sırasında çocukların karşılaştığı zorluklar, uzaktan eğitimin daha yararlı olması için getirilen öneriler başlıklarına ilişkin sonuçlara bakılmıştır. Bu araştırma maddeleri yine çocuklara ilişkin olarak belirlenmiş olan demografik özellikler açısından karşılaştırılmıştır. Ele alınan demografik özellikleri ise; cinsiyet, yetersizlikten etkilenme düzeyi (hafif- orta-ağır ve çok ağır), yetersizlik sayısı (tek ve çoklu yetersizlik), kendine ait bilgisayar/tablet olup olmama durumu ve bilgisayar/tableti yardımsız kullanabilme becerisi şeklindedir.

Katılımcıların Covid-19 salgın sürecine ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların tamamına yakınının Covid-19 ile ilgili; bulaşma yollarını, belirtilerini ve korunma yollarını %90 ve üzeri oranda bildikleri görülmektedir. Ayrıca Covid-19 salgın sürecine ilişkin dikkat edilen tedbirler incelendiğinde benzer şekilde katılımcıların çok büyük bir kısmının; ellerin sık sık yıkanması, maske kullanımı ve sosyal mesafeyi koruma gibi davranışları uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak çok yüksek oranda Covid-19 sürecine ilişkin farkındalığa sahip olan ve gerekli tedbirlere özen göstermeye çalışan katılımcı ebeveynler süreç içerisinde çok az kişiyle görüştiklerini ve sosyal izolasyona dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Yapılan araştırmaya benzer olarak başka çalışmanın bulgularında da ebeveynler salgınla ilgili uyarıları dikkate alarak kurallara uyduklarını ifade etmişlerdir (Özyürek, ve Çetinkaya, 2021). Kwok ve arkadaşlarının (2020) Hong Kong'da 1715 katılımcı ile gerçekleştirdikleri araştırmanın sonuçlarına göre insanların Covid-19 sürecinin getirdiği yüksek risk karşısında kişisel hijyen, seyahatten kaçınma ve sosyal mesafe önlemlerini benimsediği sonucuna ulaşılmıştır. Geniş çapta benimsenen bireysel ihtiyati tedbirler, hükümet önlemleriyle birleştiğinde, toplumsal bilinçlenmenin artmasına katkı sağlamıştır. Covid-19'dan korunmak için önerilen önleyici tedbirler sosyal medya, televizyon gibi etkili iletişim kanalları kullanılarak ebeveynlere duyurulmuştur. Bu bilgiler

ışığında Covid-19 salgın sürecinde topluma doğru, anlaşılır, kolay erişilebilir bilgiler aktarıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Ebeveynlerin Covid-19 salgın sürecinde yürütülen uzaktan özel eğitim hizmetlerine ilişkin görüşlerine yönelik cevaplarında ise; salgın sürecinde yüzyüze eğitim dönemine kıyasla çocuklarının eğitimine daha fazla destek verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum ebeveyn ve çocuk etkileşimine yansımıştır. Böylece ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu eskiye kıyasla çocukları ile daha fazla vakit geçirdiklerini bildirmişlerdir. Covid-19 salgın sürecinde hem çocukla geçirilen vakitte hem de çocukların derslerine olan destekte ciddi oranda bir artış görülmesine rağmen aile üyelerinin salgın sürecinde yaşananlardan dolayı aile içi ilişkilerde bir olumsuz etki yaşadıkları görülmektedir. Ebeveynlerin öğretmen rolü üstlenmelerinin (Özata ve Karip, 2017) ve anne-babalık rollerinin değişmesinin ebeveynlerin psikolojileri üzerinde olumsuz etkilere neden olduğu ifade edilmektedir (Salman, 2020; Başaran ve Aksoy, 2020). Çocukların öğrenme düzeyleri, uzaktan eğitimin ekonomik yük getirileri, bakım için ayrılan süredeki artış, uygun ortam koşullarının oluşturulamaması gibi seçenekler genellikle katılımcıların üçte bir ile dörtte birinde yaşanan endişeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Greenway ve Eaton-Thomas (2020) tarafından yürütülen araştırmada Birleşik Krallık'tan özel gereksinimli çocuğa sahip 248 ebeveyn, aldıkları destekler ve uzaktan eğitimle ilgili düşünceleri hakkında 49 soruluk bir anket cevaplamışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre ebeveynler, Covid-19 sürecinin diğer aile üyeleriyle ilişkileri üzerindeki olumsuz etkilerden bahsetmiştir. Bu sonuç mevcut araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Özyürek ve Çetinkaya (2021)'in gerçekleştirdikleri çalışmada, Covid-19 salgın sürecinin aile yaşantısı ve ebeveyn-çocuk etkileşimlerine etkisini incelemek amaçlanmıştır. Çevrimiçi olarak kendilerine ulaşılabilen 164 ebeveyn den oluşan katılımcıların görüşleri anket formuyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda, Covid-19 salgın sürecinin aile içi ilişkilere hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu ifade edilmiştir. Ailelerin çocuklarına ve kendilerine daha çok vakit ayırdıkları, endişelerini çocuklarına yansıtılmaya çalıştıkları belirlenmiştir. Çocukların ise evde, aile bireyleriyle olmaktan memnun oldukları, uyum problemi yaşasalar da uzaktan eğitime katıldıkları belirlenmiştir. Ebeveynler hastalık ve ölüm gibi duyguları yaşadıkları ve okulun yaşamlarındaki önemini daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir. Neece ve arkadaşlarının (2020) yaptığı araştırmada Covid-19 sürecinin dilsel ve

sosyoekonomik açıdan etkilerini incelemek üzere Kaliforniya ve Oregon'da yaşayan özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip 77 tane ebeveynin görüşlerini incelemiştir. Ebeveynler, Covid-19 salgınının etkisi, çocuklarına yönelik verilen hizmetler, sürecin olumlu veya olumsuz yönleri, süreçle başa çıkma ve Covid-19 salgınının uzun vadeli etkileri hakkındaki görüşlerine yönelik beş görüşme sorusuna yanıt vermiştir. Araştırma sonuçlarına göre birçok ebeveyn, Covid-19 sürecininin çocukları ile daha fazla zaman geçirmek ve aile ilişkilerini geliştirmek gibi beklenmedik olumlu yönleri olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin neredeyse hepsi, evde rutinler oluşturmak, çocuklarının gelişimini desteklemek için aktiviteler yapmak gibi olumlu başa çıkma stratejileri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç ise Covid-19 salgın sürecinin aile ilişkileri üzerinde farklı etkileri olduğunu göstermektedir. Covid-19 salgın sürecinin ebeveynler üzerindeki olumsuz etkisinin sebebi olarak ailelerin gerekli desteklere ulaşamaması, uzaktan eğitime hazırlık sürecinin yeterince yapılamaması, iş ve aile yaşamını dengelemede yaşanan zorluklar gibi sebepler gösterilebilir.

Ebeveynler uzaktan eğitim ile sunulan özel eğitim hizmetlerinin yüz yüze eğitimde olduğu gibi düzenli olduğunu ifade etmişlerdir. Ebeveynler salgın sürecinde çocukları ile ilgili sorunlarda öğretmene ulaşabildiğini, öğretmenlerin Covid-19 salgını süreci hakkında bilgi paylaşımında bulduklarını ifade etmişlerdir. Çocuklar düzenli olarak öğretmenler tarafından değerlendirilip izlense dahi uzaktan eğitimin getirdiği dezavantajlardan kaynaklı olarak çocuklarda gerileme yaşandığı ebeveynler tarafından bildirilmektedir. Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla daha az verimli olduğunu belirtmişlerdir. Alanyazına bakıldığında ise bu durumla ilgili farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan bir çalışmadaki ilkökul öğrencileri Covid-19 salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetlerinde herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir (Yurtbakan ve Akyıldız, 2020). Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim yoluyla eğitimlerine devam etmek durumunda kalan orta ve ağır düzey OSB'li ergen öğrencilerin ebeveynlerinin görüşlerinin araştırıldığı başka bir çalışmada ise ebeveynler, verilen derslerin telafi edilmesi zaman ve mekâna göre yeniden ayarlanarak ödevlerle desteklenmesi konusunda uzaktan eğitimin çocuklarına fayda sağladığını belirtmişlerdir (Çetin ve Ercan, 2021). Ancak farklı zaman ve alanlarda yapılan çeşitli araştırma sonuçlarına göre ise ebeveynlerin,

uzaktan eğitimin maliyetinin yüksek olması, öğrencilerin kullandığı internetin bağlantısının kesilmesi gibi sorunlar yaşanması, okullardan düşük düzeyde destek gelmesi ve uzaktan eğitimin hem çocuklar hem de ebeveynler üzerindeki genel olumsuz etkileri olması nedeniyle uzaktan eğitimin verimli olmadığını ifade etmektedirler (Bolliger ve Wasilik, 2009; İşman, 2005; Özyürek vd ., 2016; Sarı ve Nayır, 2020, Thorell vd., 2020). Bu sonuçlar uzaktan eğitimin, derslerin telafisinin yapılmasına olanak sağlaması, eğitim saatlerinin esnek olması gibi avantajlarının olmasına rağmen; teknolojik alt yapı eksikliği, çocukların kendilerine ait bilgisayar/tabletinin olmaması, ebeveynlerin teknolojik aletleri kullanmadaki yetersizliği sebebiyle verimli olmadığını göstermektedir.

Covid-19 salgını sürecinde sağlanan uzaktan eğitim hizmetlerine bilgisayar/tablet kullanarak erişen çocuklar çoğunlukla ebeveyn denetiminde katılmışlardır. Ulaşılan bulgular çerçevesinde uzaktan eğitim esnasında ebeveynlerin çocukları denetim sıklıkları ele alınacak olursa en yüksek cevap seçeneğinin çoğunlukla ya da her zaman seçeneği olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin eğitimin verimliliğine ilişkin belirttikleri görüşlere göre çocuklarının cinsiyetleri, yetersizlikten etkilenme düzeyleri ve etkilenilen yetersizlik sayısı açısından bir farklılık bulunamamıştır. Çocuğun kendine ait bilgisayar/tableti olmayan ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu uzaktan eğitimi verimli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Bilgisayar/tableti yarımsız kullanamayan çocuk ebeveynleri, sunulan uzaktan eğitim hizmetlerinin yüz yüze eğitim kadar verimli olmadığını ifade etmişlerdir. Farklı bir ifade ile hem çocuğun kendisine ait bilgisayar/tabletinin olması hem de bilgisayar/tableti yarımsız olarak kullanabilen çocukların ebeveynleri sunulan uzaktan eğitim hizmetlerini daha verimli bulmuşlardır. Covid-19 salgını sürecinde ev ortamındaki aile yaşantılarına ilişkin görüşlerini incelemek için yapılan bir araştırmada 26 ebeveynin görüşleri alınmıştır. Benzer şekilde bu araştırmanın sonuçlarında da ebeveynler her öğrencinin bilgisayar/tablet gibi eğitim amaçlı kullanılacak materyallere ve bunları kullanma konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmamalarının süreci zorlaştıran durumlardan olduğunu belirtmişlerdir (Başaran vd., 2020) Yıldız ve Akar Vural (2020) yaptığı araştırmada ise Covid-19 sürecinde internet erişimi olmayan, teknolojik aletleri (bilgisayar, dizüstü, televizyon gibi) bulunmayan, dar gelirli hane çocuklarının uzaktan eğitimden yeterince faydalanamadıkları sonucunu ortaya koymuşlardır. Bu bulgular doğrultusunda çocukların uzaktan eğitim sürecinde kendisine ait

bilgisayarı/tableti olmamasının süreci daha verimsiz hale getirdiği sonucuna ulaşılabilir. Kendisine ait bilgisayar/tableti olsa dahi yardımsız olarak kullanamayan çocuklar için de uzaktan eğitimden alınan verimin azaldığı görülmüştür.

Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim aracılığı ile verilen ödev sayısına ilişkin değerlendirmede ise ödev verilen neredeyse tüm çocukların ödevlerini tamamlarken zorlandıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Uzaktan eğitim sırasında yürütülen benzer çalışmalarda da aynı bulgulara rastlanılmaktadır. Avustralya'da Covid-19 salgını sürecinin özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar, gençler ve aileleri üzerindeki etkisini tespit etmek, karşılanmayan kaynak ve bilgi ihtiyaçlarını belirlemek için yaklaşık 700 kişinin anket üzerinden katılımıyla gerçekleştirilen bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ebeveynler çok fazla etkinlik/ödev gönderildiğini, uzaktan eğitimde gönderilen çalışmaların çocukların düzeyine uygun olmadığını ve çocuk için bireyselleştirilmediğini ifade etmişlerdir (Dickinson ve Yates, 2020). Alanyazında yapılan başka bir araştırma da ise ebeveynler öğretmenin göndermiş olduğu ödevleri çocuğunun yapmaya çalıştığını ancak çocuğa yardımcı olacak bir kişi ya da kaynak olmamasından dolayı çoğu zaman yapamadığını ifade etmişlerdir. Bazı ebeveynler ise bu süreç içerisinde çocuğun tamamen ödevlerden koptuğunu ebeveyn olarak kendilerinin de artık ödevleri takip edemediğini ifade etmişlerdir (Kuş vd., 2021) .

Covid-19 salgını sürecinde çocuğun okulunun herhangi bir çevrimiçi öğretim etkinliği sağlayıp sağlamadığı sorulmuş ve ebeveynlerin büyük bir kısmı okulların öğretim etkinliği sağladığını ifade etmişlerdir. Sağlanan çevrimiçi öğretim etkinliklerinin süresi ve sıklığı ebeveynlerin çoğunu memnun etmiş olsa da sunulan öğretim etkinliğinin içeriği yüksek bir oranda ebeveynlerin memnuniyetini karşılamamıştır. Alanyazında bu görüşleri destekler nitelikte bazı araştırmalarda hazırlanan uzaktan eğitim ders içerikleri öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerine uygun olmadığı için yetersiz olarak değerlendirilmiştir.(Şenol ve Yaşar, 2020) Yine bu sonuçlara benzer olarak başka bir araştırmada ise EBA ve EBA TV içeriklerinin özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu, hazırlanan videoların bireysel farklılıklara hizmet etmede yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Mengi ve Alpdoğan, 2020). Üresin ve arkadaşlarının (2021) yaptığı araştırma sonucuna göre ise ebeveynlerin online içeriklerle ilgili olumlu görüşlerinin olduğu kadar online içeriklerin çocuklarının gelişim seviyelerine

uygun olmadığı yönünde olumsuz görüşleri olanlar da mevcuttur. Ebeveynlerin çoğu okullarından eğitim kaynakları almalarına rağmen, birçok ebeveyn kaynakların rehberliği ve uygunluğundan memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir (Greenway ve Eaton-Thomas, 2020). Bu sonuçlara göre Covid-19 salgınında uzaktan eğitim sürecinde ebeveynler gerekli desteklere ulaşabilseler bile ulaştıkları içeriğin sıklığı, kapsamı ve içeriği konusuna dair olumsuz görüşlerini ifade etmişlerdir.

Ebeveynler Covid-19 salgını süreci öncesinde deneyimlemedikleri uzaktan eğitimle aldıkları özel eğitim hizmetleri ile ilgili birtakım endişeler yaşamışlardır. Olası endişelerin neler olabileceği ebeveynlere sorulmuştur. Ebeveynlerin en çok tercih ettiği seçenek “Çocuğumun ders dışında da bilgisayar/tablet kullanırken geçirdiği süre arttı.” ifadesi olmuştur. Alanyazında yer alan çalışmalarda Covid-19 salgını sürecinde çocukların teknolojik alet kullanımında artış olduğu saptanmıştır (Thorell vd.,2020; Özyürek, A., & Çetinkaya, A. 2021;Yersel vd. 2021). Araştırmalar teknolojik aletlerin aşırı kullanımı ve öğrencilerdeki olumsuz sonuçlarına vurgu yapmaktadır (Erol vd., 2020; Lau vd., 2020; Misirli vd., 2021; Thorell vd., 2020). Çin’deki bazı ebeveynler, uzaktan eğitimin özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için bu sorunu daha da ileri taşıyacağını ifade etmişlerdir (Zhang, 2021). TV gibi uzaktan eğitim yayınlarının bilhassa akademik anlamda başarı seviyesi düşük, öz düzenleme becerileri yeterli seviyede gelişmemiş olan çocukların öğrenmesinde dikkate değer ölçüde yetersiz kalması olasıdır (Kavuk ve Demirtaş, 2021).

Katılımcı ebeveynlerin Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim ile sunulan eğitimin yüz yüze eğitimde olduğu gibi düzenli olup olmadığına ilişkin görüşleri; çocuklarının cinsiyeti, yetersizlikten etkilenme düzeyleri, kendisine ait bilgisayar/tabletinin olup olmaması ve bilgisayar/tableti yardımsız kullanıp kullanamaması açısından değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak ebeveynlerin sunulan eğitimin düzenli olup olmadığına ilişkin ifade ettikleri görüşleri çocuklarının tek ya da çoklu yetersizlikten etkilenmiş olmalarına göre çoklu yetersizlikten etkilenmiş olan çocukların ebeveynleri sunulan eğitimi daha az düzenli bulmuştur. Dickinson ve Yates (2020, s. 2) tarafından yapılan araştırmada uzaktan eğitimle ilgili olarak ebeveynlerin eğitim konusundaki belirsizliklere dikkat çektiği ve çocuklarının kaydettiği ilerlemenin yitirileceğine dair endişelendikleri paylaşılmıştır. Bu bulgulara göre Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip

ebeveynlerin, çocuklarının sahip olduğu yetersizlik sayısı birden fazla olduğunda bakımı için ayrılan süre artacağı için uzaktan eğitime ayıracakları süre azalmış olabilir. Bu nedenle çoklu yetersizliğe sahip çocuğa sahip ebeveynler uzaktan eğitimle ilgili daha düzensiz olduğu görüşünü belirtmiş olabilirler.

Ebeveynlere uzaktan özel eğitim hizmetleri uygulamasında çocuklarının karşılaştıkları zorlukları sorulmuş ve gelen cevaplar incelendiğinde en çok karşılaşılan zorluğun ev ortamının müsait olmayışı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan zorluklar içinden sadece “Ev ortamının müsait olmayışı” seçeneğinde çocukların cinsiyetleri açısından incelendiğinde kız çocukları ebeveynleri evin müsait olmamasından kaynaklı zorluk yaşadığını ifade etmişlerdir. Yapılan bir araştırmada öğrencilerin yaşadığı konutlar uzaktan eğitimleri sırasında ders çalışma imkânları açısından incelendiğinde, hanede bulunan diğer bireyler ile yaşam alanlarını paylaşarak eğitimlerine devam etmek durumunda kaldıkları ve bunun bir dezavantaj olduğu görülmektedir (Pınarcıoğlu vd., 2021). Bu bulgulara göre Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitimle ilgili olarak özel eğitime ihtiyacı olan kız çocuğa sahip ebeveynlerin evin müsait olmamasından kaynaklı zorluk yaşamalarının sebebi sosyoekonomik düzey yapısından kaynaklı bir sonuç olabilir. Ailelerin sosyoekonomik düzeyi düştükçe evde çocuk için özel bir oda ayırmak zorlaşmaktadır Bundan dolayı ebeveynler çocuklarının uzaktan eğitime katılması için uygun ortam sağlamakta zorlanmış olabilirler.

Çocukların karşılaştığı zorluklar arasında, çocuğun kendi bilgisayar/tabletine sahip olup olmaması açısından “ebeveynin konuyla ilgili bilgi eksikliği” seçeneğine ilişkin çocuğun kendi bilgisayar/tableti olmayan ebeveynler kendi bilgi eksikliğinden kaynaklı zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Alanyazına bakıldığında ebeveynlerin ve çocukların bilgisayar kullanma becerilerinde yetersizliklerinin olması sorun olarak karşımıza çıkmış ve özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitimini olumsuz etkilemiştir (Guernsey vd., 2020). Dahası odası, bilgisayarı ve bağlantısı olan çocuklar bile uzaktan eğitime erişimde teknik sorunlar yaşamakta veya uzun süre ekran karşısında oldukları için derslere yoğunlaşmamaktadır.(Kuş vd., 2021) Ayrıca ebeveynler kaynak eksikliği ve kendisinin konuyla ilgili bilgi eksikliğinden dolayı da zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Başaran ve Aksoy, 2020). Ebeveynlerin “öğretmen olmak” için gereken yeterli bilgiye sahip olmaması ve sağlanan kaynakların yetersiz olması, destek ve rehberlik konusunda ortaya

çıkan endişeler ışığında şaşırtıcı değildir (Greenway ve Eaton-Thomas, 2020). Covid-19 sürecinde sunulan uzaktan eğitimde çocukların karşılaştıkları zorlukların yine çocukların bilgisayar/tableti yardımsız kullanabilme durumu açısından gerçekleştirilen analiz sonuçlarında sadece “net olmayan ödev talimatı” seçeneğinde bilgisayar/tableti yardımsız kullanamayan çocuk ebeveynlerinin çoğunluğu ödev talimatlarının net olmamasından kaynaklı zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgulara benzer olarak Greenway ve Eaton-Thomas (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynler, uzaktan eğitimde çocuklarına verilen etkinlik ve ödevleri yaptırırken zorlandıklarını, kendilerini yetersiz hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgulara göre Covid-19 salgınında uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar/tablet gibi teknolojik aletleri yardımsız kullanamayan özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynler ödev konusunda yardım ederken daha çok zorlanmışlardır.

Yaşanılan zorlukların çocuğun tek ya da çoklu yetersizlikten etkilenmiş olma durumu açısından farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için yapılan analiz sonuçları göre sadece “yetersiz zaman” seçeneği incelendiğinde tek yetersizlikten etkilenmiş çocuk ebeveynlerinin zamanın yetersiz olduğunu daha fazla ifade etmişlerdir. Andrew ve diğerlerinin (2020) yaptığı araştırmanın bulgularına göre, ebeveynlerin mesaili işlerde veya evden çalıştığı gerçeği göz önüne alındığında, gün içinde uzaktan eğitim için yeterli zamanı sağlayamadıkları tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak tek yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynler normal zamanlarda uzaktan eğitim sürecinde çok yetersizliği olan ebeveynlere göre daha fazla çocuklarıyla ilgilenme durumunda kalmış olabilirler. Uzaktan eğitime kısa sürede geçilmesi, ders saatleri ile ebeveynlerin çalışma saatlerinin çakışması ve ebeveynlerin kendilerini hazırlıksız hissetmesi gibi durumlar göz önüne alındığında ebeveynlerin gün içinde eğitime yeterli zaman sağlayamaması şaşırtıcı değildir (Greenway ve Eaton-Thomas, 2020).

Uzaktan eğitimden daha fazla faydalanabilmek için ebeveynlerin sunacağı öneriler araştırılmıştır. Katılımcı ebeveynler daha uygun desteklere ihtiyaç duyduklarını ve sağlanması gerektiğini; okul-ev ilişkisinin daha fazla olması gerektiğini ve çalışmalar için daha esnek saatlerin ayarlanmasının süreçten sağlanan verimi artıracaklarını ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim hizmetlerinin daha yararlı olması için “esnek çalışma saatleri” önerisinde seçenek dağılımları incelendiğinde çocuğu yardımsız olarak bilgisayar/tablet kullanamayan ebeveynler esnek çalışma

saatleri önerisine daha fazla ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Alanyazında özel eğitim öğretmenlerinin ve özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde verilen eğitime ilişkin görüşlerini incelenmek için yapılan bir araştırmada bu bulgulara benzer olarak ebeveynler, öğretmenlerin kendilerine çocuklarının eğitimlerini nasıl desteklemeleri gerektiği hakkında daha çok bilgi vermeleri, kaynak sağlamaları, gönderdikleri çalışmaları kontrol etmeleri ve uzaktan eğitimi daha verimli hale getirmeleri gerektiği konularında görüş bildirmişlerdir (Şenol ve Yaşar, 2020). Demir ve Kale (2020) tarafından yürütülen bir çalışmada, ebeveynlerin iş yoğunluğu gibi durumlara bağlı olarak uzaktan eğitim sürecini destekleme durumlarının değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Diğer araştırmalara benzer şekilde bu sonuçlara bakarak uzaktan eğitimin daha verimli hale gelmesi için ebeveynler ev-okul ilişkisinin artması gerektiğini ifade etmişlerdir. Diğer araştırma sonuçlarından farklı olarak yardımsız bilgisayar/ tablet kullanamayan çocuk ebeveynleri esnek çalışma saatleri önerisine daha fazla ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda olarak uzaktan eğitim sırasında tek başına teknolojik alet kullanamayan özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ebeveynlerinin eğitim için daha fazla vakit harcaması gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmanın bulgularına göre ebeveynler Covid-19 salgın sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarıyla çok daha fazla vakit geçirmişlerdir. Ebeveynler bu durumun aileleri üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Uzaktan özel eğitim hizmetleriyle ilgili olarak aldıkları eğitimin düzenli olduğunu ifade etmişlerdir fakat çocukların öğrenme düzeylerinin farklı olması, ekonomik yük getirileri, bakım için ayrılan süredeki artış gibi sebeplerden dolayı uzaktan eğitimin verimli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda uzaktan özel eğitim hizmetleriyle ilgili olarak öğretim etkinliklerinin süresi ve sıklığı ebeveynlerinin çoğunluğunu memnun etmiş olsa da sunulan öğretim etkinliğinin içeriği birçok ebeveyi memnun etmemiştir. Bu bulgu alanyazında ki diğer araştırmaları destekler niteliktedir.

Araştırma sonucunda uzaktan özel eğitimle ilgili olarak ebeveynlerin yaşadıkları zorluklar; ödevleri tamamlamadaki zorluklar, ebeveynin konuyla ilgili bilgi eksikliği, uygun olmayan ev ortamı ve yetersiz zaman başlığı altında toplanmıştır. Covid-19 salgını sürecinde uzaktan özel eğitim hizmeti alan özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar çoğunlukla ebeveyn denetiminde derslere

katılabilmişlerdir. Bu sonuçla bağlantılı olarak kendisine ait bilgisayar/tableti olmayan özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ebeveynleri ise konuyla ilgili bilgi eksikliği yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Kendisine ait bilgisayar/tableti olmayan, yardımsız bilgisayar/tablet kullanamayan özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ebeveynleri uzaktan eğitimi verimli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgularla ilgili alanyazında çok fazla araştırma sonucuna ulaşamadığı için önemli olduğu düşünülmektedir. Yine benzer şekilde ev ortamının müsait olmayışı görüşüne de yönelik araştırdığımız kadarıyla başka bir bulguya ulaşılmamıştır.

Araştırma kapsamında özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlerin Covid-19 salgını sürecinde aldıkları eğitimden daha fazla yararlanmak için sunacağı öneriler araştırılmıştır. Katılımcı ebeveynler daha uygun desteklere ihtiyacı olduğunu, okul-ev ilişkisinin daha fazla olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çalışmalar için daha esnek saatlerin ayarlanmasının süreçten sağlanan verimi artıracaklarını ifade etmişlerdir. Esnek çalışma saatleri önerisiyle ilgili olarak seçenek dağılımları incelendiğinde çocuğu yardımsız olarak bilgisayar/tablet kullanamayan çocuk ebeveynleri esnek çalışma saatleri önerisine daha fazla ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu bulguların uzaktan eğitim sürecinin özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynleriyle ilgili yapılacak gelecek çalışmalarda yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Alana önemli katkılar getireceği düşünülmesine rağmen araştırmanın sınırlılıkları da mevcuttur. Araştırma için anket çalışmasına katılan 7 farklı ilden 350 ebeveyne ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan ebeveynlerin özel eğitime ihtiyacı olan çocukları 7-12 yaş aralığındadır. Anket online yapıldığı için dijital okuryazarlığı olan ebeveynler katılabilmişlerdir. Anket sorularına ebeveynlerin içtenlikle cevap verdiği varsayılmaktadır.

Araştırma yukarıda bahsedilen sınırlılıklara rağmen, Covid-19 sürecinde sürdürülen özel eğitime ihtiyacı olan ebeveynlerin uzaktan eğitimle ilgili görüşlerini detaylı bir anketle inceleyen ilk çalışma olması açısından önemli görülmektedir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ve alana kazandırılan çalışma için geliştirilen Covid-19 UEGÖEG anketi ile gelecekteki çalışmalara katkı sunabileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırma sonuçları, uzaktan özel eğitim hizmetlerinin verimli olmadığı, kendisine ait bilgisayar/tableti olmayan ve tek başına bilgisayar/tablet kullanmayan özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlerin görüşlerine dikkat çekmesi açısından önem taşımaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarına sağlanan uzaktan eğitime ilişkin ebeveynlerin görüşlerini belirlemeyi hedefleyen araştırmanın bu kısmında, araştırma sonuçları ve gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler yer almaktadır.

6.1 Sonuç

Bu araştırmada Covid-19 salgını sürecinde 7-12 yaş arası özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ebeveynlerinin uzaktan eğitimle ilgili görüşleri incelenmiştir. Araştırma için Türkiye'nin yedi farklı ilinden 350 tane ebeveyne ulaşılmıştır. Covid-19 salgını sürecinde sağlanan uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar verimli olup olmaması, Covid-19 salgını sürecinde sağlanan uzaktan eğitimin düzenli olup olmaması, uzaktan eğitim sırasında çocukların karşılaştığı zorluklar, uzaktan eğitimin daha yararlı olması için getirilen öneriler gibi başlıklara yönelik ebeveynlerin görüşlerini tespit etmek üzere veriler toplanmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilen Covid-19 sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri Anketi'dir. Verilerin analizinde her bir maddeye ilişkin betimsel istatistikler verilmiş ayrıca katılımcıların demografik özellikleri kapsamında ele alınan karşılaştırmalarda ki-kare analizleri kullanılmıştır.

Yardımsız bilgisayar/tablet kullanabilen çocukların ebeveynlerinin %44,7'si sunulan uzaktan eğitim hizmetlerinin yüz yüze eğitim kadar verimli olduğunu ifade etmiştir. Çoklu yetersizlikten etkilenmiş çocuk ebeveynlerinde %40,5'i sunulan uzaktan eğitimi düzenli olmadığını ifade etmiştir.

Kız çocuğuna sahip ebeveynlerin %38'si evin müsait olmamasından kaynaklı zorluk yaşadığını ifade etmişlerdir. Tek yetersizlikten etkilenmiş çocuk ebeveynlerinin %23,5'i zamanın yetersiz olduğunu ifade ederken, çocuğun kendi bilgisayar/tableti olmayan ebeveynlerin %38'i kendi bilgi eksikliğinden kaynaklı zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bilgisayar/tableti yardımsız kullanamayan çocuk ebeveynlerinin %27,2'si ödev talimatlarının net olmamasından dolayı zorluk yaşadıklarına dikkat çekmişlerdir Çocuğu yardımsız olarak bilgisayar/tablet kullanamayan ebeveynlerin %43,6'sı esnek çalışma saatlerinin daha yararlı olacağını bildirmiştir.

Araştırma sonuçlarının; Covid-19 salgın sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynlerin uzaktan eğitimle ilgili görüşleri, yaşadığı zorluklar ve daha yararlı hale gelmesi için ebeveynlerin sunduğu öneriler yönüyle önem taşıdığı düşünülmektedir.

6.2 Öneriler

Bu araştırmadan edinilen bulgular doğrultusunda, gelecekteki araştırma ve uygulamalar için geliştirilen öneriler şu şekildedir:

- **Uygulamaya yönelik uygulamalar:**

1. Ebeveynlere yönelik olarak salgın vb kriz süreçlerinde evde çocuklarıyla geçirdikleri vaktin daha verimli olması için aile eğitimleri düzenlenebilir.
2. Ebeveynlere özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarının eğitim süreçlerine yardımcı olabilmeleri için bilgisayar/tablet kullanımıyla ilgili dijital okuryazarlık eğitimi verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.
3. Covid-19 salgın sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara yönelik sağlanan uzaktan eğitimin zenginleştirilerek daha etkili kullanılması sağlanabilir.
4. Covid-19 salgın sürecinin özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ebeveynleri üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak amacıyla projeler üretilebilir.
5. Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitimin yönelik salgın vb durumlar için stratejik planlamalar yapılabilir.
6. Uzaktan eğitimin verimli olması için Türkiye genelinde internet alt yapısı ve erişim için çalışmalar artırılabilir.

- **Gelecekteki Araştırmalara Yönelik Öneriler**

1. Bu araştırma özel eğitime ihtiyacı olan 7-12 yaş arasındaki çocukların ebeveynlerinin katılımıyla yapılmıştır. Farklı yaş gruplarındaki çocukların görüşleri incelenebilir.
2. Covid-19 salgın sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara yönelik sürdürülen uzaktan eğitimle ilgili babaların görüşleri incelenebilir.
3. Covid-19 salgın sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara yönelik sürdürülen uzaktan eğitimle ilgili nitel araştırmalar yapılabilir.

7. KAYNAKLAR

- A. & Sevilla, A. (2020). Learning During the Lockdown: Real Time Data on Children's Experiences During Home Learning (IFS Briefing Note BN288). The Institute for Fiscal Studies. Retrieved on 28 June 2020 from https://www.ifs.org.uk/uploads/Edited_FinalBN288%20Learning%20during%20the%20lockdown.pdf
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı <https://ailevecalisma.gov.tr/media/14384/bueltena%C4%9Fustos2019.pdf> Erişim tarihi:05.05.2021
- Aiken, L. R. (1997). *Questionnaires and inventories: Surveying opinions and assessing personality*: Wiley.
- Aishworiya, R., Kang, Y. Q. J. J. o. A., & Disorders, D. (2020). Including children with developmental disabilities in the equation during this COVID-19 pandemic. 1-4.
- Akbayrak, K., VURAL, G., & Murat, A. J. İ. Ü. E. F. D. (2021). Özel eğitim öğretmenlerinin koronavirüs pandemisi döneminde uzaktan eğitime ilişkin deneyim ve görüşleri. 22(1), 471-499.
- Akbulut, M., Sahin, U., & Esen, A. C. J. J. o. S. S. E. (2020). More than a Virus: How COVID 19 Infected Education in Turkey? , 19, 30-42.
- Akkök, F. (1997). Bayan perşembeler. Ankara: Epsilon Yayınları.
- Ali, K., & Erden, M. K. J. M. E. D. Koronavirüs Hastalığı 2019 Sürecinde Özel Gereksinimli Bireyler 49(1), 1105-1119.
- Alkan, C. (1987). "Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No 157.
- Andrew, A., Cattan, S., Costa-Dias, M., Farquharson, C., Kraftman, L., Krutikova, S., . . . Sevilla, A. (2020). Learning during the lockdown: real-time data on children's experiences during home learning.
- Ardıç, A. (2015). Aile eğitimi uygulama modelleri. A. Cavkaytar (Ed.), Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği içinde (3. Baskı, s. 247-286). Ankara: Vize yayıncılık
- Arslan, K., Ari, A. G., & Kanat, M. H. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Verilen Uzaktan Eğitim Hakkında Veli Görüşleri.
- Asbury, K., Fox, L., Deniz, E., Code, A., & Toseeb, U. (2021). How is COVID-19 affecting the mental health of children with special educational needs and disabilities and their families? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 51(5), 1772-1780.
- Ayaz, E. (2021). İlkokul fen bilimleri dersinin pandemi dönemi uzaktan eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn görüşlerinin incelenmesi.
- Ayda, N. K., Bastas, M., Altınay, F., Altınay, Z., & Dagli, G. J. P. y. r. (2020). Distance education for students with special needs in primary schools in the period of COVID-19 epidemic. 8(3), 43.
- Bakan, P. (2021) Özel Gereksinimli Çocuk Sahibi Annelerin Covid-19 Pandemi Deneyimlerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi] Marmara Üniversitesi

- Baysal, E. A., Gürbüz, O. C. A. K., & İjlal, O. C. A. K. (2020). Covid-19 salgını sürecinde okul öncesi çocuklarının EBA ve diğer uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin ebeveyn görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 185-214.
- Bassetti, M., Vena, A., & Giacobbe, D. R. J. E. j. o. c. i. (2020). The novel Chinese coronavirus (2019-nCoV) infections: Challenges for fighting the storm. *50(3)*.
- Başaran, M., & Aksoy, A. (2020). Anne-Babaların Korona-Virüs (Covid-19) Salgını Sürecinde Aile Yaşantılarına İlişkin Görüşleri.
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E., & Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinin Getirisi Olan Uzaktan Eğitimin Etkililiği Üzerine Bir Çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 179-209.
- Bendová, P., Čecháčková, M., Šádková, L. J. P.-S., & Sciences, B. (2014). Inclusive education of pre-school children with special educational needs in kindergartens. *112*, 1014-1021.
- Bergmann, H. F. J. T. N. E. Q. (2001). "The Silent University": The Society to Encourage Studies at Home, 1873-1897. *74(3)*, 447-477.
- Bogoch, I. I., Watts, A., Thomas-Bachli, A., Huber, C., Kraemer, M. U., & Khan, K. J. J. o. t. m. (2020). Pneumonia of unknown aetiology in Wuhan, China: potential for international spread via commercial air travel. *27(2)*, taaa008.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Bozkurt, A. J. A. U. v. A. D. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *6(3)*, 112-142.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 4. Baskı. Ankara: Pegem Akademi
- Cason, J. J. I. J. o. T. (2009). A pilot telerehabilitation program: Delivering early intervention services to rural families. *1(1)*, 29.
- Cavkaytar, A. (2002). "Ailelerle Birlikte Çalışma" Özel Eğitim, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, No: 756, Eskişehir: 2002.
- Cluver, L., Lachman, J. M., Sherr, L., Wessels, I., Krug, E., Rakotomalala, S., . . . Green, O. J. L. (2020). Parenting in a time of COVID-19. *395(10231)*.
- Çelik, R. R. (2004). Zihin engelli çocuğu olan anne-babaların okulda anne-baba katılımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi:(Bursa ilinde bir araştırma) (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Çetin, Ş., & ERCAN, T. J. A. A. S. B. D. (2021). Otizme sahip ergen öğrencilerin uzaktan eğitim deneyimlerinin ebeveyn aracılığı ile incelenmesi. *3(1)*, 105-121.
- Daniel, J. J. P. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *49(1)*, 91-96.
- Demir, S., & Kale, M. J. E. T. S. (2020). Öğretmen Görüşlerine Göre, Covid-19 Küresel Salgını Döneminde Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi. *15(8)*.
- Demiray, U. ve Adıyaman, Z. (2002). “Kuruluşunun 10. Yılında Açıköğretim Lisesi İle İlgili Çalışmalar Kaynakçası”, 2. Baskı, Eskişehir
- Demirbaş, N. K., & Koçak, S. S. (2020). 2-6 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin bakış açisiyle covid-19 salgın sürecinin değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 328-349.

- Dickinson, H., & Yates, S. (2020). More than isolated: The experience of children and young people with disability and their families during the COVID-19 pandemic.
- Dolmaz, M., & Metin, Ö. (2021). Ebeveynlerin gözüyle Covid-19'un eğitim-öğretim sürecine ve öğrencilerin sosyal hayatlarına etkileri. *International Journal of Social Science Research*, 10(1), 96-121.
- Du Toit, A. J. N. R. M. (2020). Outbreak of a novel coronavirus. *18*(3), 123-123.
- Erdem, R., Ebru, Ü., & ÇAKIROĞLU, O. J. D. E. Ü. B. E. F. D. (2021). COVID-19 Sürecinde Özel Eğitimde Uzaktan Eğitime Yönelik Ebeveynlerin Görüşleri. (52), 465-479.
- Eripek, S. ve Vuran, S. (2008). Zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitimi. G. Akçamete (Edt.), *Özel eğitim* (s. 245-278). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Eripek, S. (2012). Özel Eğitim ve Kaynaştırma Uygulamaları. Süleyman Eripek (Ed). *İlköğretimde Kaynaştırma s(1-17)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Erol, E., Kıbrıslı, O., Ersundu, M. Ç., & Ersundu, A. E. J. C. E. J. (2020). Size-controlled emission of long-time durable CsPbBr₃ perovskite quantum dots embedded tellurite glass nanocomposites. *401*, 126053.
- Fairchild, T. N. ve Henson, F. O. (1993). Engelli Çocuklarda Kaynaştırma Eğitimi. (Çev. Ed. Sezen Ünlü) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Fırat, S. J. Y. Y. L. T., Çukorova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. (2000). Zihinsel ve otistik özürli çocukların annelerinde kaygı, depresyon, aleksitimi ve genel psikolojik değerlendirme.
- Fishbane, L., & Tomer, A. J. B. I. (2020). As classes move online during COVID-19, what are disconnected students to do.
- Foundation, E. T. (2020). Coping with COVID-19: mapping education and training responses to the health crisis in ETF partner countries.
- Frederick, J. K., Raabe, G. R., Rogers, V. R., & Pizzica, J. J. B. a. i. p. (2020). Advocacy, Collaboration, and Intervention: A Model of Distance Special Education Support Services Amid COVID-19. 1-9.
- Fry-Bowers, E. K. J. J. o. p. n. (2020). Children are at risk from COVID-19. *53*, A10.
- Gelişli, Y. (2015). Uzaktan Eğitimde Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları: Tarihçe Ve Gelişim.
- Gilliom, M. E. (1981). Global education and the social studies. *Theory into Practice*, 20(3), 169-173. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/1476970>
- Giunipero, R. (2020). COPING WITH COVID-19-Mapping education and training responses to the health crisis in ETF.
- Glesne, C. (2015). Becoming qualitative researchers: An introduction (5 b.). In: Boston: Pearson Education.
- Greenway, C. W., & Eaton-Thomas, K. J. B. J. o. S. E. (2020). Parent experiences of home-schooling children with special educational needs or disabilities during the coronavirus pandemic. *47*(4), 510-535.
- Grennan, D. J. J. (2019). What is a Pandemic? , *321*(9), 910-910.
- Guernsey, L., Ishmael, K., & Prescott, S. J. N. A. (2020). Online learning in the wake of COVID-19 tips and resources for PreK-12 with equity in mind.

- Güven, E. J. G. Ü. E. B. E., Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi. (2011). Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflarda işbirlikli öğrenmenin müzik öğretimi üzerindeki etkileri.
- Güvercin, D., Kesici, A. E., & Akbaşlı, S. J. A. J. o. E. (2021). Distance education experiences of teacher-parents during the COVID-19. 1-21.
- Hawkins, B. L. J. E. R. (1999). Distributed Learning and Institutional Restructuring. 34(4).
- Heiskanen, N., Alasuutari, M., & Vehkakoski, T. J. B. J. o. S. o. E. (2018). Positioning children with special educational needs in early childhood education and care documents. 39(6), 827-843.
- Hocutt, A. M. J. T. f. o. c. (1996). Effectiveness of special education: Is placement the critical factor? , 77-102.
- Honigsbaum, M. J. T. L. (2009). Pandemic. 373(9679), 1939.
- Houtrow, A., Harris, D., Molinero, A., Levin-Decanini, T., & Robichaud, C. J. J. o. p. r. m. (2020). Children with disabilities in the United States and the COVID-19 pandemic. 13(3), 415-424.
- Huang, C., Wang, Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., . . . Gu, X. J. T. I. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. 395(10223), 497-506.
- İçten, T. J. L., Sayfa. (2006). uzaktan eğitim öğrencileri için web tabanlı çevrimiçi sınav sistemi uygulaması geliştirilmesi. 1.
- İşman, A. J. P. A. Y. (2005). Uzaktan Eğitim Ankara.
- İvrendi, A. B., & Işıkoğlu, N. (2008). Erken çocukluk döneminde çocuğu olan anne ve babaların oyuna yönelik görüşlerinin incelenmesi. Çağdaş Eğitim Dergisi, (355).
- Ingersoll, B., & Berger, N. I. J. J. o. M. I. R. (2015). Parent engagement with a telehealth-based parent-mediated intervention program for children with autism spectrum disorders: Predictors of program use and parent outcomes. 17(10), e227.
- Ivanov, D. (2020). The great leveler: violence and the history of inequality from the stone age to the twenty-first century: by Walter Scheidel, Princeton, NJ, Princeton University Press, 2018, 528 pp.,£ 14.99 (paperback),£ 27.00 (hardcover), ISBN9780691183251. In: Taylor & Francis.
- Kaner, S. J. B. S., Zihin Engelliler ve Eğitimleri. (2009). Aile katılımı ve işbirliği. 352-405
- Kauffman, J. M., Bantz, J., & McCullough, J. (2002). Separate and better: A special public school class for students with emotional and behavioral disorders. Exceptionality, 10(3), 149-170.
- Kaya, A., & Dilekçi, Ü. (2021). Covid-19 salgını sürecindeki acil uzaktan eğitime ilişkin ebeveynlerin algıları: bir metafor analizi çalışması. Trakya Eğitim Dergisi.
- Kaya, Z. (2002). "Uzaktan Eğitim", Pegem A Yayınları, 1. Baskı, Ankara
- Karahan, S., Parlak, Ş. Y., Demiröz, K., Kaya, M., Kayhan, N. J. P. M. S. v. S. Y. İ. M. A. P. E., & DAŞCAN, C. A. S. I. T. C. L. i. t. n. o. A. Y. E. v. D. R. K. S. T. L. Ş. a. Ö. (2021). Annelerin Koronavirüs (COVID-19) Sürecinde Özel Gereksinimli Çocuklarının Problem Davranışları İle Baş Etme Deneyimleri. 79.
- Kavuk, E., & Demirtaş, H. J. E.-U. P. D. (2021). COVID-19 pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitimde yaşadığı zorluklar. 1(1), 55-73.

- Kesim, E. (2010). Uzaktan eğitimde meydana gelen değerler dizisi (paradigma) değişimlerinin öğrenme ekonomisi alanına yansımaları. T. G. Yamamoto, U. Demiray ve M. Kesim (Ed.). içinde Türkiye'de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar (s. 3-25). Ankara: Elif Yayınevi.
- Kılıç, R. (2010). Sunuş. Okullarımızda Neden-Niçin-Nasıl Kaynaştırma: Yönetici, Öğretmen ve Aile Kılavuzu. ss. VII-VIII. Ankara: MEB. Yayınları.
- Kırcaali-İftar, Gönül. Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim. S. Eripek (Ed.) Özel Eğitim. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı. Eskişehir:1998.
- Kırık, A. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. Marmara İletişim Dergisi, 21, 73-94. In.
- Kızır, M. (2018). Ayrık denemelerle öğretimin çevrimiçi sunulan aile eğitim programıyla kazanımının incelenmesi.
- Kızır, M. J. M. S. K. Ü. E. F. D. İnternet Temelli Özel Eğitim Hizmeti Alan Bireylerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi. 8(1), 165-181.
- Koskela, T., Pihlainen, K., Piispa-Hakala, S., Vornanen, R., & Hämäläinen, J. J. S. (2020). Parents' views on family resiliency in sustainable remote schooling during the COVID-19 outbreak in Finland. 12(21), 8844.
- Kuş, Z., Mert, H., & Boyraz, F. J. E. T. K. V. U. (2021). Covid-19 Salgını Süresince Eğitimde Fırsat Eşit (Siz) Liği: Kırsal Kesimdeki Öğretmen Ve Ebeveyn Görüşleri. 11(2), 470-493.
- Kuzu, S. (2011). *Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik tutumları ve öz duyarlılık düzeylerinin karşılaştırılması* Marmara Üniversitesi (Turkey)].
- Kirkwood, T. F. (2001). Our global age requires global education: Clarifying definitional ambiguities. Social Studies, 92(1), 10-15. doi: <https://doi.org/10.1080/00377990109603969>
- Kwok, K. O., Li, K. K., Chan, H. H. H., Yi, Y. Y., Tang, A., Wei, W. I., & Wong, S. Y. S. J. E. i. d. (2020). Community responses during early phase of COVID-19 epidemic, Hong Kong. 26(7), 1575.
- Labrecque, J., & Swanson, S. A. J. C. e. r. (2018). Understanding the assumptions underlying instrumental variable analyses: a brief review of falsification strategies and related tools. 5(3), 214-220.
- Lau, E. Y. H., Lee, K. J. E. E., & Development. (2021). Parents' views on young children's distance learning and screen time during COVID-19 class suspension in Hong Kong. 32(6), 863-880.
- Lee, J. J. T. L. C., & Health, A. (2020). Mental health effects of school closures during COVID-19. 4(6), 421.
- Leinhardt, G., & Pallay, A. (1982). Restrictive educational settings: Exile or haven?. Review of Educational Research, 52(4), 557-578.
- Little, L. M., Wallisch, A., Pope, E., Dunn, W. J. I., & Children, Y. (2018). Acceptability and cost comparison of a telehealth intervention for families of children with autism. 31(4), 275-286.
- Lu, H. J. B. t. (2020). Drug treatment options for the 2019-new coronavirus (2019-nCoV). 14(1), 69-71.

- Mengi, A., & Alpdoğan, Y. J. M. E. D. Covid-19 Salgını Sürecinde Özel Eğitim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Süreçlerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *49(1)*, 413-437.
- Misirli, O., Ergulec, F. J. E., & technologies, i. (2021). Emergency remote teaching during the COVID-19 pandemic: Parents experiences and perspectives. *26(6)*, 6699-6718.
- Moreno, J. M., & Gortazar, L. J. E. f. D. B., Washington, DC: The World Bank. (2020). Schools' readiness for digital learning in the eyes of principals. An analysis from PISA 2018 and its implications for the COVID19 (Coronavirus) crisis response.
- Mshvidobadze, T., Gogoladze, T. J. I. J. o. D., & Systems, P. (2012). About web-based distance learning. *3(3)*, 133-143.
- Mustafa, E. R. O. L., & Ahmet, E. R. O. L. (2020). Koronavirüs pandemisi sürecinde ebeveynleri gözünden ilkökul öğrencileri. *Milli Eğitim Dergisi*, *49(1)*, 529-551.
- Mutluer, T., Doenyas, C., & Genc, H. A. (2020). Behavioral Implications of the Covid-19 Process for Autism Spectrum Disorder, and Individuals' Comprehension of and Reactions to the Pandemic Conditions. *Frontiers in psychiatry*, *11*.
- Narzisi, A. J. B. s. (2020). Handle the autism spectrum condition during Coronavirus (COVID-19) stay at home period: Ten tips for helping parents and caregivers of young children. In (Vol. 10, pp. 207): Multidisciplinary Digital Publishing Institute.
- Neece, C., McIntyre, L. L., & Fenning, R. J. J. o. I. D. R. (2020). Examining the impact of COVID-19 in ethnically diverse families with young children with intellectual and developmental disabilities. *64(10)*, 739-749.
- Nishiura, H., Jung, S.-m., Linton, N. M., Kinoshita, R., Yang, Y., Hayashi, K., . . . Akhmetzhanov, A. R. (2020). The extent of transmission of novel coronavirus in Wuhan, China, 2020. In: Multidisciplinary Digital Publishing Institute.
- Nusser, L. J. E. J. o. S. N. E. (2021). Learning at home during COVID-19 school closures—How do German students with and without special educational needs manage? , *36(1)*, 51-64
- Onyema, E. M., Eucheria, N. C., Obafemi, F. A., Sen, S. Atonye, F. C., Sharma, A., & Alsayed, A. O. (2020). Impact of coronavirus pandemic on education. *Journal of Education and Practice*, *11*, 13. <https://doi.org/10.7176/JEP/11-13-12>.
- Özata, M., & Karip, S. J. H. S. İ. D. (2017). Engelli bireylerin sağlık hizmetleri kullanımında yaşadıkları sorunlar: Konya örneği. *20(4)*, 397-407.
- Özbay, Ö. J. U. E. B. D. (2015). Dünyada ve Türkiye’de uzaktan eğitimin güncel durumu. (5), 376-394.
- Özer, M. J. K. E. J. (2020). Türkiye’de COVID-19 Salgını Sürecinde Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Atılan Politika Adımları Educational Policy Actions by the Ministry of National Education in the times of COVID-19. *28(3)*, 1124-1129.
- Özkoçak, V., Koç, F., & Gültekin, T. J. E. T. S. (2020). Pandemilere Antropolojik Bakış: Koronavirüs (Covid-19) Örneği. *15(2)*.
- Özyürek, A., & Çetinkaya, A. (2021). COVID-19 pandemi döneminde aile ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin incelenmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *18(1)*, 96-106.
- Özyürek, M. J. T. E. B. D. (2008). Nitelikli öğretmen yetiştirmede sorunlar ve çözümler: Özel eğitim örneği. *6(2)*, 189-226.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd Ed.). Thousand Oaks, Calif : Sage Publications, Inc

- Petretto, D. R., Masala, I., & Masala, C. J. E. S. (2020). Special educational needs, distance learning, inclusion and COVID-19. In (Vol. 10, pp. 154): Multidisciplinary Digital Publishing Institute.
- Pınarcıoğlu, N. Ő., Kanbak, A., & Önver, M. Ő. J. M. S. B. (2021). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Kırsal-Kentsel Ve Sosyo-Ekonomik Farklılıkların Uzaktan Eğitime Etkisi. *1*(23), 28-48.
- Ren, J., Li, X., Chen, S., Chen, S., & Nie, Y. J. F. i. p. (2020). The influence of factors such as parenting stress and social support on the state anxiety in parents of special needs children during the COVID-19 epidemic. *11*, 3413.
- Ren, L.-L., Wang, Y.-M., Wu, Z.-Q., Xiang, Z.-C., Guo, L., Xu, T., . . . Li, X.-W. J. C. m. j. (2020). Identification of a novel coronavirus causing severe pneumonia in human: a descriptive study. *133*(9), 1015.
- Sardohan Yıldırım, A. E. (2017). Aile merkezli eğitim modeli ile çoklu yetersizliğe sahip çocuğu olan ailelerin güçlendirilmesi sürecinin incelenmesi.
- Sarı, O. T. (2003). 6-9 Yaş zihin engelli çocukların annelerine özbakım ve bazı temel becerileri kazandırmak için bir eğitim etkinliği. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Saylan, G. ve Pekçağlıyan, N. (2002). Sınıf ve Okul Ortamına Uygun Olmayan Davranışların Azaltılmasında Sınıf Öğretmeni ve Akranlara Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi İşlem Sürecinin Öğretimine Yönelik Kaynaştırma Destek Eğitim Programı Uygulama Örneği. XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. 289-298.
- Simonson, M., & Schlosser, L. A. (2009). *Distance education 3rd edition: Definition and glossary of terms*. Iap.
- Smith, T. E., Polloway, E. A., Patton, J. R., & Dowdy, C. A. (2014). Teaching students with special needs in inclusive settings (6th ed.). Boston: Pearson.
- Sönmez, M., Yıldırım, K., & Çetinkaya, F. Ç. J. E. T. S. (2020). Yeni Tip Koronavirüs (SARS-CoV2) Salgınına Bağlı Uzaktan Eğitim Sürecinin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleriyle Değerlendirilmesi. *15*(6).
- Sunagül, S.-B., GENÇ, G. B., Vuran, S., YILDIZ, G., Çelik, S., DİKEN, İ., . . . Diken, Ö. J. A. Ü. E. B. F. Ö. E. D. COVID-19 Salgınında Türkiye'deki Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Ailelerine Yönelik Uzaktan Özel Eğitim Uygulamalarına İlişkin Uzman Bakış Açısı. 1-32.
- Supratiwi, M., Yusuf, M., Anggarani, F. K. J. I. J. o. P., & Education, T. (2021). Mapping the Challenges in Distance Learning for Students with Disabilities during Covid-19 Pandemic: Survey of Special Education Teachers. *5*(1), 11-18.
- Şenol, F. B., & Yaşar, M. C. J. M. E. D. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Öğretmen Ve Ebeveyn Gözünden "Özel Eğitim". *49*(1), 439-458.
- Şişman, M. (2010). Eğitim bilimlerine giriş. Ankara: Pegem Yayınları.
- Tarkoçin, S., Alagöz, N., & Boğa, E. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Pandemi Sürecinde (COVID-19) Davranış Değişiklikleri ve Farkındalık Düzeylerinin Anne Görüşlerine Başvurularak İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(6).
- Thorell, L., Skoglund, C. B., de la Peña, A. G., Baeyens, D., Fuermaier, A., Groom, M., . . . Luman, M. (2020). Psychosocial effects of homeschooling during the COVID-19 pandemic: differences between seven European countries and between children with and without mental health conditions.

- Trzcińska-Król, M. J. I. C. o. S. P. (2020). Students with special educational needs in distance learning during the COVID-19 pandemic—parents' opinions. *29(1)*, 173-191.
- Tuzcuoğlu, N. E. C. L. A., AYDIN, D., & Balaban, S. (2021). Pandemi döneminde okul öncesi dönem çocukları ve annelerinin psikososyal açıdan etkilenme durumunun anne görüşleri doğrultusunda incelenmesi. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *1(1)*, 1-13.
- Uzunçayır, D., & İlhan, E. L. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Özel Gereksinimli Çocukların Fiziksel Aktivite İhtiyaçları: Ebeveyn Görüş Açısıyla Nitel Bir Değerlendirme. *Multidisipliner Bakış*, 181.
- Üresin, E., İlik, Ş. Ş., Arzu, A. N. I. L., & Alicioğlugil, E. Pandemi Döneminde Uzaktan Eğitimin Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ebeveynlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Milli Eğitim Özel Eğitim Ve Rehberlik Dergisi*, *1(2)*, 121-147.
- Verduin, J.R. and Clark, T.A. (1994). "Uzaktan Eğitim: Etkin Uygulama Esasları (Çev: İlknur Maviş)", Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir
- Yalçinkaya, S. (2006). *WEB tabanlı uzaktan eğitim sistemi ve Çukurova Üniversitesi öğretim elemanlarının yatkınlıkları Sosyal Bilimler Enstitüsü*].
- Yersel, B. Ö., Akbaş, A., & Durualp, E. (2021). Pandemi Sürecinde Özel Gereksinimli Çocukların Günlük Yaşam Aktiviteleri. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *8(1)*, 126-145.
- Yıldız, A., & Vural, R. A. J. T. C.-P. A. A. D. R. (2020). Covid-19 pandemisi ve derinleşen eğitim eşitsizlikleri.
- Yurtbakan, E., & Akyıldız, S. J. E. T. S. (2020). Sınıf öğretmenleri, ilkokul öğrencileri ve ebeveynlerin Covid-19 izolasyon döneminde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetleri hakkındaki görüşleri. *15(6)*.
- Zhang, T. J. A. J. o. D. E. (2021). Chinese parents' perception of emergency remote K-12 teaching-learning in China during the COVID-19 pandemic. *16(1)*, 16.
- Zhao, S., Lin, Q., Ran, J., Musa, S. S., Yang, G., Wang, W., . . . He, D. J. I. j. o. i. d. (2020). Preliminary estimation of the basic reproduction number of novel coronavirus (2019-nCoV) in China, from 2019 to 2020: A data-driven analysis in the early phase of the outbreak. *92*, 214-217
- Wang, W., Tang, J., & Wei, F. J. J. o. m. v. (2020). Updated understanding of the outbreak of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) in Wuhan, China. *92(4)*, 441-447..
- WHO (2011). World report on disability. 04.09.2018 tarihinde http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf adresinden indirilmiştir
- World Health Organization. (2020b). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19). Situation report-51*. Erişim adresi: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-Covid-19.pdf?sfvrsn=1ba62e57_10
- World Health Organization. (2016). International classification of diseases (ICD-10). <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2016/en#/F70-F79>
- World Bank. (2020a). Remote learning, distance education and online learning during the COVID19 Pandemic: A resource list by the world bank's edtech team (English). Retrieved on 26 June 2020 from <http://documents.worldbank.org/curated/en/>
- World Bank. (2020b). Educational policies in the COVID-19 pandemic: What can Brazil learn from the rest of the world? Retrieved on 15 June 2020 from <http://pubdocs.worldbank.org/en/511671585947801777/EDUCATIONAL-POLICIES-IN-THE-COVID-19-PANDEMIC-WHAT-CAN-BRAZIL-LEARN-FROM-THE-REST-OF-THE-WORLD.pdf>

8. EKLER

EK-1. Uzman Görüşü Değerlendirme Formu

Değerli Hocam,

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Programı'nda yüksek lisans tez öğrencisiyim. Prof. Dr. Elif SAZAK' ın danışmanlığında “Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocukların Ebeveynlerinin Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Özel Eğitime İlişkin Görüşleri” başlıklı bir çalışma gerçekleştirmekteyim. Araştırmamın amacı, hazırlanan anket ile özel eğitim alan çocukların Covid- 19 sürecinde aldıkları uzaktan eğitimle ilgili olarak ebeveyn görüşlerini tespit etmektir. Bu çalışmada, ebeveynlerin özel eğitim gören çocuklarının uzaktan eğitim deneyimi ve ihtiyaç duyduğu desteğe ilişkin görüşlerini ve ayrıca çocukların Covid-19 sürecinde sınıfının uzaklaştırılması sırasında evde uzaktan eğitim için harcadıkları süre araştırılacaktır. Aynı zamanda hayatımıza giren bir salgın hastalık sonrasında ebeveynlerin bu hastalıkla ilgili görüşleri ve aldıkları bazı tedbirlerde tespit edilecektir. Sizden gelecek değerli görüş ve öneriler doğrultusunda hazırlanan anket üzerinde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Sayın hocam sizden ricamız, hazırladığımız anket maddelerini (a) anlaşılabilirlik (b) konuya uygunluk (c) soruların netliği (d) cevapların netliği (e) ankete eklenmesi ya da anketten çıkarılması gereken bölümlere ilişkin olarak değerlendirmenizdir. Bu bağlamda sunacağımız değerli görüş ve öneriler çalışmanın başarısına büyük katkı sağlayacaktır. Materyallere ilişkin değerlendirmelerinizi doğrudan metin üzerinde renk kodu kullanarak yapabileceğiniz gibi “Değişiklikleri İzle”yi kullanarak da yapabilirsiniz. Materyallere ilişkin olarak görüş ve önerilerinizi 30.08.2021 tarihine kadar gönderebilirsiniz çok seviniriz. Desteğiniz, ilginiz ve zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Saygılarımla...

Yüksek Lisans Öğrencisi H. İlay Köken

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Özel Eğitim Anabilim Dalı

**COVID-19 SÜRECİNDE UZAKTAN EĞİTİMLE GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZEL EĞİTİME İLİŞKİN
AİLE GÖRÜŞLERİ ANKETİ UZMAN GÖRÜŞÜ DEĞERLENDİRME FORMU**

1. BÖLÜM:

Anket maddeleri	Anlaşılır		Konuya Uygun		Soru Net		İstenen Cevap Net		Çıkartılmalı		Düzeltilme Önerisi
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	
A..											

EK-2. COVID-19 UEGÖEG formu

COVID-19 SÜRECİNDE UZAKTAN EĞİTİMLE

GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZEL EĞİTİME İLİŞKİN EBEVEYN GÖRÜŞLERİ

Değerli Ebeveyn,

Bu form Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimle gerçekleştirilen özel eğitime ilişkin görüşlerinizi almak amacıyla Prof. Dr. Elif SAZAK danışmanlığında yürütülecek yüksek lisans tez çalışması için geliştirilmiştir. Bu anket ile Türkiye'nin pek çok ilinden ebeveynlere ulaşılması planlanmaktadır. 7-12 yaş arası özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin bu anketi cevaplaması gerekmektedir.

Çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanır. Anketi yarıda bırakmamanız verilerin bütünlüğü açısından oldukça önemlidir. Ankette hiçbir şekilde isminiz gibi özel bilgilere yer verilmeyecektir. Dolayısıyla anketimize katılmanızın herhangi bir riski bulunmamaktadır.

Sizden anketi gönüllü olarak, özen ve dikkatle doldurmanız rica edilmektedir. Katılımınızla bu bilimsel araştırmaya verilerinizle katkı sağlamış olacaksınız. Bunun yanı sıra çalışmanın sizlere, özel eğitimin uzaktan sürdürülmesi konusunda katkı sunacağı düşünülmektedir.

Lütfen hiçbir soruyu atlamayınız.

Değerli katkınız için teşekkür ederim.

H. İlay KÖKEN

Özel Eğitim Öğretmeni

EBEVEYNE İLİŞKİN DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Çocuğunuzla yakınlık dereceniz nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Anne
- Baba
- Vasi (Amca, hala, teyze, anneanne, babaanne, dede)

2. Yaşınız kaçtır? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 24yaş ve altı
- 25-35
- 36-45
- 46-59
- 60yaş ve üstü

3. Eğitim düzeyiniz nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Önlisans
- Lisans
- Lisansüstü

4. Mesleğiniz nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Tarım
- Gıda
- Otomotiv
- Turizm
- Hizmet
- Gayrimenkul
- Sağlık
- Ulaşım
- Madencilik
- Ulaşım ve lojistik
- Eğitim
- Teknoloji-yazılım
- Diğer: _____

5. Gelir düzeyiniz nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Asgari ücretten az (4250 TL altı)
- Asgari ücret (4250TL)
- İki asgari ücret arası (4250 TL-8500 TL arası)
- 8500 TL ve üstü

6. Çocuk sayınız kaçtır? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 1
- 2
- 3
- 4 ve üstü

7. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimden yararlanan çocuk sayınız? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 1
 2
 3
 4 ve üstü

ÇOCUĞA İLİŞKİN DEMOGRAFİK BİLGİLER

8. Çocuğunuzun yaşı kaçtır? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 7yaş
 8yaş
 9yaş
 10yaş
 11yaş
 12 yaş

9. Çocuğunuzun okul dönemi nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Okul öncesi
 İlkokul
 Ortaokul

Diğer: _____

10. Çocuğunuzun cinsiyeti nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Kız
 Erkek

11. Çocuğunuzun yetersizlik türü nedir? *

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Zihinsel Yetersizlik
- Özel Öğrenme Güçlüğü
- Bedensel Yetersizlik
- Dil ve Konuşma Güçlüğü
- İşitme Yetersizliği
- Görme Yetersizliği
- Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
- Yaygın Gelişimsel Bozukluk
- Üstün ve Özel Yetenek
- Süreğen Hastalık
- Duygu Davranış Bozukluğu
- Otizm Spektrum Bozukluğu

Diğer: _____

12. Çocuğunuzun yetersizlikten etkilenme düzeyi nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Hafif
- Orta
- Ağır
- Çok ağır

13. Çocuğunuzda var olan yetersizlik (engel/özür) sayısı kaçtır? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 1
- 2
- 3
- 4ve üstü

14. Çocuğunuzun ek bir sağlık sorunu var mıdır? *

Yalnızca bir şıkkı işaretlejin.

Evet

Hayır

15. Çocuğunuzun düzenli kullandığı ilaç / cihaz (gözlük, protez, tekerlekli * sandalye, işitme cihazı, vb) var mıdır?

(Cevabımız evet ise alttaki soruya hayır ise diğer soruya geçiniz.) *Yalnızca bir şıkkı*

işaretlejin.

Evet

Hayır

16. Çocuğunuzun düzenli kullandığı ilaç / cihaz (gözlük, protez, tekerlekli sandalye, işitme cihazı, vb) onun masa başında istenilen sürede (15 dakikadan daha fazla) oturmasını engelliyor mu?

Yalnızca bir şıkkı işaretlejin.

Evet

Hayır

17. Çocuğunuz kaç yıldır özel eğitim hizmetlerinden faydalanmaktadır? *

Yalnızca bir şıkkı işaretlejin.

1 yıldan az

1-3 yıl

3-5 yıl

5-8 yıl

8 yıl ve üstü

18. Çocuğunuz kaç yıldır özel rehabilitasyon eğitimi almaktadır?

Yalnızca bir şıkkı işaretlejin.

- Hiç almadı
 1 yıldan az
 1-3 yıl
 3-5 yıl
 5-8 yıl
 8-yıl ve üstü

19. Çocuğunuz okulda ne tür bir özel eğitim almaktadır? *

Yalnızca bir şıkkı işaretlejin.

- Bireysel eğitim
 Grup eğitimi
 Bireysel ve grup eğitimi

20. Çocuğunuzun rehabilitasyon merkezinde ne tür bir özel eğitim almaktadır?

Yalnızca bir şıkkı işaretlejin.

- Bireysel eğitim
 Grup eğitimi
 Bireysel ve grup eğitimi

21. Çocuğunuz eğitim sürecinde problem davranış sergilemekte midir? *

(Cevabınız evet ise alttaki soruya hayır ise diğer soruya geçiniz.) *Yalnızca bir şıkkı*

işaretlejin.

- Evet
 Hayır

22. Çocuğunuzun sergilediğı problem davranışları nelerdir?

(Bu soru birden fazla işaretlenebilir.)

- Saldırganlık (vurmak, tekmelemek, saç çekmek, küfür etmek, itmek vb.)
- Fiziksel olarak problem davranışlar (eşyalara zarar vermek, başkalarına zarar vermek, vurmak, tükürmek, ısırma, eşyaları fırlatmak, parçalamak, vb.)
- Sosyal olarak problem davranışlar (koşuşturma, içe kapanık olmak, yalnız kalmayı istemek, başkasına bağımlı olmak, yalnız kalmayı istememek, eşyalara takıntılı olmak, anlamsız el, kol, yüz hareketleri yapmak, vb.)
- Meydan okuyucu davranışlar (kurallara uymamak, yönergeleri reddetmek, vb.)
- Kendine yönelik problem davranışlar (ağlamak, öfke nöbetleri, bağırma, anlamsız sesler çıkarmak, kendine vurma, kendini, ısırma, saçını çekme, vb.)
- Ders esnasında sergilenen problem davranışlar (gezinmek, etrafa bakınmak, ders dışı başka birşeyle ilgilenmek, ders için sırasına/sandalyesine oturmamak, kurallara uymamak, ders esnasında sandalyesinden kalkmak, vb.)

Diğer: _____

23. Çocuğunuzun ders çalışırken dikkat süresi ortalama ne kadardır? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 1 dakikadan az
- 1-3 dakika
- 3-5 dakika
- 5-8 dakika
- 8-10 dakika
- 10-15 dakika
- 15 dk-20 dakika
- 20-30 dakika
- 30 dakikadan fazla

24. Çocuğunuz uzaktan eğitimde ortalama dikkat süresi nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 1 dakikadan az
 1-3 dakika
 3-5 dakika
 5-8 dakika
 8-10 dakika
 10-15 dakika
 15 dk-20 dakika
 20-30 dakika
 30 dakikadan fazla

25. Çocuğunuzun uzaktan eğitimde kullandığı kendisine ait tableti/bilgisayarı var mıdır?

(Cevabımız evet ise alttaki soruya hayır ise diğer soruya geçiniz.) *Yalnızca bir şıkkı*

işaretleyin.

- Evet
 Hayır

26. Çocuğunuz uzaktan eğitimde tableti/bilgisayarı yardımsız kullanabilmekte midir?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
 Hayır

27. Evinizde her kişiye kişi başı kaç tablet/bilgisayar düşmektedir?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Her kişiye 1 tane
 İki çocuğuma 1 tane
 Üç çocuğuma bir tane
 Evimizde sadece bir tane

EBEVEYNLERİN COVID-19 SÜRECİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

28. Covid-19'un ne olduğunu biliyorum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

29. Covid-19'in bulaşma yollarını biliyorum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

30. Covid-19 hastalık belirtilerini biliyorum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin

Evet

Hayır

31. Covid-19'dan korunma yollarını biliyorum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

32. Covid-19'dan korunmak için ellerimi sık sık yıkıyorum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

33. Covid-19'dan korunmak için maske kullanımına dikkat ediyorum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

34. Covid-19'dan korunmak için sosyal mesafeye dikkat ediyorum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

35. Covid-19'dan korunmak için pandemi sürecinde çok az kişiyle görüşüm. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
 Hayır

36. Covid-19 öncesinde yaşamdan daha çok keyif alıyordum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
 Hayır

37. Covid-19 öncesinde çocuğum daha mutluydu. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
 Hayır

38. Covid-19 sürecinde çocuğuma eğitimi konusunda daha fazla destek * verdim.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
 Hayır

39. Covid-19 sürecinde çocuğumla eskisine oranla daha fazla vakit * geçiriyorum.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
 Hayır

40. Covid-19 aile içi ilişkilerimizi olumsuz yönde etkiledi. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
 Hayır

41. Covid-19 sürecinin biteceğine inanıyorum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

EBEVEYNLERİN COVID-19 SÜRECİNDE UZAKTAN ÖZEL EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

42. Covid-19 sürecinde çocuğum uzaktan eğitime ulaşmada herhangi bir * sorun yaşamadı.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

43. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde çocuğuma gerekli olanakları * sağladım (internet, tablet, bilgisayar, vb. gibi) *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

Evet

Hayır

44. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde devlet çocuğuma gerekli olanakları * sağladı (internet, tablet, bilgisayar, vb. gibi).

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

45. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde okul çocuğuma gerekli olanakları * sağladı (ek dersler, ek ders araçları, ek kitaplar, vb. gibi) .

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

46. Covid-19 sürecinde çocuğum uzaktan eğitime bilgisayardan/tabletten her * gün katıldı.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

47. Covid-19 sürecinde çocuğum uzaktan eğitime televizyondan her gün * katıldı.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

48. Covid-19 sürecinde çocuğumun uzaktan eğitime katılmadığı günler çok * oldu.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

49. Covid-19 sürecinde çocuğumun eğitimi yüz yüze eğitim kadar verimliydi. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

50. Covid-19 sürecinde çocuğum eğitimde gerileme gösterdi. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

51. Covid-19 sürecinde çocuğumun gelişimi yüz yüze olduğu gibi düzenli olarak * değerlendirildi.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

52. Covid-19 sürecinde çocuğuma yüz yüze eğitimde olduğu gibi düzenli bir * eğitim sağlandı.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

53. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde çocuğumla ilgili sorunlarda * öğretmenimize ulaşabildim.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

54. Çocuğumun öğretmeni Covid-19 hakkında bana gerekli bilgilendirmeleri yaptı.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

55. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimde öğretmenimiz çocuğumu sürekli * takip etti.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

56. Uzaktan eğitimde gördüğüm uygulamaların Covid-19 süreci sonrası yüz * yüze eğitim döneminde de devam etmesini isterim.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Evet

Hayır

57. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuz tablet/bilgisayar kullanırken, ne sıklıkla bir yetişkin tarafından denetlendi?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Hiçbir zaman

- Nadiren
 Ara sıra
 Çoğu zaman
 Her zaman

58. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuzun günlük ortalama ödev sayısı nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Hiç
 Günde 1-2 ödev
 Günde 3-4
 Günde 5'ten fazla ödev

59. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuzun ödevlerini evde tamamlamada zorlandı mı?

(Cevabınız evet ise alttaki soruya hayır ise diğer soruya geçiniz.) *Yalnızca bir şıkkı*

işaretleyin.

- Evet
 Hayır

60. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuzun ödevlerini evde tamamlamadaki zorlanma düzeyi nedir?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Düşük
 Orta
 Yüksek
 Çok yüksek

61. Uzaktan eğitim sırasında, çocuğunuzun karşılaştığı zorluklar nelerdir? *

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Yetersiz zaman
- Ev ortamının müsait olmayışı
- Kaynak eksikliği (örneğin, yazıcı, tablet),
- Net olmayan ödev talimatı
- Sizin konuyla ilgili bilgi eksikliğiniz
- Sizin fazla vaktinizin olmaması
- Diğer aile üyeleri tarafından dersin bölünmesi
- Çocukların odaklanma / ilgi eksikliği

Diğer: _____

62. Uzaktan eğitim sürecinde, çocuğunuzun okulu herhangi bir çevrimiçi * öğrenme etkinliği sağladı mı?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
- Hayır

63. Uzaktan eğitim sırasında okul tarafından sağlanan çevrimiçi öğrenme etkinliklerinin süresinden memnun musunuz?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
- Hayır

64. Uzaktan eğitim sırasında okul tarafından sağlanan çevrimiçi öğrenme etkinliklerinin sıklığından memnun musunuz?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet
- Hayır

65. Uzaktan eğitim sırasında okul tarafından sağlanan çevrimiçi öğrenme * etkinliklerinin içeriğinden memnun musunuz?

(Cevabınız hayır ise alttaki soruya evet ise diğer soruya geçiniz.)

Evet

Hayır

66. Uzaktan eğitim sırasında, okul tarafından sunulan çevrimiçi öğrenme etkinliklerinden memnun olmama nedeni nelerdir?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Bir ders saati için verilen süre çok uzundur.

Bir ders saati için verilen süre yetersizdir.

Ders içinde ki tekrar sayısı gerektiğinden fazladır.

Ders içindeki tekrar sayısı gerektiğinden azdır.

Dersin içeriği çocuk için zor gelmektedir

Ders içindeki etkinlik çeşitliliği gerektiğinden fazladır.

Ders içindeki etkinlik çeşitliliği gerektiğinden azdır.

Ev-okul iletişimi yetersizdir.

Okul desteği yetersizdir.

Diğer: _____

67. Uzaktan eğitimle ilgili endişeleriniz nelerdir? *

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Çocuğum fazla bir şey öğrenemedi.

Çocuğumun eğitimi için ek masraflar çıktı.

Çocuğumun bakımına ayrılan süre arttı.

Çocuğumun ders dışında da bilgisayar/tablet kullanırken geçirdiği süre arttı.

Çocuğumun uzaktan eğitimi için uygun çalışma ortamı oluşturamadım.

Çocuğumun uzaktan eğitim sırasında verilen molalarda yeterince dinlenmesini sağlayamadım.

Çocuğumun ders dışında çeşitli oyun, etkinlik, kitap okuma gibi boş zamanlarını faydalı değerlendirmesine yardımcı olamadım.

Çocuğumun uzaktan eğitime devamlı katılmasını sağlayamadım.

Diğer: _____

68. Uzaktan eğitimden daha fazla verim alabilmek için aşağıdaki seçeneklerden * hangilerinin daha yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Esnek çalışma saatleri
- Finansal destek
- Evde eğitim için daha uygun destek
- Daha fazla ev-okul iletişimi
- Yüz yüze eğitime geçildikten sonra telafi derslerinin yapılması

Diğer: _____

EK-3. İzin Formu

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-27250534-605.01-31603783
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Hatice İlay KÖKEN)

10.09.2021

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) 06.09.2021 tarihli ve E-53422635- 605.01-2100098426 sayılı yazınız.
b) Millî Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 (2020/2) sayılı Genelgesi.

Üniversiteniz Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Hatice İlay KÖKEN'in "Covid-19 Sürecinde Uzaktan Eğitimle Sürdürülen Özel Eğitime İlişkin Ebeveyn Görüşleri" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin yazılar ve ekleri incelenmiştir.

İlgi b) Genelgesinin 18. maddesindeki "Veri toplama araçlarında yer alan ifade ve soruların araştırmanın konusuyla örtüşmesi gerekmektedir." ifadesi gereği veri toplama araçlarından "Çocuğa İlişkin Demografik Bilgiler" kısmında yer alan "Çocuğunuz kaç yıldır özel rehabilitasyon hizmeti almaktadır?" ifadesinin "Çocuğunuz rehabilitasyon merkezinden kaç yıldır destek eğitim hizmeti almaktadır?" şeklinde değiştirilmesinin daha uygun olacağı görülmüş olup talebin uygun olduğu değerlendirilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mehmet Nezir GÜL
Bakan a.
Genel Müdür

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Varlık Mah. Eşref Bitlis Cad. No:10, 06170, Yenimahalle/ANKARA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: Şule ORMANC

EK-4. Etik Kurul Onayı

**Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu**

Hatice İlay Köken
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Özel Eğitim

Sayın Hatice İlay Köken,

"Covid-19 Sürecinde Uzaktan Eğitimle Sürdürülen Özel Eğitime İlişkin Aile Görüşleri" adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvurunuz (Protokol NO. 2021/326) kurulumuzun 30.07.2021 tarihli ve 2021/08 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Av.